

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย
(ระดับมัธยมศึกษา)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร นัทรสุภกุล

๑๑ เถ.ธ. ๒๕๔๙

ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สิงหาคม ๒๕๔๗

การวิจัยเรื่อง
การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย
(ระดับมัธยมศึกษา)

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
งบประมาณแผ่นดิน
ประจำปี 2546
ตามสัญญาเลขที่ 018 / 2546

คำนำ

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย (ระดับมัธยมศึกษา) ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2546 ตามสัญญา เลขที่ 018 / 2546 ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ดำเนินการให้ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ ครู อาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชนที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล ตลอดจนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ที่จะใช้เป็นแนวทาง และข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเด็กระดับ มัธยมศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล
กณบดีคณะศึกษาศาสตร์

บทย่อรายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย
(ระดับมัธยมศึกษา)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร นัตรสุภกุล

สิงหาคม 2547

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมนั้น คนส่วนมากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงมี แต่ประเด็นที่ยังคงเป็นข้อคำถามก็คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอบรมให้รู้จักคิดเกี่ยวกับแก่นแท้ของชีวิต และชีวิตการทำงาน อย่างไรก็ตามสภาพสังคมปัจจุบันทำให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการอบรมบ่มเพาะให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นค่อนข้างจะน้อยมาก อีกทั้งยังขาดต้นแบบที่เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อการเรียนรู้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่กระนั้นก็ตาม คุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ที่เด็กและเยาวชนพึงมี ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความกล้าหาญ ความหวัง ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความสุจริต มิตรภาพ ความจงรักภักดี ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจ ความมีน้ำใจ และความเมตตา กรุณา

นอกจากนี้ ยังมีปัญหามากมายที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนไทย อีกทั้งเด็กและเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินว่าพฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรมที่ดีที่ถูกต้อง ที่ควร และเหมาะสม ตลอดจนขาดรูปแบบและวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง และอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความประสงค์จะศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน และศึกษาหาวิธีที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนทั้งเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน
3. เพื่อกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
4. เพื่อจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เพศชายและเพศหญิง อายุ 13 – 15 ปี จำนวน 2,109 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 1,041 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากร โดยมีเขตการศึกษาเป็นชั้น นอกจากนี้ เมื่อจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาพบว่า เป็นเด็กและเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก เฉียงเหนือ จำนวน 398 คน, 397 คน, 926 คน, และ 388 คน ตามลำดับ
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และสื่อมวลชน จำนวน 80 คน ที่สมัครใจในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน
3. กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นครูอาจารย์ที่สอนระดับมัธยมศึกษา ที่สมัครใจในการเข้ารับการอบรม มีจำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ของบิฑามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และสื่อมวลชน
3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
4. โปรแกรมการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
5. แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
2. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้บิฑามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
3. การศึกษา ความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม โดยใช้แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
สรุปได้ดังนี้

1. คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2,109 คน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านของเด็ก

และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้แก่ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความมีน้ำใจ และความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานด้านความกตัญญูทศเวทที่อยู่ในระดับสูง

2. คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านทั้ง 9 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูทศเวท ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาชายและหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พบว่า

3.1 คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาในทุกภูมิภาค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรม รายด้านที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูทศเวท

4. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับ “ตัวเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา” “บิดามารดา” “ครูอาจารย์และสถาบันการศึกษา” และ “สื่อมวลชน” (รายละเอียดได้นำเสนอในรายงานการวิจัย)

5. ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

6. ครูอาจารย์ที่เข้าร่วมโปรแกรมการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการติดตามผลของการวิจัยครั้งนี้ว่า เมื่อเวลาเปลี่ยนไป คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจาก ผลของการศึกษาในครั้งนี่มากน้อยเพียงใด และหากมีการเปลี่ยนแปลงควรจะดำเนินการอย่างไร เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และ

2. ควรดำเนินการศึกษาวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน

Research Summary

A Study and Development of Moral and Ethics of Thai Children and Youth (Secondary Level)

By

Associate Professor Dr.Khompert Chatsupakul

August 2004

The most important area is the area of human development with the content of moral and ethical elements. Most people also find moral and ethical questions fascinating. Besides, “the moral and ethical questions in the classroom: how to get children and youth to think deeply about real life and their school work” are at the core of the discipline. Many teachers, educators, and parents hesitate to speak with children and youth about moral and ethical elements and behaviors, leaving children and youth to figure them out on their own. However, moral and ethical elements are already in most classrooms, families, and societies and include but are not limited only to responsibility, courage, hope, dependability, honesty, friendship, loyalty, fairness, integrity, empathy, generosity, and compassion.

Moral and ethics in the public affairs are surely a timely subject--though perhaps they are too often merely the object of denunciation. In addition, no one offers any model or practical strategies for developing or teaching about morality and ethics in school or in public management. Thus, this research project was planned to examine the moral and ethics of Thai children and youth, explore the content and consider strategies for developing moral and ethical model, and deliver this moral and ethical training to the school teacher itself.

The Research Objectives :

This research objectives were as follows:

1. To examine the moral and ethics of Thai children and youth in the secondary level.
2. To investigate the opinion of the parents, teachers and mass mediators on the problems and obstacles in developing morality and ethics for the Thai children and youth in the secondary level.
3. To provide moral and ethical development model for Thai children and youth in the secondary level.

4. To provide the training to the school teachers for delivering moral and ethical model to the Thai children and youth in the secondary level.

Limitation of the Research Study :

The subjects of the study were divided into 3 groups :

1. To examine the moral and ethics of the Thai children and youth in the secondary level, the research subjects were 2,337 secondary students comprised 1,041 boys and 1,068 girls. Ages ranged from 13 years to 15 years. The respondents were in grade 7 to 9 . Furthermore, 398 students were enrolled in schools in the northern settlement areas, 397 students were enrolled in schools in the southern settlement areas, 926 students were enrolled in schools in the central settlement areas, and 388 students were enrolled in schools in the north-eastern settlement areas,

2. To investigate the opinion of the parents, teachers and mass mediators on the problems and obstacles in developing morality and ethics for the Thai children and youth in the secondary level, the research subjects were 100 parents, 100 teachers, and 80 mass mediators.

3. To provide the training to school teachers for delivering moral and ethical development model to the secondary students, the research subjects were 100 secondary school teachers who volunteered for attending the moral and ethical training program.

Research Instruments :

Five research instruments were developed for this research project.

The first instrument was a five point scale moral and ethical questionnaire which consisted of items categorized into 9 different aspects : (1) honesty, (2) self – sacrifice, (3) disciplinary behaviors or discipline, (4) responsibility, (5) diligence, (6) industry, (7) kindness or nurturance, (8) unity, and (9) gratefulness.

The second instrument was an open-ended questionnaire measuring the opinion of the parents, teachers, and mass mediators on the problems and obstacles in developing morality and ethics for the Thai children and youth in the secondary level.

The third instrument was a moral and ethical development model for the Thai children and youth in secondary level.

The fourth instrument was a training program for delivering moral and ethical model to the Thai children and youth in the secondary level.

The fifth instrument was a five point scale questionnaire measuring teacher's knowledge and understanding in relation with moral and ethical content and abilities to delivery moral and ethical model to the Thai children and youth in the secondary level.

Collection of the Data :

1. The moral and ethical questionnaire measuring the moral and ethical level of the Thai children and youth in the secondary level was given in groups.

2. An open-ended questionnaire measuring the opinion of the parents, teachers and mass mediators on the problem and obstacles in developing morality and ethics for the Thai children and youth in the secondary level was given individually.

3. A five point scale questionnaire measuring the teachers' knowledge and understanding in relation with moral and ethical content and abilities to delivery moral and ethical model to Thai children and youth in the secondary level was given in groups.

The Conclusions of Research Study :

The following conclusions were drawn from this study :

1. The total moral and ethical mean scores of 2,109 secondary students revealed average. The mean scores of the subjects on the scales measuring "honesty" , "self – sacrifice" , "disciplinary behaviors of discipline" , "responsibility" , "diligence" , "industry" , " kindness or nurturance" , and "unity" were average, while their "gratefulness" mean score revealed high.

2. There were statistically significant differences in moral and ethical mean scores (total and 9 scales) between male and female secondary students at .01 level.

3. Statistically significant differences between the secondary students living in the northern, the southern, the central, and the north – eastern settlement areas were obtained in regard to :

3.1 the total scores of moral and ethics comparisons at .01 level,

3.2 each dimension scores of moral and ethics comparison at .01 level : honesty, self – sacrifice, discipline, responsibility ,diligence, industry , kindness or nurturance, unity and gratefulness.

4. The parents, the teachers and the mass mediators indicated that the problems and obstacles in developing morality for the Thai children and youth in the secondary level were related to "the children and youth themselves" , " the parents" and "the mass media".

(The research findings were presented in this research report.)

5. The moral and ethical development model for the Thai children and youth in the secondary level was designed in three parts :

Part One : An organization and administration in developing the moral and ethics for the Thai children and youth in the secondary level ;

Part Two : Techniques in moral and ethical development ;

Part Three : Stages in developing the children and youth's moral and ethics.

6. "The knowledge and understanding in relation with moral and ethical content and abilities to delivery moral and ethical model to the Thai children and youth" of the teachers participated in the moral and ethical training program significantly increased at .05 level

Recommendations:

Based on the finding of this present study, the following recommendations are made :

(1) a follow – up study, particularly with Thai children and youth, to determine whether the moral and ethics are essentially stable over a period of time, such as from secondary educational level to higher educational level, should be undertaken ; and (2) replication of this study with other groups, such as secondary students in different social context.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทนำ	1
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	5
หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
สมมติฐานของการวิจัย	11
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม	38
3. วิธีดำเนินการวิจัย	46
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	48
การดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	60
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	60
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	61
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	62
ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ	65

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา	66
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตาม ความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน	71
ตอนที่ 5 ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	75
ตอนที่ 6 ผลการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา	80
5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	81
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	81
หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	81
ขอบเขตของการวิจัย	81
สมมติฐานของการวิจัย	83
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	83
การเก็บรวบรวมข้อมูล	86
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	87
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	87
สรุปผลการวิจัย	88
อภิปรายผลการวิจัย	98
ข้อเสนอแนะ	107

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	109
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	115
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามความคิดเห็น เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	125
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	127
ภาคผนวก ง. ตารางการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โปรแกรมการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา	129
ภาคผนวก จ. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรม รายด้านและโดยรวมของเด็กระดับประถมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็น ภูมิลาเนาต่างกัน(ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออก เฉียงเหนือ) เป็นรายคู่	150

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาชายและหญิงจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา เขตการศึกษา และจังหวัด	47
2 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	62
3 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ	63
4 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็น ภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	64
5 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ	65
6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	66
7 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน เป็นรายคู่	68
8 ความถี่ ค่าร้อยละ และอันดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของบิดามารดา (n = 100) ครูอาจารย์ (n = 100) และสื่อมวลชน (n = 80) รวมจำนวนทั้งสิ้น 280 คน	71
9 ความรู้ความเข้าใจของครูอาจารย์ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัศึกษาก่อนและหลังเข้ารับการอบรม	80

<p>10 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นรายคู่</p>	<p>151</p>
--	------------

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

55

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระภัทรมหาราชได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ข้าราชการ เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเมื่อปีพุทธศักราช 2542 ไว้ดังนี้

คุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เฝ้ายามพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สังคมนี้อาจมีแต่ความสงบสุข ในขณะที่เดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพียงใด ก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกคน

เนื่องด้วยคุณธรรมจริยธรรม เป็นเครื่องกำหนดความเจริญและความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมจำนวนมาก คนในสังคมมีความประพฤติดี มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรมดี ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นผาสุกและสงบสุข จะประกอบภารกิจใดก็มีความสำเร็จและก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อม ผู้คนมีคุณธรรมน้อย ศีลธรรมน้อย ศีลธรรมหรือจริยธรรมของประชากรในสังคมนั้นจะน้อยลง มีการประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่นมาก สมาชิกในสังคมจะขาดความสงบสุข ไม่มีความผาสุก และสังคมนั้นก็จะแตกสลายในที่สุด (ปราชญา กล้ายัญญ์, 2544 : 2-3)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544 : 13) ได้ระบุถึง วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเอง และก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544 : 14-15) ได้ระบุถึงสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมีมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ

1. สังคมคุณภาพ

สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล พอดีและพึ่งตนเองได้

1.1 คนไทยทุกคนมีโอกาส และความเสมอภาคที่จะพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ เพื่อเป็นคนดี คนเก่ง ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย เคารพกฎหมาย มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกสาธารณะ มีความสามารถคิดเอง ทำเอง และพึ่งตนเองมากขึ้น

1.2 คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3 เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง และแข่งขันได้ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ

1.4 ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย มีเสรีภาพ และเสถียรภาพ

2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคน คิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

สังคมไทยเป็นสังคมที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทย ที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน

ปัจจุบันสถานการณ์และสภาพบ้านเมืองของประเทศไทย มีความก้าวหน้าทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ตลอดทั้งมีความเจริญทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแห่งอบายมุข แหล่งเรื้องรมย์ โสเภณีเด็ก – วัยรุ่น การใช้แรงงานและการละเมิดสิทธิเด็ก รวมทั้งปัญหาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น มีปัญหามากมายที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย เด็กและเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินว่าพฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร และเหมาะสม จึงทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังขาดผู้รับผิดชอบในการ

ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรับผิดชอบ และมีวินัย จึงสมควรอย่างยิ่งที่สถาบันทางสังคมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และสื่อมวลชน ควรได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ และรับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน จัดกระบวนการเรียนการสอน ฝึกอบรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีระเบียบ วินัย มีความมั่นคงและมีความสุขในชีวิต และเพื่อความผาสุกและมั่นคงของประเทศชาติ

ในการพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542 : 17-18) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาโดยต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ส่วนแนวการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ระบุเกี่ยวกับ จริยศึกษา และศาสนศึกษา ไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 40) ไว้ว่า จริยศึกษาและศาสนศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือมุ่งให้พัฒนาตน พัฒนาสังคม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ โดยขอบข่ายเนื้อหาวิชาจริยศึกษาและศาสนศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อตนเอง เรียกว่า จริยธรรมบุคคล (Personal Ethics) มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น หรือการที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เรียกว่า จริยธรรมสังคม (Social Ethics) และมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี เรียกว่า จริยธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. จริยธรรมบุคคล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง โดยให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ เป็นต้น

2. จริยธรรมสังคม มุ่งเน้นเนื้อหาทางจริยธรรมที่เป็นเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ เช่น การศึกษา การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความผสมกลมกลืนในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้ปกครอง ตนเองกับเพื่อน กับครูอาจารย์ หรือตนเองกับบริวาร เป็นต้น เนื้อหาของจริยธรรม จึงได้แก่ ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความสามัคคี

ความกตัญญูทดแทน ความเสียสละ การพุดคิ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น
การประกอบอาชีพสุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นต้น

3. จริยธรรมสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี
ได้แก่ การรู้จักประมาณในการบริโภค การกตัญญูทดแทนที่ รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม การเห็นแก่
ประโยชน์ส่วนรวม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปให้ทันกับเหตุ
การณ์ และความต้องการของสังคมเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษานั้น หากเน้นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น
จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ตลอดจนมีความยุติธรรม
เสมอภาค และเคารพในสิทธิของกันและกันมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านผู้จัดการเรียนการสอนนั้น
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ได้สัดส่วน
สมดุลกันพยายามปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน
เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ โดยประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง
และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สำหรับคำว่า คุณธรรมนั้น หมายถึง สภาพคุณงามความดี และจริยธรรม หมายถึง ธรรม
ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 : 187, 274) ซึ่งครอบคลุม
เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง
ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกของ
สังคม คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ที่เด็กและเยาวชนพึงมี ได้แก่ ความซื่อสัตย์
ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ
กตัญญูทดแทน การรู้จักขอกอภัยและให้อภัย ตลอดจนการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ต่อตนเอง
ครอบครัว เพื่อน และชุมชนด้วยความชอบธรรม

ส่วนทิศทางการพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวนี้ ผู้เรียนควรได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้
และทักษะในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมตามหลักศาสนาของตน และจริยธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อให้
เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและมีคุณภาพ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนิน
ชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้องเป็นจริง เข้าใจความต้องการและบทบาทของตนเอง
และผู้อื่น อย่างไรก็ตามสภาพสังคมปัจจุบันทำให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการอบรม
บ่มเพาะให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นค่อนข้างจะน้อยมาก อีกทั้งยังขาดต้นแบบที่เป็น
แบบอย่างที่ดีเพื่อการเรียนรู้ทั้งจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อมรอบตัว นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยัง
ไม่ได้รับการเตรียมให้รับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และสังคมเท่าที่ควร ส่วนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
ในสังคม รวมทั้งสื่อบางประเภท ยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างคุณธรรม
และจริยธรรมอันดีงามให้แก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตลอดจน ศึกษา ปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมเหล่านั้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็น แนวทางในการกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนไทย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของครู อาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน
3. เพื่อกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและ เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
4. เพื่อจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึง คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา ปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และ รูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยต่อไป

หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สถาบันการศึกษา องค์กร หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถ นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก โดยเฉพาะเด็ก และเยาวชนไทยในระดับมัธยมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
  - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและ เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เป็น นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิง อายุ 13 – 15 ปี ในเขต การศึกษาที่ 1 – 12 ที่ครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิงอายุ 13 – 15 ปี จำนวน 2,109 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 1,041 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากรโดยมีเขตการศึกษาเป็นชั้น

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน เป็น บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เป็นบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน จำนวนกลุ่มละ 100 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 300 คน ที่สมัครใจในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และจากผลการสอบถามความคิดเห็นดังกล่าวปรากฏว่า ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.33 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าว เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และสื่อมวลชน จำนวน 80 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน

3. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย

3.1 ประชากรที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย เป็นครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนระดับมัธยมศึกษา

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย เป็นครูอาจารย์ที่สอนระดับมัธยมศึกษาที่สมัครใจเข้ารับการอบรม จำนวน 100 คน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรของการวิจัยดังนี้

4.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย ได้แก่

4.1.1 เพศ แบ่งเป็น เพศชาย และเพศหญิง

4.1.2 ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา แบ่งเป็น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1.3 คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน ได้แก่

4.2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา

4.2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษา

4.2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน

4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาผลของการจัดอบรมครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย หมายถึง สภาพคุณงามความดี และธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงประสงค์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติชอบและจริงใจ ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา หรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองและผู้อื่น พูดยแต่ความจริง ไม่พูดปด ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน

1.2 ความเสียสละ หมายถึง การสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อช่วยเหลือและหรือทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคม โดยการเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของ สติปัญญา เวลา และความสุขสบายส่วนตัว

1.3 ความมีวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคม ควบคุมความประพฤติของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและไม่ขัดกับสิทธิของผู้อื่น

1.4 ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงการรับผิดชอบในการกระทำของตนทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ยอมรับผลของการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือไม่ดี ไม่ว่าจะกระทำถูกหรือผิดไม่ปัดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น รู้จักใคร่ตรองให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งทีตนกระทำลงไปนั้น จะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งทีก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น ตลอดจนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

1.5 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างจริงจังสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่เกียจคร้าน ไม่ยอมแพ้อุปสรรคทีเกิดขึ้นและมุ่งปฏิบัติภารกิจทีรับผิดชอบให้สำเร็จ

1.6 ความอดุสาหะ หมายถึง ความมุ่งมั่น บากบั่น อดทน เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามทีได้ตั้งใจตามทีปรารถนา โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทีเกิดขึ้นจากตนเองหรือจากบริบททีแวดล้อม

1.7 ความมีน้ำใจ หมายถึง การแสดงออกด้วยใจจริงถึงความเอื้อเฟื้อ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยช่วยในสิ่งทีถูกต้องและกระทำตามความสามารถทีตนมีอยู่ และรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตลอดจนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

1.8 ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงกัน ประองคองกัน เป็นคุณธรรมทีบุคคลในกลุ่มแสดงออกโดยรวมพลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำงานหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของกลุ่ม ซึ่งพฤติกรรมทีสำคัญทีแสดงออกประกอบด้วย พฤติกรรมทีแสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียว ไม่เอาเปรียบกัน ไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ

1.9 ความกตัญญูกตเวทิตี หมายถึง การแสดงออกของการรู้คุณและสนองคุณ โดยรู้สำนึกในบุญคุณ และตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอื่นทีมีบุญคุณ ไม่ลบหลู่ ไม่ทอดทิ้ง และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ ตลอดจนไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

2.2. ความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา หมายถึง การแสดงออกถึงความคิด ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเด็นเรื่องราวทีต้องพิจารณาแก้ไขใน

การพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทย หมายถึง แบบแผนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 มิติดังนี้

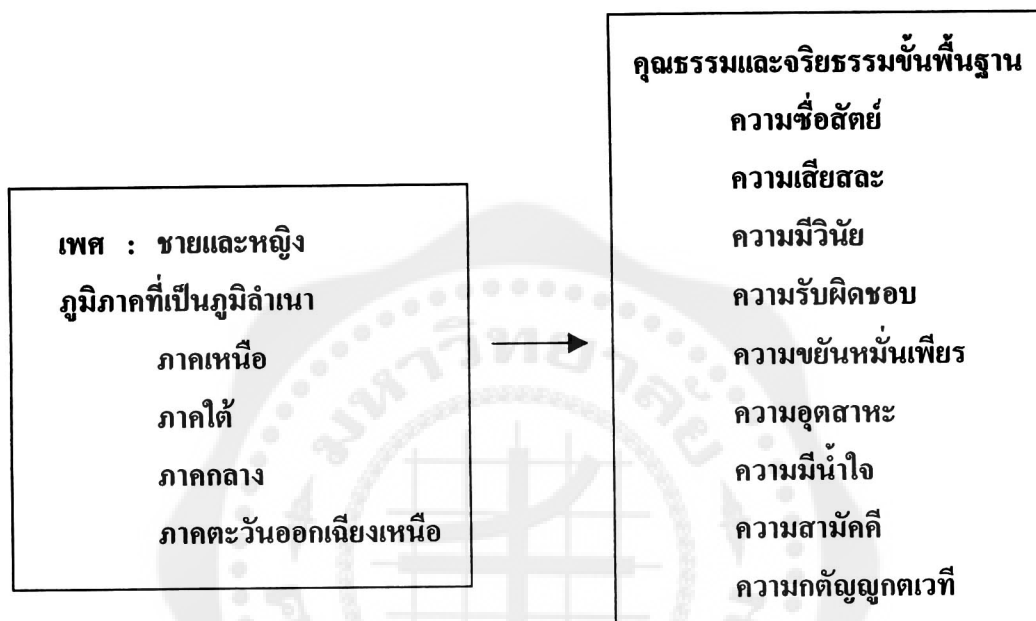
- 3.1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 3.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 3.3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4. โปรแกรมการอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา หมายถึง แผนหรือเค้าโครงการที่กำหนดเพื่อแนะนำชี้แจงให้ผู้เข้าร่วม การอบรมได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย

- 4.1 ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.2 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.3 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.4 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
  - 4.4.1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
  - 4.4.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
  - 4.4.3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.5 ตัวอย่าง การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การศึกษาคูณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

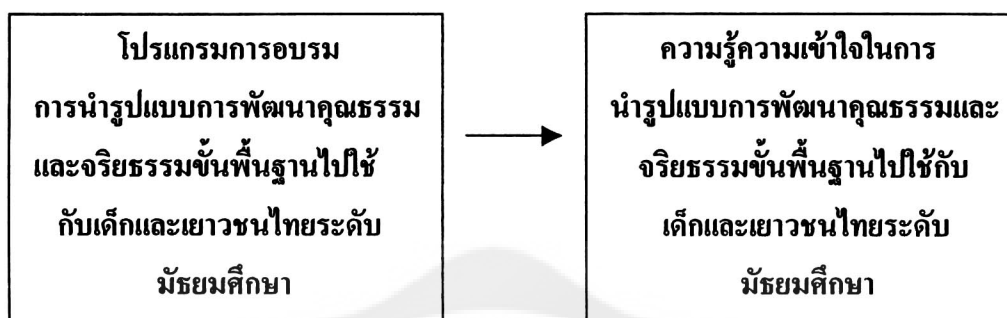

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน

ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษาของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลความถี่ของความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน และนำเสนอในรูปแบบของความถี่และร้อยละของความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

- 2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน
- 2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา
- 2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษา
- 2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน

3. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีเพศและภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกันมีคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน
2. ครูอาจารย์มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นหลังจากการเข้าร่วมการอบรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย มีดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม
  - 1.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
  - 1.2 จริยศึกษา และศาสนศึกษา
  - 1.3 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดกับเด็กและเยาวชน
  - 1.4 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
  - 1.5 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน
  - 1.6 การพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ตามกลุ่มอายุ
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม
  - 2.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คำว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” มีลักษณะที่มีส่วนคล้ายคลึงกันและสัมพันธ์กัน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี และจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 187,124) ซึ่งครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงประสงค์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม และสมาชิกของสังคม

คำว่า “คุณธรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ซึ่ง กู๊ด (Good. 1973 : 641) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ความกล้าหาญแห่งอุปนิสัย และความประพฤติ และ ไตตัส (Titus. 1936 : 200) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ที่มนุษย์ทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า และเป็นเจตคติหรือรูปแบบที่แสดงออกถึงคุณค่า ความดีทางศีลธรรม

วอลเตอร์และคนอื่น ๆ (Walters and others. 1966 : 801) และพจนานุกรมของ ลองแมน (Longman . 1995 : 1226) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้สอดคล้องกันคือ

1. คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือ พฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน
2. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

ส่วน ดวงเดือน พันธุนาวิน (2526 : 2) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ว่า หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดี เช่น ความซื่อสัตย์ การมีวินัย การประหยัด เป็นต้น และดวงเดือน พันธุนาวิน (2523 : 49) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ และพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น ลักษณะที่สังคมต้องการ กับลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะที่สังคมต้องการ ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับแนวคิดของ วิทย์ วิศทเวทย์ (2528 : 8) ที่ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ว่า หมายถึง ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้จริยศึกษา ตลอดทั้งพฤติกรรมด้านคุณค่าที่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดที่ควรทำ และสิ่งใดที่ควรละเว้น

นอกจากนี้คุณธรรมยังหมายถึง คุณงามความดี ด้านกาย วาจา ใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติ และสังคมเกิดความสุข อันได้แก่ หลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 1) และทิสนา แจมมณี (2541 : 53 – 54) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ หรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Morality” และจากพจนานุกรมของลองแมน (Longman. 1995 : 214) ได้ระบุความหมายของ จริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความถูกต้อง หรือความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมของการกระทำสิ่งหนึ่ง ๆ

บราวน์ (Brown. 1968 : 411-414) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกออกจากการกระทำที่ผิด และแอกทินสัน (Atkinson. 1969 : 10) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นกรอบของความเชื่อในสังคมหนึ่ง ๆ เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติว่า อะไรเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติ

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 48) กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง ความรู้ที่รับผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลการกระทำนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับของพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นไปตามเกณฑ์ในการตัดสินของสังคมนั้น ๆ อีกทั้งแบนดูรา (Bandura. 1977 : 6) กล่าวว่า จริยธรรม คือ กฎสำหรับการประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (ทบทวมหาวิทยาลัย. 2543 : 7 ; อ้างอิงจาก ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. 2534 : 17,75) ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม ว่า หมายถึง คุณความดีที่ควรประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม

จากความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยผ่านประสบการณ์จากการเรียนรู้ การศึกษา การปฏิบัติ การฝึกอบรม หรือการกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม ส่วน จริยธรรม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรกระทำเพื่อความสงบสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม หรือ หมายถึง แนวทางหรือข้อปฏิบัติของบุคคลที่ถือว่าถูกต้องและดีงาม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม ตลอดจนใช้หลักการพิจารณาตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูกต้องตามกฎหมายของสังคมนั้น ๆ

1.2 จริยศึกษาและศาสนศึกษา

1.2.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายเนื้อหาวิชา จริยศึกษาและศาสนศึกษา มีดังนี้

1.2.1.1 ความหมายของ จริยศึกษา และศาสนศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 40 – 41) ได้ระบุเกี่ยวกับ “จริยศึกษา และศาสนศึกษา” ไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

1) จริยศึกษา เป็นหลักแห่งความประพฤติ ความเชื่อทางศาสนา ความคิดของนักปราชญ์ อุคมคติ เพื่อสามารถนำมาปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติที่พึงประสงค์ มีคุณธรรมและเป็นคนดี

2) ศาสนศึกษา คือ การศึกษาตามหลักศาสนาทั้งหมด ประกอบด้วย องค์ประกอบของศาสนา คำสอนทางศาสนา การปฏิบัติตามหลักศาสนา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ ศาสนศึกษา ประกอบด้วย ประวัติ หลักธรรม และพิธีกรรมที่ทุกศาสนามุ่งตรงกัน คือ การพัฒนาให้เป็นคนดีของสังคมนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป จริยศึกษาและศาสนามุ่งพัฒนาให้คนเป็นคนดีทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นั่นคือ การมุ่งเน้นให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือมุ่งให้พัฒนาตน พัฒนาสังคมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้

1.2.1.2 วัตถุประสงค์ของจริยศึกษาและศาสนศึกษา ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๆ 4 ประการคือ องค์ความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเห็นคุณค่า สามารถปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเป็นกิจนิสัย และนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้

1.2.1.3 ขอบข่ายเนื้อหาวิชาจริยศึกษาและศาสนศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อตนเอง เรียกว่า จริยธรรมบุคคล (Personal Ethics) มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น หรือการที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เรียกว่า จริยธรรมสังคม (Social Ethics) และมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี เรียกว่า จริยธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) จริยธรรมบุคคล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองโดยให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดหยิ่ง เป็นต้น

2) จริยธรรมสังคม มุ่งเน้นเนื้อหาทางจริยธรรมที่เป็นเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความผสมกลมกลืนในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้ปกครอง ตนเองกับเพื่อน ตนเองกับครู อาจารย์ หรือตนเองกับบริวาร เป็นต้น เนื้อหาของจริยธรรม ได้แก่ ความเมตตากรุณา การพูดดี การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การประกอบอาชีพสุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นต้น

3) จริยธรรมสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้จักประมาณในการบริโภค หรือทางสายกลางในการใช้สอย การกตัญญูกตเวทิตะ รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของจริยศึกษาและศาสนศึกษา การจัดกิจกรรมควรเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ตามศาสตร์ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มมนุษยศาสตร์ เป็นความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์
2. กลุ่มสังคมศาสตร์ เป็นความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมหรือผู้อื่น
3. กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับ

สิ่งแวดล้อม

1.2.2 หลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา

หลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา ที่เด็กและเยาวชนพึงได้เรียนรู้และปฏิบัติ คือ หมวดอิทธิบาท 4 ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุ (2529 : 260) ได้บรรยายไว้ว่า อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า รากฐาน อิทธิบาท แปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ก็คือ เหตุปัจจัยแห่งความสำเร็จ ถ้าทำอะไร

ทำด้วยอิทธิบาท 4 ก็มีความสำเร็จ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม้จะดำรงชีวิตอยู่ถึงอายุกับปีเต็มที ก็ทำได้ด้วยอิทธิบาท 4 อิทธิบาททั้ง 4 แต่ละข้อ ๆ จะมาช่วยสนับสนุนในการละตัวตน ละสัญชาตญาณแห่งตัวตนได้อย่างไร

สำหรับคำว่า สัญชาตญาณนั้น เป็นตัวเหตุ เป็นตัวการ ที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา สำหรับมนุษย์ คือมนุษย์จะทำอะไรไปตามสัญชาตญาณ แล้วมันก็เกิดเป็นกิเลสหรือเป็นปัญหาขึ้นมา ทำให้เกิดความทุกข์ (ท่านพุทธทาสภิกขุ. 2529 : 2)

อิทธิบาท 4 แต่ละข้อ มีรายละเอียดดังนี้ (ท่านพุทธทาสภิกขุ. 2529 : 260 – 261)

ข้อที่ 1 ฉันทะ ต้องพอใจอย่างยิ่งในความว่างจากตัวตน เห็นแล้วว่า การมีตัวตนมันเป็นความเสียหายเท่าไร เห็นความว่างจากตัวตนเป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นความสงบสุขสักเท่าไร ก็เกิดฉันทะความพอใจในการที่จะมีความว่างจากตัวตน

ข้อที่ 2 ของอิทธิบาท คือ วิริยะ ก็พากเพียร – พากเพียร – พากเพียรละตัวตน พากเพียรทอนอำนาจแห่งตัวตน พากเพียรเปลี่ยนกระแสแห่งตัวตน ก็คือ พากเพียรต่อสู้กับตัวตนนั้นแหละอย่างเต็มที่ เมื่อมีหลักการที่จะละตัวตนอย่างไรแล้ว ก็พากเพียรที่จะดำเนินหลักการอันนั้นอย่างเต็มที่

ข้อที่ 3 คือ จิตตะ ก็ได้แก่ การหมยมั่นที่จะทำอย่างนั้น ฝักใฝ่ที่จะทำอย่างนั้น ก็จะเอาใจใส่อย่างยิ่งในการทำ ทำอย่างนั้น เรียกว่า จิตตะ มีลักษณะเป็นสมาธิ ในการทำอย่างนั้น

ข้อที่ 4 ก็คือ วิมังสา ก็พิจารณาหาเหตุผลในการสนับสนุนการทำอย่างนั้น พิจารณาให้รู้จักทุกสิ่งที่มีมันเกี่ยวกับความสำเร็จนั้น พิจารณาถึงต้นเหตุของสิ่งที่จะต้องละนั้น แล้วก็หาความรู้เกี่ยวกับการละนั้น และวิธีการที่จะทำการละนั้นอยู่เสมอ นี่เรียกว่า วิมังสา ใคร่ครวญอยู่ทุกอย่าง ทุกแง่มุมในการที่จะทำกิจกรรมอันนั้นให้สำเร็จ

สรุปความว่า ใช้อิทธิบาททั้ง 4 คือ พพอใจที่จะละตัวตน พากเพียรที่จะละตัวตน ฝักใฝ่เอาใจใส่ในการละตัวตน แล้วใช้ปัญญา พิจารณาหาเหตุผลวิธีการในการละตัวตน ครอบอิทธิบาท 4 การละตัวตนก็เป็นไปได้โดยง่าย

นอกจากนี้พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2538 : 45 – 50) ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการทำชีวิตให้ดีได้ต้องมีการเรียนรู้ และฝึกฝนพัฒนาให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้อง จนบรรลุสันติสุข นั่นก็คือ ต้องมีไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา คั่งสาระสำคัญ ๆ ต่อไปนี้

1. ศีล คือ การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยดี มีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือกัน ทุกคนอยู่ในวินัย ไม่ว่าจะเป็พระ ข้าราชการ ครูอาจารย์ หรือนักเรียน รู้จักประกอบอาชีพที่สุจริต อีกทั้งต้องมีอินทรีย์สังวร นั่นคือ การดูให้เป็น ฟังให้เป็น เช่น เด็กจะดูโทรทัศน์ บิดามารดา ครูอาจารย์ ก็ควรสอนให้เด็กรู้จักเลือกดูแต่ในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์

2. สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือ ภาวะจิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด นั่นคือ เมื่อจิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน จิตจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังคิด กำลังพูด และกำลังทำ สามารถรวมพลังสติปัญญา และความคิดมาใช้ในสิ่งที่กำลังคิด พูด ทำ นั้นได้ อย่างเต็มที่และมีสติอยู่เสมอ

3. ปัญญา คือ ความรอบรู้ เช่น รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งผู้มีสมาธิและปัญญาย่อมเกิดประโยชน์ต่อตนเอง

สำหรับประโยชน์ของการมีสมาธิและปัญญา นั้น มีดังนี้ (อมร โสภณวิเศษฐรังศ์ และกวี อิศรวิวรรณ. 2533 : 145 – 156)

1. ประโยชน์ของผู้มีสมาธิ

1) ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน คือ เมื่อใดที่จิตสงบ ตั้งมั่น เมื่อนั้นความฟุ้งซ่านก็ไม่เกิด ผู้ที่เรียนต้องใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ก็จะเรียนได้เข้าใจเร็ว

2) ประโยชน์ในการทำงาน ผู้ที่ทำงานด้วยใจเป็นสมาธิและรู้จักจัดลำดับงานให้ดี แม้งานจะมากเพียงใด ก็ย่อมทำให้ลุล่วงไปได้ทันเวลา และได้งานที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

3) ประโยชน์ในการควบคุมกิเลส ผู้ที่มีสมาธิ แม้มีกิเลส ก็จะไม่ไปก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

4) ประโยชน์ต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ผู้ที่มีกิเลสรบกวนอยู่ตลอดเวลา มีโลก โกรธ หลง รัก ชัง ริษยา พยาบาท อย่างรุนแรง สุขภาพจิตย่อมเสื่อมโทรม ทำให้เป็นโรคประสาท หมดกำลัง โรคกระเพาะอาหาร โรคหัวใจ ผู้ที่มีสมาธิก็สามารถควบคุมจิตใจให้สงบลง ผลที่ตามมาคือจะไม่เกิดโรคภัยมาเบียดเบียน

2. ประโยชน์ของปัญญา

1) ก่อให้เกิดความเจริญในโลก ความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ล้วนเกิดด้วยปัญญาของมนุษย์ทั้งสิ้น

2) ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จในชีวิต เพราะปัญญาทำให้บุคคลรู้แจ้ง รู้จักวินิจฉัยเหตุการณ์ รู้จักการวางแผน เพื่อสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ เมื่ออยู่ในวัยเรียนก็ประสบความสำเร็จในการเรียน และเมื่ออยู่ในวัยทำงานก็ประสบความสำเร็จในการทำงาน

3) ทำให้เกิดความสุขในชีวิต ผู้มีปัญญาย่อมเข้าใจอะไรแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักความเป็นไปของโลก ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผนวางแนวทางการดำเนินชีวิต ผู้มีปัญญาย่อมรู้จักแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหาก็จะเกิดความทุกข์ตามมา ผู้มีปัญญาจะใช้ปัญญาของตนเองแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ เมื่อปัญหาถูกแก้ได้สำเร็จ ความทุกข์ก็จะถูกขจัดไป จึงทำให้เกิดความสุข

อย่างไรก็ตาม ชีวิตของแต่ละคนจะมีความสุขได้ นอกจากจะใช้สมาธิและปัญญาแล้ว มนุษย์ยังต้องยึดถือ ฆราวาสธรรม ดังนี้คือ (วิจิตร เกดวิศิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน. 2533 : 29 – 33)

1. สัจจะ คือ การรักษาความสัตย์ เช่น มีความรับผิดชอบและรักงาน ไม่เกียจคร้าน รักษาคำมั่นสัญญา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง มีความจริงใจต่อหน้าที่ ต่อกฎหมาย ประพฤติดีต่อคนในครอบครัว ขวนขวายในการสร้างประโยชน์แก่บุคคลอื่น และแก่ส่วนรวม ยึดมั่นในธรรมและความดีงาม

2. ทมะ คือ ฝึกและข่มใจตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกทำงานให้เป็นและชำนาญ ฝึกจิตใจให้รู้จักยับยั้งใจตนเองให้ยึดมั่นอยู่ในความดี สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัว

3. ขันติ คือ ความอดทน ความเข้มแข็งของจิตในการพยายามทำความดีและอดทนต่อฝ่ายที่ไม่ดี อดทนต่อการทำงานหนักเอาเบาสู้ อดทนต่อความเจ็บป่วย อดทนต่อการกระทำที่ล่วงเกิน อดทนต่ออารมณ์ที่ทำให้จิตใจโน้มไปในความเพเลิดเพลินลุ่มหลง เช่น การเที่ยวเตร่ การได้ลาภในทางทุจริต การกระทำผิดประเวณี หลงอำนาจ

4. จาคะ คือ การละวางความชั่ว การเสียสละให้ผู้อื่น ปลดปล่อยอารมณ์ที่ทำให้เกิดความไม่สงบใจ เช่น ความโกรธเคืองต่อบุคคลอื่น สละอารมณ์ที่ชักนำให้เกิดการกระทำชั่วต่าง ๆ นอกจากนี้ ธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้ชีวิตสงบและมีความสุขได้ จำเป็นต้องมีวินัย (มาลี สร้อยพิสุทธิ์. 2530 : 23 – 26) ซึ่งได้แก่

1. วินัยทางโลก หมายถึง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ควบคุม กาย วาจาของเรา ไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. วินัยทางธรรม หมายถึง คีล ใช้ควบคุมตัวเอง ไม่ให้คิด พูด ทำ ในสิ่งที่ไม่สมควร ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้ชีวิต สงบและมีความสุข อย่างน้อยจะต้องมีธรรมต่อไปนี้คือ ไตรสิกขา อันได้แก่ คีล สมาธิ และปัญญา ฆราวาสธรรม ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ รวมทั้ง ต้องมีวินัย ซึ่งได้แก่ วินัยทางโลก และวินัยทางธรรม

1.3 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

สภาพสังคมและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ และทุก ๆ ฝ่ายหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพของคนในสังคมมากขึ้น มีการระดมกำลังความคิดเพื่อหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาคุณภาพของคนให้ดียิ่งขึ้น โดยคิดว่า การที่จะสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพนั้น ควร

เริ่มปลูกฝังและให้พื้นฐานที่ติดตั้งแต่ยังเด็ก ทั้งในด้านวิชาความรู้ที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิตในสังคม และด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม ทั้งนี้ เพราะว่ ทั้งคุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่เป็นความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 1 – 2) ได้เน้นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม โดยต้องการให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม ทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะและกระบวนการ ด้านเจตคติและค่านิยม และด้านการจัดการและปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางคุณธรรมและจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยสาระที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ ๆ เช่น การรู้จักตนเอง การพึ่งตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองของศาสนา ตลอดจนการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เนื่องจากคำว่า คุณธรรม และจริยธรรม มีลักษณะที่มีส่วนคล้ายคลึงกันและสัมพันธ์กัน โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังได้กล่าวแล้ว ในที่นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึง คุณธรรมในความหมายของคุณลักษณะหรือสภาวะในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดกับเด็กและเยาวชน ควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ต่อไปนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2523 : 17 – 18)

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความพากเพียร และละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจโดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ และความยึดมั่นของที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้
4. ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในอุปการะคุณที่ผู้อื่นมีต่อเราและตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ ต่อผู้อื่น

5. การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับจรรยาบรรณวิชาชีพ ข้อบังคับ กฎหมายและศีลธรรม

6. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันกับคนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง

7. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งของทั้งหลายพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก

9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

10. ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520 : 8) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของจริยธรรมว่า ครอบคลุม 4 ส่วนต่อไปนี้ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม ว่าสิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ ซึ่งสมาชิกในสังคมต้องเรียนรู้
2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและต้องการ เช่น ความซื่อสัตย์ และไม่เอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น
3. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลว่าชอบหรือไม่ชอบลักษณะหรือพฤติกรรมนั้น ๆ
4. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้จะทำให้ทราบถึง เหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ

นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.2545 : 324) ได้กำหนดผังมโนทัศน์กิจกรรมแนะแนวสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้

1. รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ
3. สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
5. มีค่านิยมที่ดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม

6. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

กล่าวโดยสรุป คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่สำคัญ ๆ ที่ต้องการให้เกิดกับเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที เพื่อให้เด็กและเยาวชน มีคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.4 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

จุดมุ่งหมายสำคัญของการนำเสนอทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อช่วยให้ผู้สนใจได้เห็นแนวทางต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการสอน และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และเพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง บิดามารดา และผู้สนใจ ได้เห็นแนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ในสถานการณ์จริง

1.4.1 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตามแนวการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning Theory)

เนื่องจาก คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรม คือ ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามที่สังคมยอมรับ เพื่อให้บรรลุถึงสภาพชีวิตที่มีคุณค่าอันพึงประสงค์ของตนและสังคม

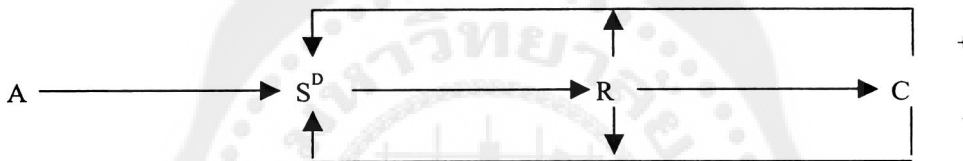
จากความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ดังกล่าวข้างต้นจะพบได้ว่า คุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่เป็นภาวะนามธรรม อยู่ในจิตใจของมนุษย์ ส่วนจริยธรรมเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่เหมาะสมที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งถ้ามองในแง่แล้ว จะทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เนื่องจากสามารถสังเกตและประเมินพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกได้ง่าย และรู้ว่า คน ๆ นั้นจะมีจริยธรรมหรือไม่ ซึ่งต่างจากแนวคิดของการเน้นที่เหตุผลเชิงจริยธรรม เนื่องจากพบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นอาจจะไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2526 : 14 – 21 ; อ้างอิงจาก Bandura.1977) เช่น การที่เด็กให้เหตุผลว่า การขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีคนอยู่ และมีกระเป๋าสตางค์วางทิ้งอยู่ เด็กคนนั้นกลับหยิบสตางค์ในกระเป๋าทิ้งไป

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (ธีระพร อุวรรณโณ. 2530 : 58 – 61 ; อ้างอิงจากสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2526) ได้เสนอการพัฒนาจริยธรรมตามแนวการปรับพฤติกรรม ดังนี้

1. จริยธรรมในแง่ของพฤติกรรมที่ดีงามที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคมนั้น สามารถพัฒนาได้โดยอาศัยหลักการปรับพฤติกรรม ซึ่งการปรับพฤติกรรมในที่นี้ หมายถึง การนำเอาหลัก

พฤติกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบในการเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งกระบวนการปรับพฤติกรรมนี้สามารถใช้เปลี่ยนพฤติกรรมใด ๆ ในสภาพการณ์ใด ๆ ก็ได้ (Kalish. 1981) จากความหมายดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า การปรับพฤติกรรมนั้นต้องอาศัยหลักพฤติกรรม ซึ่งคำว่า หลักพฤติกรรมนี้ มีความหมายกว้างมาก และครอบคลุมถึงการศึกษาทุกอย่างที่เน้นเกี่ยวกับพฤติกรรม และในที่นี้จะนำเสนอหลักพฤติกรรมในแง่ของกระบวนการเรียนรู้แบบการกระทำเท่านั้น นอกจากนี้เทคนิคการปรับพฤติกรรมในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่ยังอิงอยู่กับทฤษฎีการเรียนรู้แบบการกระทำ

2. แนวคิดของการเรียนรู้แบบการกระทำสามารถสรุปได้อย่างสั้น ๆ ว่า การเรียนรู้ของบุคคลเป็นการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมกับผลกรรมในสภาพแวดล้อม โดยผลกรรมที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก จะมีผลในการกำหนดถึงการแสดงพฤติกรรมนั้นของบุคคลในอนาคต (Baldwin and Baldwin. 1981) ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าที่แยกแยะได้ (S^D) พฤติกรรม (R) และผลกรรม (C)

- A คือ สภาพแวดล้อม
- S^D คือ สิ่งเร้าที่แยกแยะได้
- R คือ พฤติกรรม
- C คือ ผลกระทบของพฤติกรรม ในกรณี
  - C+ คือ ผลกรรมที่พึงพอใจ
  - C- คือ ผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ

พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก หรือทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลกรรมที่พึงพอใจนั้น ได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นสิ่งเร้าที่แยกแยะได้ของบุคคลนั้นในอนาคต ผลกรรมชนิดนี้ เรียกว่าตัวเสริมแรงบวก และการให้ตัวเสริมแรงทางบวก เรียกว่า การเสริมแรงทางบวก โดยการเสริมแรงทางบวกนั้น จะต้องมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. บุคคลนั้นจะต้องได้รับผลกรรมที่เขาพอใจ
2. ความถี่ของพฤติกรรมจะต้องเกิดเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขการกระทำพัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ เบอร์ริส เอฟ สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้น จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforcer) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้น มีอัตราเพิ่มขึ้น และผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้ พฤติกรรมนั้น มีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้น เราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรง หรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้

1.4.2 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรม

(Moral Development Theory)

ความสนใจของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลในสังคมได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ สาเหตุของปรากฏการณ์นี้ พอจะสรุปได้เป็น 2 ประการคือ (1) การเกิดทฤษฎีพัฒนาการของจริยธรรม และ (2) การเกิดปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของบุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในสังคมต่าง ๆ

ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก (ธีระพร อูวรรณ โฉ. 2530 : 77 – 82 ; อ้างอิงจาก ชัยพร วิชชาวุธ. 2526 ; Kohlberg. 1963, 1969, 1976) ซึ่งโคลเบอร์กมีความเชื่อว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจถูกผิดของการกระทำ ขึ้นอยู่กับปัญญาความคิดของบุคคล โดยโคลเบอร์ก ได้ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการของ เพียเจต์ (Piaget. 1967) เป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรม และเมื่อเพียเจต์แบ่งพัฒนาการทางปัญญาออกเป็นขั้น ๆ พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก จึงแบ่งเป็นขั้น ๆ ด้วย

1.4.2.1 พัฒนาการทางปัญญา

ตามทฤษฎีของเพียเจต์ พัฒนาการทางปัญญาของมนุษย์ทุกคนในทุกวัฒนธรรม สามารถแบ่งเป็นระยะต่าง ๆ 4 ระยะดังนี้

1) ระยะที่ 1 อายุ 0 – 2 ปี เป็นระยะการพัฒนาเกี่ยวกับการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นระยะที่ยังไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ระยะที่ 2 อายุประมาณ 2 – 7 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มใช้ภาษาได้แล้ว แต่ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิด และจินตนาการ ยังไม่สามารถคิดตามหลักเหตุผล

3) ระยะที่ 3 อายุประมาณ 7 – 12 ปี เป็นระยะที่เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผล แต่ก็ยังจำกัดความคิดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่ป็นรูปธรรม เช่น สามารถจัดประเภทสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระบบและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่ป็นรูปธรรม

4) ระยะที่ 4 อายุตั้งแต่ 12 ปี โดยประมาณขึ้นไป เป็นระยะที่เด็กสามารถติดตามหลักเหตุผลนามธรรมได้ การติดตามหลักตรรกศาสตร์เริ่มเกิดขึ้น เมื่อเด็กย่างเข้าสู่ระยะนี้ การติดตามหลักเหตุผลนามธรรมช่วยให้เด็กสามารถพิจารณาความเป็นไปได้ของสิ่งต่าง ๆ ตามหลักตรรก สามารถตั้งสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และสรุปผลจากการทดสอบสมมติฐานได้

1.4.2.2 พัฒนาการของจริยธรรม

1) ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

โคลเบอร์ก มีความเชื่อเช่นเดียวกับเพียเจท์ คือเชื่อว่า พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของพัฒนาการทางปัญญา เด็กในวัย 0-2 ขวบ ปัญญาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจความถูกผิด เมื่อย่างเข้าสู่ระยะที่ 2 คือ อายุประมาณ 2 – 7 ขวบ จึงเริ่มที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดของการกระทำ ความเข้าใจนี้เป็นผลของการคิดคำนึงของเด็กเอง และการคิดคำนึงนี้ ก็อยู่ในกรอบของความสามารถในการคิดของตนประการหนึ่ง และอยู่ในกรอบของประสบการณ์ที่ตนได้รับอีกประการหนึ่ง และเมื่อความคิดของเด็กในระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ยังอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเอง และการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความคิดเกี่ยวกับความถูกผิด จึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น และยังไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ โคลเบอร์กจัดความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดนี้ อยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนเกณฑ์สังคม

2) ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

โคลเบอร์ก เชื่อว่า ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผล นามธรรม เท่านั้น ที่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ สามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ ความเข้าใจนี้ถือเป็นการรับรู้ทางสังคม เมื่อเกิดการรับรู้ทางสังคมแล้ว คนเราจึงจะตัดสินความถูกผิดของการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดในทำนองนี้ จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม

3) ระดับที่ 3 ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional Level)

โคลเบอร์ก เชื่อว่า สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกได้เป็นอย่างดี หากเป็นคนช่างคิดช่างสังเกต ก็อาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนในระดับที่สูงขึ้นไปอีก คือ ระดับที่ 3 เรียกว่า ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม ในระดับที่สูงขึ้นไปนี้ คนเราสามารถตัดสินเกี่ยวกับความถูกต้องเหมาะสมของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมตามหลักการที่ตน คิดแล้ว ไตร่ตรองด้วยตนเองแล้วว่า ถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้มีจำนวนไม่มาก เพราะต้องอาศัยปัญญา ความคิดระดับสูง และต้องเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต แม้ว่าคนเราเริ่มคิดตามหลักเหตุผลนามธรรม เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่น แต่ความคิดในระยะวัยรุ่นยังคงจำกัดอยู่ในขั้นการค้นพบกฎเกณฑ์ของสังคมเท่านั้น กว่าจะ

สามารถเริ่มวิพากษ์วิจารณ์กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ ก็ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปี จึงจะทำได้

ตามทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก ดังกล่าวข้างต้น ได้แบ่งพัฒนาการเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม และระดับที่ 3 เลยกฎเกณฑ์สังคม ในแต่ละระดับ โคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการออกเป็นระดับละ 2 ขั้น (Stages) รวมเป็น 6 ขั้น เรียงตามลำดับดังนี้ (Kohlberg, 1976)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2 – 7 ขวบ) เป็นขั้นของการตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (7 – 10 ขวบ) เป็นขั้นของการตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจ หรือต้องการที่อยากจะได้

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์สังคม แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10 – 13 ปี) เป็นขั้นของการตัดสินใจ โดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13 – 16 ปี) เป็นขั้นของการตัดสินใจโดยถือว่า ตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ระดับที่ 3 ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) เป็นขั้นของการตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) เป็นขั้นของการตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

กล่าวโดยสรุป บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนาทางจริยธรรม หรือมีการพัฒนาทางจริยธรรมเร็ว – ช้า ต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้ โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรม และอภิปรายร่วม

กับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะช่วยให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นต่ำ เรียนรู้ที่จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงขึ้น

1.4.3 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาชาวแคนาดา ชื่อ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) (ทศนา เขมมณี. 2541 : 58 ; อ้างอิงจาก Bandura. 1977) แบนดูรา มองกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพียงภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายใน โดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก แบนดูราเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้นจากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน ตัวแบบนี้ ทำหน้าที่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ อาจทำหน้าที่ ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้ อาจเป็นบุคคลจริง (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หรือ หนังสือนวนิยาย เป็นต้น การเรียนรู้จากตัวแบบนี้ ประกอบด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการคือ กระบวนการตั้งใจหรือเอาใจใส่ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำ และกระบวนการจูงใจ ซึ่งการเรียนรู้ในแต่ละกระบวนการจะเป็นอย่างไรนั้นจะขึ้นกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (Environmental Factor) และปัจจัยทางพฤติกรรม (Behavioral Factor)

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบแล้ว แบนดูรา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2539 ; อ้างอิงจาก Bandura.1977) ได้เสนอแนวคิดสำคัญอีก 2 แนวคิด คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับตนเอง (Self – Regulation) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์สามารถที่จะควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง เพื่อนำตนเองไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือผลที่ต้องการได้ และ (2) แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self – efficacy) ซึ่งเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคลผู้ที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถ ก็จะแสดงความสามารถนั้น ออกมา

1.4.4 การพัฒนาจริยธรรม ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 2 – 3) ได้สร้างทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้ แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่ง ว่า พฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอก และผลไม้มือของต้นไม้ ส่วนลำต้น และส่วนที่เป็นราก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในส่วนแรกคือ ดอกและผลไม้บนต้น แสดงถึง พฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็ง เพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้ เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนานี้ มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ (ส่วนที่สองของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม) อันประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ด้าน คือ (1) เหตุผลเชิงจริยธรรม (2) ลักษณะมุ่งอนาคต และการควบคุมตนเอง (3) ความเชื่ออำนาจในตน (4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ (5) ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น ๆ) ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใด จะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือ ทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรม คือ รากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้าน คือ (1) สติปัญญา (2) ประสบการณ์ทางสังคม และ (3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการ ใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว

โดยสรุป ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยนี้ แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผล ระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้าน กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ

1.5 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสุขสงบ ในขณะเดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้น จะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจะหาความสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม

ในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย

1.5.1 ความหมายของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน สามารถพัฒนาได้หลายรูปแบบ โดยจัดกิจกรรมพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีวิธีการที่หลากหลาย ให้เด็กและเยาวชนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมาย และมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ปรับตัว และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.5.2 เป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชน ให้มีคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อการเป็นคนดี และช่วยให้สังคมเกิดความสงบสุข ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที

1.5.3 หลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

- 1) การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงนั้น โรงเรียนและสถาบันการศึกษาจะต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างชัดเจน และน่านโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
- 2) การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม และจริยธรรมใดก็ตาม ต้องดำเนินการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติไปพร้อมกัน
- 3) วิธีการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม จะต้องนำหลักวิชา ทฤษฎี และเทคนิคอย่างหลากหลายในการพัฒนา รวมทั้งคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมและจริยธรรมไปกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้บรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแบบอย่างที่ดีที่เอื้อต่อการปลูกฝังสร้างเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง
- 4) การประสานงานและร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียน บ้าน ชุมชน และสถาบันทางศาสนา จะช่วยให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การปลูกฝังสร้างเสริมเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และนำผลการปลูกฝังสร้างเสริมมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

6) การวัดและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ คุณธรรมและจริยธรรมอย่างเต็มศักยภาพ

1.5.4 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนมีหลักการจัดดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม
- 2) จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความสามารถของเด็กและเยาวชน
- 3) บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้เด็กและเยาวชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ คุณธรรม และจริยธรรม และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 4) จัดกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน โดยลำดับขั้นตอนการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบ และขั้นการเกิดนิสัย
- 5) ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
- 6) จำนวนสมาชิกควรมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
- 7) มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาของคุณธรรมและจริยธรรม

8) ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา

9) ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู อาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

10) มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.5.5 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

1) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน โดยการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของเด็กและเยาวชนไปพร้อมกันไปในั้น ผู้อบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน จะต้องรู้ทั้งเนื้อหาสาระที่จะพัฒนา และวิธีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาเหล่านี้

2) เนื้อหาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึง วิทยุประกอบด้วย เพราะการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็ก ไม่อาจจัดกระทำได้โดยตรงที่จิตใจของเด็ก เนื่องจากเด็กยังมีการควบคุมตนเองได้น้อย จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาพฤติกรรมเพื่อให้เด็กมี พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาลักษณะทางจิตใจของเด็ก ด้วย เนื้อหาของการพัฒนาจริยธรรม จึงแบ่งออกเป็น (1) พฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา และ (2) จิตลักษณะที่จะต้องพัฒนา ทั้งนี้ เด็กในวัย 0 – 2 ขวบ จะพัฒนาทางด้านพฤติกรรมประมาณ ร้อยละ 80 และพัฒนาทางด้านจิตใจประมาณร้อยละ 20 และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงสัดส่วนนี้จนมาถึง อายุ 12 ปี โดยการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมคงเหลือประมาณร้อยละ 50 และการพัฒนาทางด้าน จิตใจจะเพิ่มเป็นประมาณร้อยละ 50 นั่นคือ เมื่อเด็กโตขึ้น จะสามารถพัฒนาทางด้านจิตใจได้เพิ่มขึ้น เรื่อย ๆ (คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. 2536 : 12 – 13)

1.5.6 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ทิสนา แจมมณี (2541 : 55 – 59) ได้เสนอวิธีการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรม ดังนี้

1.5.6.1 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขการ กระทำ และการปรับพฤติกรรม มีขั้นตอนหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) บ่งชี้หรือกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน มีลักษณะเป็น พฤติกรรมที่สังเกตได้
- 2) ใช้แรงเสริมที่เหมาะสมและถูกหลักการ
  - ก. ใช้ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้การชมเชย ยกย่อง ให้เกียรติ สนใจ
  - ข. ให้รางวัลเป็นสิ่งของหรือใช้เบี้ย (Token) แลกกับสิ่งของที่ ผู้ที่ ได้รับการปรับพฤติกรรมต้องการ
  - ค. ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น การอ่านหนังสือการ์ตูน การเล่นเกม ที่ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับการปรับพฤติกรรมชอบ
- 3) ติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการปรับ พฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้การเสริมแรงเป็นครั้งคราว เพื่อจะให้พฤติกรรม นั้นคงอยู่อย่างถาวร

1.5.6.2 วิธีการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบิร์ก สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1) ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผล

เชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ตให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้น และเด็กในชั้นเรียนแต่ละคน อาจจะมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้นครูจึงสอนจริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่า เขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำให้เขาได้พัฒนาขึ้นไปในขั้นสูงอีก 1 ขั้น โดยพยายาม จัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการขั้นนั้น

2) พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว จะช่วยให้บุคคลเข้าใจต่อความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้น การให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

3) ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้ โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจ โดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปราย อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์จำลอง แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า และการเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อประกอบด้วย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรืออาจใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร ประกอบด้วย

4) วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นอีกวิธีหนึ่ง คือ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเปิดเผย

15.6.3 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญา

เชิงสังคม

การสอนหรือพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยใช้การสังเกตตัวแบบ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนคูรา ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ
- 2) การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่น ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจ และทำให้ผู้สังเกต ฟังพอใจ

3) การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัส หรือโครงสร้างให้จำได้ง่าย การชักซ้อมลักษณะของตัวแบบในความคิด และการชักซ้อมด้วยการกระทำ

4) การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ รวมทั้งการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความสามารถของตน และเรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง

5) การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ หรือข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

1.5.6.4 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification)

วิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง เป็นวิธีการในการช่วยให้บุคคลได้คิดพิจารณา และสำรวจค่านิยมของตนเองตามเกณฑ์ของค่านิยมแท้ โดยค่านิยมแท้ ควรมีคุณลักษณะครบ 7 ประการ ต่อไปนี้ กล่าวคือ เป็นค่านิยมที่บุคคล

- 1) เลือกอย่างเสรี ไม่มีใครบังคับให้เลือก
- 2) เลือกจากตัวเลือกหลายตัว
- 3) เลือกโดยผ่านการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา ทั้งทางบวกและลบ
- 4) เลือกแล้วมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่เลือก
- 5) เลือกแล้วยอมรับในสิ่งที่เลือกอย่างเปิดเผย
- 6) เลือกแล้วลงมือปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกนั้นจริง และ
- 7) ปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างของวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง เช่น เมื่อบุคคลหนึ่งไม่แน่ใจว่าค่านิยมที่ตนเองยึดถือ นั้น เป็นค่านิยมแท้ของตนหรือไม่ เราอาจช่วยให้เขาเกิดความกระจ่างในความคิดของเขาเอง อย่างชัดเจนขึ้น โดยอาจใช้คำถามนำ เพื่อให้เขาได้คิด เช่น

- 1) คุณยึดถือ ความซื่อสัตย์ เป็นค่านิยม เพราะอะไร
- 2) ถ้าคุณยึดความซื่อสัตย์ เป็นหลัก คุณจะได้รับผลคืออะไร
- 3) ถ้าคุณยึดความซื่อสัตย์เป็นหลัก คุณอาจได้รับผลเสียอะไร
- 4) คุณยินดีจะรับผลเสียหรือไม่
- 5) คุณได้ทำอะไรบ้างที่แสดงว่า ตัวเองมีความซื่อสัตย์
- 6) สมมติว่า คุณเก็บเงินได้ 500 บาท คุณจะคืนเจ้าของหรือไม่
- 7) สมมติว่า คุณเก็บเงินได้ 5,000 บาท คุณจะคืนเจ้าของหรือไม่

ในกรณีที่บุคคลบางคนเกิดความสับสน ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า ควรจะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราอาจช่วยให้เขาเกิดความกระจ่างในความคิดของเขาเองได้ เช่น

- 1) ถ้าคุณทำสิ่งนั้น จะเกิดผลอะไรขึ้นบ้าง
- 2) คุณรู้สึกอย่างไร หากสิ่งนั้นเกิดขึ้น
- 3) ถ้าคุณไม่ทำสิ่งนั้น อาจเกิดผลอะไรขึ้นบ้าง
- 4) หากผลนั้นเกิดขึ้น คุณจะรู้สึกอย่างไร
- 5) ผลใดที่คุณพอใจมากกว่ากัน

สำหรับครูที่สนใจจะจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ สามารถพัฒนากระบวนการสอนเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นการคิดอย่างอิสระ
- 2) ขั้นกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทาง
- 3) ขั้นพิจารณาไตร่ตรอง
- 4) ขั้นเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด
- 5) ขั้นปฏิบัติตามทางเลือก
- 6) ขั้นปฏิบัติซ้ำจนเป็นประจำ

1.5.6.5 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้หลักการสอนด้าน

จิตพิสัย (Affective Domain)

- 1) สาระสำคัญ

บลูม (Bloom, 1956) ได้อธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิด

เจตคติและพัฒนานิสัยได้ดังนี้ คือ

(1) ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสดูแลและใส่ใจในสิ่งนั้น ๆ ก่อน

(2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้ และเกิดความสนใจในสิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความสนใจนั้น ก็จะไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับการพัฒนาเป็นนิสัย

(3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดูแลตอบสนองต่อสิ่งใดแล้ว ได้รับผลเป็นที่พอใจ บุคคลนั้นก็จะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น

(4) ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมใดแล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติ หรือ นำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระบบหรือจัดระเบียบในการปฏิบัติตนตาม

คุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

(5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตนเอง

2) วิธีการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรม

การจะปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมใด ๆ ให้แก่บุคคลเพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น มีดังนี้

(1) จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้ และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง

(2) จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้บุคคลนั้นมีการตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ

(3) ช่วยให้ผู้เห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์ หรือเกิดความพึงพอใจ

(4) ช่วยให้ผู้มีโอกาสดำเนินการหรือจัดระเบียบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน

(5) นำเรื่องนั้น ๆ ไปใช้ ไปปฏิบัติ หรือปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ จนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

1.5.6.6 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้วิธีการสอน กลวิธีสอน และเทคนิคการสอนของพระพุทธองค์ที่สามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน (ทิสนา แคมมณี. 2541 : 72 – 73 ; อ้างอิงจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2540 ; เสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2540 ; สุนน อมรวิวัฒน์. 2530 ; วศิน อินทสระ. 2538 ; แสง จันทร์งาม. 2522 ; และ ประสาร ทองภักดี. 2513)

1) วิธีสอน ได้แก่

(1) การสนทนา พุคคฺย โต้ตอบกัน

(2) แบบบรรยาย

(3) แบบถาม - ตอบปัญหา

- แบบตอบตรง ๆ ยืนยันไปข้างเดียว
- แบบแยกประเด็นให้ชัดเจน
- แบบถามย้อน
- แบบไม่ตอบ พักปัญหาไว้ก่อน

(4) แบบเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย

2) กลวิธีสอน เทคนิควิธีสอน

(1) สอนตามลักษณะของบุคคล

- สอนตามจริตของบุคคล
- สอนตามภูมิปัญญาของบุคคล
- สอนตามภูมิหลังของบุคคล

(2) สอนเรื่องที่เหมาะสมกับชีวิตของบุคคล

(3) สอนจากรูปธรรมไปนามธรรม

(4) สอนจากสิ่งที่ง่ายไปยาก

(5) สอนจากสิ่งที่รู้ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้

(6) สอน โดยการให้ทดลองด้วยตนเอง

(7) สอนจากของจริง

(8) สอน โดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง

(9) สอน โดยยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ

(10) สอน โดยการเล่นภาษา เล่นคำ

(11) สอน โดยใช้คำในความหมายใหม่

(12) สอน โดยการทำตนเป็นตัวอย่าง และให้ความเอาใจใส่

บุคคลที่ควรได้รับความใส่ใจพิเศษ เป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ

3) ศิลปะวิธีสอน / วาทศิลป์ในการสอน

(1) วาทศิลป์ในการสอนที่ทำให้ผู้ฟังได้รับรส 4 ประการ

- ก. ให้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยใจ เหมือนตาเห็น
- ข. ชักชวนให้ปฏิบัติตาม
- ค. เราใจผู้ฟังให้มีความกล้าหาญในการปฏิบัติตาม
- ง. ให้ผู้ฟังมีความร่าเริง แจ่มใส เข้มขันในการฟัง และปฏิบัติตาม

(2) ลีลาการสอน ประกอบด้วย

- ข. สอนอย่างละมุนละม่อม
- ค. สอนอย่างเข้มงวดรุนแรง
- ง. สอนอย่างขอร้องวิงวอน

1.6 วิธีการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 77 – 99) ได้ระบุถึงการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนตามกลุ่มอายุ คือ ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมปลาย ดังนี้

1.6.1 การพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กอนุบาลถึงประถมต้น (3 – 8 ขวบ)

1.6.1.1 ในช่วงวัยเด็กนี้ (3 – 8 ขวบ) เป็นช่วงที่ควรปลูกฝังจิตลักษณะพื้นฐานทางจริยธรรม นั่นคือ สติปัญญา ประสพการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต ส่วนจิตลักษณะทางจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในช่วงอายุนี้นี้คือ (1) ทศนคติต่อคุณธรรม และค่านิยม (2) ความเชื่อฟัง และ (3) การเตรียมความพร้อมในการรับจริยศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน

1.6.1.2 วิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรม 3 ประการที่ระบุในข้อ 1.6.1.1 มีดังนี้

- 1) การพัฒนาทศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยม ทำได้ 2 วิธี คือ
  - (1) การบอกกล่าวให้เด็กรับรู้ รับทราบเรื่องราวของผู้อื่นที่ทำความดี ละเว้นความชั่ว และบอกเด็กว่า ผู้กระทำได้รับประโยชน์หรือเกิดความพอใจอย่างไร
  - (2) การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางคุณธรรมหรือค่านิยม แล้วให้เด็กได้รับรางวัลหรือเกิดความพอใจ เด็กในช่วงอายุ 3 – 8 ขวบนี้ แม้จะฟังเรื่องราวต่าง ๆ เข้าใจอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ซาบซึ้งเหมือนกับที่เกิดกับตัวเด็กเอง ซึ่งเข้าใจได้ง่ายกว่า นอกจากนั้น ทศนคติที่ดีต่อคุณธรรม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์โดยตรง มักผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทศนคตินั้น ได้มากกว่า ทศนคติที่เกิดจากคำบอกเล่า หรือ การรับรู้เรื่องราวมาจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง
- 2) การพัฒนาความเชื่อฟัง ทำได้ด้วยการควบคุมและการลงโทษ หรือให้รางวัล โดยผู้ใหญ่จะออกคำสั่งให้เด็กทำอะไรสิ่งหนึ่ง หรือไม่ให้ทำอะไรสิ่งหนึ่ง เมื่อสั่งแล้วผู้ใหญ่ต้องตรวจตราอย่างใกล้ชิด เพื่อดูว่า เด็กทำตามคำสั่งหรือไม่ ถ้าทำตามก็ให้รางวัล ถ้าไม่ทำตามก็ตักเตือน
- 3) การเตรียมความพร้อมเพื่อการรับจริยธรรม ในการเข้ารับการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมที่โรงเรียน ครูอาจจะพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้เกิดความพร้อมยิ่งขึ้น โดย
  - (1) ฝึกให้เด็กรู้จักตนเองและยอมรับตนเอง
  - (2) ฝึกให้เด็กยอมรับแบบอย่างจากผู้อื่น
  - (3) เปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ

การที่เด็กรู้จักตนเอง พร้อมทั้งจะรับแบบอย่างจากตัวแบบที่ตนรักและศรัทธา พร้อมทั้งจะทำงานที่ยากอย่างไม่ย่อท้อ ไม่กลัวความล้มเหลว แต่พอใจที่จะประสบความสำเร็จ จะเป็น ลักษณะความพร้อมทางจิตใจในการที่เด็กจะรับการพัฒนาทางจริยธรรมต่อไป

1.6.2 การพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนประถมปลายถึงมัธยมตอนต้น (9 – 13 ปี)

1.6.2.1 ในช่วงก่อนวัยรุ่น (9 – 13 ปี) นี้ ควรพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมต่อไปนี้ (1) การควบคุมตน (2) การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (3) ความมีเหตุผล โดยจะต้องใช้วิธีการปลูกฝังที่เหมาะสมกับความสามารถทางการรู้ การคิด สติปัญญา และสุขภาพจิต

1.6.2.2 วิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรม ที่ระบุในข้อ 1.6.2.1 มีดังนี้

1) การพัฒนาการควบคุมตน ในวัยเด็ก (3 – 8 ขวบ) เด็กได้รับการฝึกให้รู้ว่า สิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดไม่ดีควรหลีกเลี่ยง และเมื่อเข้าสู่วัยก่อนวัยรุ่น ผู้ใหญ่จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กเป็นอิสระบ้างในบางกาลเทศะ เพื่อฝึกให้เด็กคิดเอง ตัดสินใจเอง และเลือกกระทำสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ถ้าเด็กสามารถทำตัวดีในขณะที่ไม่มีผู้ใหญ่ควบคุม ก็ควรจะมีการชมเชยให้กำลังใจ เพื่อเด็กจะได้ทำได้มากขึ้น แต่ในกรณีที่เด็กไม่สามารถจะควบคุมตนเองได้ ควรร่วมพิจารณากับเด็กถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กควบคุมตนเองไม่ได้ และแนะนำวิธีการอื่นที่อาจจะดีกว่า แล้วให้กำลังใจเด็กในการฝึกครั้งต่อไป

2) การฝึกให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการรู้จักเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น ความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์รอบตัวนี้เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมทั้งโดยตรงและทางอ้อม และเด็กมีสติปัญญาดีพอที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับนั้น และการที่เด็กจะรับรู้สิ่งใดได้มาก ลึกซึ้ง และถูกต้องแม่นยำ ย่อมขึ้นอยู่กับความมีสุขภาพจิตที่ดีของเด็กด้วย

3) การฝึกความมีเหตุผล โดยใช้วิธีการอภิปรายกลุ่ม โดยครูควบคุมให้กลุ่มพิจารณาเรื่องที่กำหนดให้ หรือจะใช้บทเรียนที่ครูสร้างขึ้นและได้ประเมินผลแล้วเป็นหลัก หรือเป็นกิจกรรมเสริมการสอนของครูก็ได้ นอกจากนี้ ผู้ฝึก อาจจะทำให้เพื่อนที่มีจริยธรรมสูงกว่า แต่ใกล้เคียงกับเด็กเป็นผู้ฝึกด้วยก็สามารถกระทำได้

1.6.3 การพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมปลาย (14 – 19 ปี)

1.6.3.1 การปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมของเยาวชนในช่วงอายุ 14 – 19 ปี ควรพัฒนาจิตลักษณะต่อไปนี้ (1) การเห็นแก่ส่วนรวมและมีมนุษยธรรมสูง (2) ความสามารถควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ และ (3) ความเป็นประชาธิปไตย

1.6.3.2 วิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรม ที่ระบุในข้อ 1.6.3.1 มีดังนี้

1) การพัฒนาการเห็นแก่ส่วนรวมและมีมนุษยธรรม โดยฝึกให้รู้จักเสียสละ ให้มีโอกาสรับรู้ รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อม

2) การพัฒนาความสามารถควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง และฝึกการควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ ความสามารถควบคุมตนเองนี้ ประกอบด้วย ลักษณะทางจิตใจหลายประการ คือ การมองเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะมีมาในอนาคต มากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน การเลือกกระทำพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอดใจรอได้ เพราะเชื่อว่า การกระทำของตนจะส่งผลให้เกิดผลดีตามที่ตนต้องการได้ และนอกจากนั้น ความสามารถควบคุมตนเอง ยังเกี่ยวกับการไม่หวังผลจากภายนอก แต่บุคคลสามารถให้รางวัลตนเอง และลงโทษตนเองได้ โดยรางวัลที่ให้แก่ตนเองอยู่ในรูปของความพอใจในตนเอง ความภาคภูมิใจในตน ส่วนการลงโทษตนเองก็คือ การเกิดความไม่สบายใจ วิตกกังวล และละอายใจ

3) การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย โดยฝึกให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่พวกพ้อง มีวินัยในตนเอง โดยสามารถควบคุมตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งการควบคุมจากภายนอกมากนัก มุ่งอนาคตมากกว่ามุ่งปัจจุบัน รู้จักอดใจรอได้อย่างถูกกาลเทศะ รักความยุติธรรมและความเสมอภาค เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะที่น่าปรารถนาในสังคมไทย อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนไทยต่อไป

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนทั้ง รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม จะเป็นแนวทางในการใช้ประยุกต์ แนวคิดนั้น ๆ ไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนในปัจจุบันได้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม มีดังนี้

2.1 งานวิจัยในประเทศ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 124) ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาสังคมเป็นผู้นำการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนและประชาชนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน เป็นผู้สร้างทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับประชาชนชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยและพัฒนาคนไทย ได้สรุปรวมผลการวิจัยคนไทยไว้ว่า คนไทยที่มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั้น มีลักษณะทางจิตที่สำคัญ 8 ประการ คือ

- (1) การเป็นคนเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าที่จะเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง (เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง)
- (2) การเป็นคนที่สามารถคาดการณ์ไกลและรู้จักบังคับตนเองให้อดใจ รอได้ (มุ่งอนาคต และควบคุมตนเอง)
- (3) เป็นผู้ที่เชื่อว่าทำได้ดี (ความเชื่ออำนาจในตน)

(4) มีความวิริยะอุตสาหะ ฝ่าฟันอุปสรรคจนเกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์)

(5) มีความพอใจและเห็นความสำคัญของความดีงาม เห็นโทษของความชั่วร้ายต่าง ๆ (ทัศนคติ คุณธรรม ค่านิยม ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นและสถานการณ์ที่จะกระทำนั้น) นอกจากนี้ ยังมีลักษณะพื้นฐานทางจิต อีก 3 ประการ คือ (ระบุในข้อ 6, 7 และ 8)

(6) มีความเฉลียวฉลาด สามารถเข้าใจและคิดในระดับนามธรรม

(7) รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีประสบการณ์ทางสังคมสูง และ

(8) มีสุขภาพจิตดี มีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

สำหรับการวิจัยในประเทศไทยที่ให้ข้อมูลสนับสนุนความคิดที่ว่า การที่เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล จะพัฒนาได้สูงตามอายุที่ระบุไว้ในทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น ดวงเดือน พันธุนาวิน (2544 : 160) สรุปไว้ว่า บุคคลนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ทางจิต 3 ประการสูงพร้อมกันในตัวคน ๆ เดียวกัน นั่นคือ มีความเฉลียวฉลาด ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต โดยการวิจัยแรกนั้น ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2524) พบว่า นักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร (ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีความฉลาดเหมาะสมกับอายุ และประสบการณ์ทางสังคมสูง) ถ้ามีสุขภาพจิตที่ดีมากเพียงใด ก็จะเป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงด้วย และไม่ปรากฏผลการวิจัยเช่นนี้ในนักเรียนประเภทอื่น ๆ ส่วนการวิจัยที่สองที่โกศล มีคุณ (2524) ได้พัฒนาความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมให้แก่เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในต่างจังหวัด และพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการหยั่งลึกทางสังคมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมพัฒนาสูงขึ้นกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการฝึกการหยั่งลึกทางสังคม แสดงว่า เด็กที่มีความฉลาด และสุขภาพจิตปกติ ถ้าได้รับการฝึกลักษณะด้านที่ยังขาดอยู่ คือ ประสบการณ์ทางสังคมแล้ว จะเป็นเด็กที่มีความพร้อมครบ 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กเหล่านี้พัฒนาสูงขึ้นเองในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ที่เป็นผลการศึกษาวิจัยของนิสิตนักศึกษาระดับการศึกษามหาบัณฑิต มีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

(1) ความซื่อสัตย์

บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงศ์ (2536 : 71) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยได้ให้ความหมายของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดเหตุผลเพื่อเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนดให้ ในขณะนั้น ในด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อหน้าที่นั้น ได้ยึดหลักการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีการให้

เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากได้รับการใช้ชุดการแนะแนว

อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์ (2535 : 91) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อเพื่อนฝูงหมู่คณะ ต่อหน้าที่การงาน ต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมาย วัฒนธรรม ต่อสังคมและชุมชน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

(2) ความเสียสละ

ในปี พ.ศ. 2529 กรองแก้ว สาธุสนธิ์ (2529 : 44) ได้ศึกษาเรื่องผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเสียสละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเสียสละเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 โดยนักเรียนมีความคิด ความรู้สึกที่มีแนวโน้มที่จะแสดงออกในการสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคมเพิ่มขึ้น ได้แก่ มีการสละกำลังกาย สละทรัพย์สินสิ่งของ สละสติปัญญา สละเวลา และสละความสุขสบายส่วนตัว เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภายหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

(3) ความมีวินัย

ศราวุธ วงศ์ทอง (2536 : 49) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่ม และการชี้แนะที่มีต่อวินัยในห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตระการพิชผล อำเภอตระการพิชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของ “วินัยในห้องเรียน” ว่า หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่จะควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบของห้องเรียน และไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน และจำแนกวินัยในห้องเรียน เป็น 2 ด้าน คือ วินัยในห้องเรียนของนักเรียนขณะที่ครูสอน และวินัยในห้องเรียนของนักเรียนขณะที่ครูไม่ทำงานทำ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่ม มีวินัยในห้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการชี้แนะ มีวินัยในห้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบผลต่างของวินัยในห้องเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่ม กับก่อนและหลังการชี้แนะ ปรากฏว่า วินัยในห้องเรียนของนักเรียนที่ได้รับการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่มกับนักเรียนที่ได้รับการชี้แนะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่มมีคะแนนเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับการชี้แนะ

(4) ความรับผิดชอบ

คุณฤทิ์ ททรัพย์ปรุง (2529 : 54) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร โดยได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ด้านความเอาใจใส่ในการทำงาน ด้านความเพียรพยายาม ด้านความละเอียดรอบคอบ ด้านการตรงต่อเวลา ด้านการยอมรับผลการกระทำของตน และด้านการปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่า การใช้บทบาทสมมติ ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาการความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานทั้งรายด้านและโดยรวมเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อน ได้รับการใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

(5) ความขยันหมั่นเพียร

วาสนา ปัทมาลัย (2529 : 77) ได้ศึกษาพบว่า ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเลขอนุกูลวิทยาลัย จังหวัดเลย โดยกำหนดความหมายของความขยันหมั่นเพียรในการเรียนไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจเรียน ความเอาใจใส่ในการเรียน และความพยายามในการเรียน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้บทบาทสมมติ ปรากฏว่า การใช้บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยสูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(6) ความอดุสาหะ

สุภาภรณ์ ศศิฉัตรธรรม (2543 : 82) ได้ศึกษาเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความอดุสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี ผลจากการศึกษาพบว่า ความอดุสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อการเรียน บรรยากาศในครอบครัว สิ่งแวดล้อมที่โรงเรียน และการรับรู้ความคาดหวังของผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในทางบวก และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.636 , 0.614 , 0.478 และ 0.367 ตามลำดับ นอกจากนี้ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความอดุสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ดีที่สุดคือ เจตคติต่อการเรียน ด้านการเห็นความสำคัญของการเรียน เจตคติต่อการเรียนด้านการเห็นประโยชน์ของการเรียน บรรยากาศในครอบครัวด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัวด้านการปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัวด้านความรู้สึกรักของสมาชิกที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและตัวแปรด้านสถานที่เรียนตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปรนี้

สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 54.00 ส่วนสมการที่สามารถพยากรณ์ความอดุสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้คะแนนมาตรฐานมีดังนี้

ความอดุสาหะในการเรียน = 0.296 การเห็นความสำคัญของการเรียน + 0.201 การเห็นประโยชน์ของการเรียน + 0.174 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว + 0.154 การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว + 0.100 ความรู้สึกของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา + 0.086 สถานที่เรียน

(7) ความมีน้ำใจ

อาคม หงษ์ทอง (2539 : 65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเบนชะโค เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร และได้ให้ความหมายของความมีน้ำใจว่า หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและเหมาะสม โดยแบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ด้านการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผลการศึกษาพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีการพัฒนาความมีน้ำใจทั้งโดยรวมและรายด้านมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในปี พ.ศ. 2537 เชนฉิย ฉัตรวิทยานนท์ (2537 : 80) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการเข้ากลุ่มฝึกความรู้สึกไวที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีพุดผา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกความรู้สึกไว มีความมีน้ำใจเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความมีน้ำใจด้านการไม่เห็นแก่ตัว การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพิ่มสูงขึ้น

(8) ความสามัคคี

ธิดารัตน์ ศรีสวัสดิ์ (2532 : 106) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของบทบาทสมมติที่มีต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี โดยกำหนดความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีว่า หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดหาเหตุผลเพื่อจะเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในด้านความสามัคคี ได้แก่ มีความรักใคร่กลมเกลียว เห็นอกเห็นใจ ประองคองกัน ไม่ยุ่งให้เกิดความแตกแยก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท ไม่แก่งแย่งชิงดีกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการทำงาน ร่วมกันรับผิดชอบในงานที่ทำและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนก่อนและหลังการใช้บทบาทสมมติ ปรากฏว่า นักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความสามัคคีสูงขึ้น หลังจากได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

(9) ความกตัญญูทศเวท

ศศิธร บรรณสิทธิ์ (2530 : 46) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูทศเวทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาพบว่า การสอนโดยการใช้ตัวแบบเรื่องความกตัญญูทศเวท ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมด้านความกตัญญูทศเวทที่ทั้งต่อบิดามารดา ต่อครูอาจารย์ และต่อญาติพี่น้อง เพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และธรรมจริยาให้แก่เด็กและเยาวชนนั้น แม้ว่าในปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้พัฒนาอย่างก้าวไกล แต่เทคโนโลยีก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนครูผู้สอน ตลอดทั้งบิดามารดาหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ แต่เทคโนโลยีสามารถมีส่วนร่วมหรือให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ธรรมจริยา และความประพฤติที่พึงประสงค์ให้แก่เด็กและเยาวชนได้ (Collinson. 2001)

ไวทกอสกี (Vygotsky. 1978) คิวอี้ (Dewey. 1975) และการ์ดเนอร์ (Gardner. 1981) ได้ศึกษาและมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) จะสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ และในการจะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้จากตัวแบบในบทบาทต่าง ๆ และเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่าการสอนโดยตรง ดังนั้นพฤติกรรมกรรมการแสดงออก การกระทำ การปฏิบัติตนของครูผู้สอน ของบิดามารดา จะมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้าง และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

นอดดิงส์ (Noddings. 1992) ได้สำรวจพบว่า หลักสูตรการเรียนการสอนควรพัฒนาองค์รวมของเขาวนปัญญา สังคม คุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน ไม่ควรจะเน้นการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือบางเรื่องเท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้พัฒนาจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่ต้องการพัฒนาสามารถประสานเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการพัฒนา ตลอดทั้งสามารถนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประกอบการพัฒนา โดยพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ มีความรู้สึที่ดี เห็นคุณค่าของสิ่งที่พัฒนา และสามารถนำไปปฏิบัติได้

เฮลีย์ (Healy. 1990) ได้ศึกษาพบว่า เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นแนวคิดใหม่ที่คิดจะนำมาทำหน้าที่แทนครูหรือบิดามารดา แต่สิ่งที่ควรตระหนักที่สำคัญคือ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ มีทั้งข้อดี มีประโยชน์และอาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือปัญหาแก่เด็กและเยาวชน ข้อดีและประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ คือ เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ ได้ข้อมูลต่าง ๆ ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ได้พูดคุยสนทนากับบุคคลทั้งที่เคยรู้จักและไม่เคยรู้จัก แต่ข้อควรคำนึงที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือปัญหาแก่เด็กและ

เยาวชนคือ การขาดปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลอื่น ไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมการแสดงออกโดยตรง ไม่มีโอกาสสัมผัสภาษากายหรือภาษาท่าทางการแสดงออกโดยตรง ตลอดทั้งขาดการประพฤติปฏิบัติและขาดการมีส่วนร่วมกับบุคคลในสังคม อย่างไรก็ตาม ทั้งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ครู บิดามารดา และบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้อง ล้วนแต่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม แต่สิ่งใดหรือใครจะมีบทบาทมากน้อยกว่ากันนั้น จะขึ้นกับยุทธวิธีที่จะประยุกต์เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของครู บิดามารดา และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

ซิมอน แกร์ริสัน และฮิกส์ (Simon, Garrison, and Hicks. 2002) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมุมมองในการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน ผลการศึกษาได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะว่า ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน ประการที่ 1 คือ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของแต่ละวัฒนธรรมของแต่ละประเทศว่า มีความเป็นมาอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร มีคุณค่า มีความหมายและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม และวัฒนธรรมนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ประการที่ 2 คือ ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็น และซักถาม ตลอดทั้งเสนอแนะเกี่ยวกับ คุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ที่เป็นพื้นฐานที่บุคคลในยุคปัจจุบันควรจะได้ประพฤติปฏิบัติ และเห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ประการที่ 3 คือ จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ และมีประสบการณ์ตรง ตลอดทั้งควรให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา และประการที่ 4 ประการสุดท้าย คือ ประสานสัมพันธ์ยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนกับสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อทั่ว ๆ ไป ตลอดทั้งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมให้บังเกิดแก่เด็กและเยาวชนอย่างมีคุณค่า และมีความหมาย

ไมเบิร์ก นีออส และพอกเคนโพล (Myburgh, Niehuas, and Poggenpoel. 2002) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานของวัยรุ่น ผลการวิจัยที่สำคัญประการหนึ่ง พบว่า ก่อนที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ควรจะได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญก่อน โดยต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัย มิใช่รอจนถึงวัยรุ่น และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้บิดามารดาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และเสนอแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดทั้งควรคำนึงถึงศักยภาพส่วนบุคคลของบิดามารดาที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

เลค (Lake. 2001) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กในระดับประถมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนควรจะใช้หลากหลายวิธีผสมผสานกัน และที่สำคัญคือ ควรประสานศิลปะด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงระหว่างเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิทาน สุภาษิต เหตุการณ์ที่ประสบในชีวิตประจำวันกับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม

เปิดโอกาสและสนับสนุนให้เด็กเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมทั้งแสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับ เรื่องราวนั้น ๆ หรือจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านภาษาทั้งในเรื่องการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน กับคุณธรรมและจริยธรรม โดยครูและเด็กอาจจะเป็นผู้นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ แต่ต้อง เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ ให้เด็กได้มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ที่จะประพฤติ ปฏิบัติตนและพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้น ตลอดทั้งให้การเสริมแรงแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็น ศักยภาพด้านภาษา หรือคุณธรรมและจริยธรรมที่พัฒนาขึ้น

ส่วนการสอนคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้น บรินท์นัลล์ (Brintnall. 1999) ได้ศึกษาพบว่า ควรให้ผู้เรียนมี ประสบการณ์ตรงทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ได้เข้ารับการฝึกอบรมในการศึกษาคุณธรรมและ จริยธรรมเป็นรายกรณี ได้สำรวจและนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้ฝึกทำ วิจัย ฝึกการเป็นที่ปรึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรม และได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน ตลอดทั้งวัดและประเมินผลการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ว่า สามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศทำให้ทราบถึง ความสำคัญและคุณค่า ของคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งยุทธวิธีต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ เด็กและเยาวชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิง อายุ 13 – 15 ปี ในเขตการศึกษาที่ 1 – 12 ที่ครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิงอายุ 13 – 15 ปี จำนวน 2,109 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 1,041 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากรโดยมีเขตการศึกษาเป็นชั้น ข้อมูลแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
ชายและหญิงจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา เขตการศึกษา และจังหวัด

ภูมิภาค ที่เป็นภูมิลำเนา	เขต การศึกษา	จังหวัด	จำนวน			ร้อยละ
			ชาย	หญิง	รวม	
ภาคเหนือ						
	7	พิษณุโลก	98	99	197	9.34
	8	เชียงราย	100	101	201	9.53
รวม			198	200	398	18.87
ภาคใต้						
	2	ปัตตานี	69	76	145	6.87
	3	สุราษฎร์ธานี	64	63	127	6.02
	4	ตรัง	60	65	125	5.93
รวม			193	204	397	18.82
ภาคกลาง						
	1	นนทบุรี	110	120	230	10.91
	5	ราชบุรี	115	111	226	10.72
	6	อ่างทอง	115	120	235	11.14
	12	ฉะเชิงเทรา	120	115	235	11.14
รวม			460	466	926	43.91
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
	9	ขอนแก่น	66	60	126	5.97
	10	กาฬสินธุ์	64	70	134	6.35
	11	นครราชสีมา	60	68	128	6.07
รวม			190	198	388	18.40
รวมทั้งสิ้น			1,041	1,068	2,109	100.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 2,109 คน เป็นเพศชาย 1,041 คน และเพศหญิง 1,068 คน และเมื่อจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา พบว่า เป็นเด็กที่มีภูมิลำเนาในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 398 คน, 397 คน, 926 คน และ 388 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 18.87, 18.82, 43.91 และ 18.40 ตามลำดับ

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษา เป็น ครู อาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษาเป็น บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน จำนวนกลุ่มละ 100 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 300 คน ที่สนใจในการให้ข้อมูล เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็ก เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และจากผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นดังกล่าว ปรากฏว่าได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.33 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าว เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และ สื่อมวลชน จำนวน 80 คน รวมจำนวน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 280 คน

3. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3.1 ประชากรที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนระดับมัธยมศึกษา

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นครูอาจารย์ที่สอนระดับมัธยมศึกษาที่สนใจเข้ารับการอบรม จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

1. แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
4. โปรแกรมการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
5. แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

การดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้
  - 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
  - 1.2 ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถามจากตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - 1.3 สํารวจคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของเด็ก เยาวชน ครูอาจารย์ บิดาและมารดา โดยใช้คำถามปลายเปิด จากบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นดังนี้ จำนวน 100 คน แล้วผู้วิจัยประมวลคำตอบที่ได้จากการสำรวจนี้เพื่อนำมาประกอบการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของคุณธรรมและจริยธรรม
  - 1.4 กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย ให้สอดคล้องกับผลสำรวจในข้อ 1.3 และให้สอดคล้องกับเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูทดแทน
  - 1.5 สร้างแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยมีรายละเอียดตามที่ระบุในข้อ 1.4
  - 1.6 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นในข้อ 1.5 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรายละเอียดและความถูกต้องเชิงเนื้อหาของคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ
  - 1.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

1.8 นำแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาไปทดลองใช้กับเยาวชนไทย ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

1.8.1 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ และคะแนนรวมของคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .6466 - .9186

1.8.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงภายใน โดยหาค่า Internal Consistency Coefficient ของคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้านของแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients) ได้ค่า แอลฟา (α) อยู่ระหว่าง .9380 - .9409

1.8.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย โดยการสอบซ้ำ ระยะเวลาของการสอบครั้งแรก และครั้งหลัง ห่างกัน 1 เดือน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9395

1.8.4 นำแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทยที่หาคุณภาพเรียบร้อยแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

1.8.5 ตัวอย่างแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทย มีดังนี้

ตัวอย่าง แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

คำสั่ง ขอให้เยาวชนแต่ละคนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อนั้นเป็นจริงมากน้อยเพียงใดสำหรับตัวท่าน ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับคำตอบที่ท่านเลือก

ข้อความ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอประมาณ	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย
1. เมื่อเก็บของ ๆ คนอื่นได้ ข้าพเจ้าจะหาทางคืนของนั้นให้เจ้าของ					
2. ขณะที่ทำข้อสอบ ข้าพเจ้าเคยแอบดูคำตอบของเพื่อน					

1.8.6 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรม
ขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและ
เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

ข้อความ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่ จริง	จริงพอ ประมาณ	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย
ข้อความทางบวก	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
ข้อความทางลบ	1 คะแนน	2 คะแนน	3 คะแนน	4 คะแนน	5 คะแนน

1.8.7 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนแบบสอบถามคุณธรรม
และจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

เกณฑ์การแปลความหมาย

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย
3.661 – 5.00	มาก
2.331 – 3.660	ปานกลาง
1.000 – 2.330	น้อย

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

2.1 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคใน
การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยสร้าง
เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน แสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมว่า ประสบปัญหา
หรืออุปสรรคประการใดบ้าง

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นในข้อ 2.1 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบทั้ง
ด้านเนื้อหาและภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามในข้อ 2.2 ที่ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ กับบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริง

2.4 ตัวอย่างแบบสอบถามความคิดเห็นเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ตัวอย่าง แบบสอบถามความคิดเห็น
เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและ
เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

- บิดามารดา ผู้ปกครอง   ครูอาจารย์   สื่อมวลชน

ตอนที่ 2 คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีความประสงค์จะสำรวจความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

สำหรับคุณธรรมและจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที

ตอนที่ 3 การแสดงความคิดเห็น

โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยระบุว่าท่านพบปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง

---

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยประมวลจาก

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของการวิจัยในครั้งนี้

3.2 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในข้อ 3.1 มาพิจารณาร่วมกับผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3.3 นำผลการศึกษาที่ได้จากข้อ 3.1 และ 3.2 มาพิจารณาร่วมกับ ทฤษฎี หลักการแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผนวกกับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้วิจัย แล้วกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3.4 นำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพิจารณา แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาต่อไป

3.5 ตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา (ซึ่งได้จากผลการดำเนินงานตามข้อ 3.1 – 3.4) ประกอบด้วย 3 มิติคือ

3.5.1 การจัดระบบและการบริหาร (Organization and Administration) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

3.5.2 วิธีการหรือเทคนิค (Techniques) ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

3.5.3 ขั้นตอน (Stages) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามโปรแกรมการจัดอบรมดังนี้

4.1 ผู้วิจัยกำหนดโปรแกรมการจัดอบรม ตามรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ คือ

4.1.1 การจัดระบบและการบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.1.2 วิธีการหรือเทคนิคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐาน

4.1.3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐาน

4.2 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการจัดอบรมที่สร้างขึ้นตามที่ระบุในข้อ 4.1 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องของจุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการพัฒนา สื่อ และระยะเวลา ตลอดทั้งการประเมินผลการพัฒนา

4.3 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการจัดอบรม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปทดลองใช้

4.4 ภายหลังจากทดลองใช้โปรแกรมการจัดอบรมกับครูอาจารย์ที่สอนเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มที่เข้ารับการอบรมแล้ว ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการจัดอบรมอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปใช้จริง

4.5 โปรแกรมการจัดอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

4.5.1 ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
สำหรับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

4.5.2 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.5.3 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและ
เยาวชนไทยระดับมัศึกษาก่อนและหลังการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็ก
และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยดำเนินการประเมินตามลำดับขั้นดังนี้

ลำดับที่ 1 ให้เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตอบแบบสอบถามคุณธรรม
และจริยธรรมขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาม

ลำดับที่ 2 ให้คะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด

ลำดับที่ 3 แปลความหมายของคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.5.4 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ลำดับขั้นดังนี้

ลำดับที่ 1 การจัดระบบและบริหารการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่ 3 ขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

รายละเอียดของโปรแกรมการจัดอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม
และจริยธรรมขั้นพื้นฐาน นำเสนอในภาคผนวก

5. แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม
และจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบ
การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
โดย

5.1 ศึกษารายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ที่
ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ เกี่ยวกับการจัดระบบและการบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐาน วิธีการหรือเทคนิค และขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมขั้นพื้นฐาน

5.2 สร้างแบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการ
พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
ที่ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

5.2.1 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กและ
เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

5.2.2 เนื้อหาสาระของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

5.2.3 วิธีการประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

5.2.4 การจัดระบบและบริหารการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐาน

5.2.5 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

5.2.6 ขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

5.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ครอบคลุมสาระสำคัญในข้อ 5.2 ไปให้ผู้ทรง
คุณวุฒิตรวจสอบให้ครอบคลุมรายละเอียดและเนื้อหาสาระที่นำไปใช้ในการจัดอบรม

5.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามในข้อ 5.3 ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
ก่อนนำไปทดลองใช้

5.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ไปให้ครูอาจารย์ตอบ ก่อนและภายหลัง
การเข้ารับการอบรม

5.6 ตัวอย่างแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบ
การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ตัวอย่าง แบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

คำสั่ง ขอให้ครูอาจารย์ อ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อความนั้น
สอดคล้องกับตัวของท่านมากน้อยเพียงใด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับคำ
ตอบที่ท่านเลือก

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่ สุด
1. ท่านคิดว่า มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่เด็กและเยาวชนควรจะได้รับ การปลูกฝังให้ มีคุณธรรมและจริยธรรมให้เหมาะสมกับ วัยวุฒิและคุณวุฒิ					
2. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมมากน้อยเพียงใด					

5.7 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ใน
การนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับ
มัธยมศึกษา

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ข้อความทางบวก	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
ข้อความทางลบ	1 คะแนน	2 คะแนน	3 คะแนน	4 คะแนน	5 คะแนน

5.8 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

เกณฑ์การแปลความหมาย

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถาม ความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาโดยรวมและรายด้านดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย
3.661 – 5.00	มาก
2.331 – 3.660	ปานกลาง
1.000 – 2.330	น้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว (ดังแสดงในภาคผนวก) ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เพศชายและหญิง อายุ 13-15 ปี ในเขตการศึกษาที่ 1-12 ของจังหวัด ต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,109 คน ตอบแบบสอบถามดังกล่าว แล้วนำไปตรวจให้คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

2. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนจำนวนกลุ่มละ 100 คน รวม 300 คน ที่สมัครใจในการตอบแบบสอบถามดังกล่าว ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.33 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าว เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และสื่อมวลชน จำนวน 80 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน แล้วนำไปประมวลประเด็นหรือเรื่องราวที่ต้องพิจารณาแก้ไขในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยการแจกแจงความถี่ และวิเคราะห์หาค่าร้อยละต่อไป

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยประมวลจาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของการวิจัยในครั้งนี้ และผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานมาพิจารณาร่วมกับ ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผสมกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย แล้วนำเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

4. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยจัดอบรมครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และทำการประเมินความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้ ก่อนและหลังการเข้ารับการอบรมและนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังการอบรม ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์โดย

1. เปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ และภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา
2. หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และอันดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ของบิดามารดา ครู อาจารย์ และสื่อมวลชน
3. เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (ANOVA = One – way Analysis of Variance) และถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Mean Differences) โดยใช้วิธีทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe Procedure)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐาน ให้แก่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครู อาจารย์ และสื่อมวลชน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ความถี่และค่าร้อยละของ ความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 5 ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 6 ผลการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการจัดอบรม จากการเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรม ไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัศึกษาก่อนและหลังการเข้ารับ การอบรม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย
ระดับมัธยมศึกษา ข้อมูลแสดงในตาราง 2, 3 และ 4

ตาราง 2 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

คุณธรรมและจริยธรรม	กลุ่มตัวอย่าง	Mean	SD	การแปลผล
ความซื่อสัตย์	2,109	3.50	0.54	ปานกลาง
ความเสียสละ	2,109	3.49	0.53	ปานกลาง
ความมีวินัย	2,109	3.46	0.50	ปานกลาง
ความรับผิดชอบ	2,109	3.44	0.48	ปานกลาง
ความขยันหมั่นเพียร	2,109	3.58	0.55	ปานกลาง
ความอดุสาหะ	2,109	3.18	0.44	ปานกลาง
ความมีน้ำใจ	2,109	3.46	0.50	ปานกลาง
ความสามัคคี	2,109	3.42	0.48	ปานกลาง
ความกตัญญูกตเวที	2,109	3.99	0.80	มาก
คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม	2,109	3.49	.38	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรม
โดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ
3.49 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38

ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าเท่ากับ 3.99 และอยู่ในระดับมาก และมีค่า
ความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80

นอกจากนี้ คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ด้านความขยัน
หมั่นเพียร ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความมีน้ำใจ
ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี และด้านความอดุสาหะอยู่ในระดับปานกลาง โดย
มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.58, 3.50, 3.49, 3.46, 3.46, 3.44, 3.42 และ 3.18 ตามลำดับ ส่วน
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้าน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.80

ตาราง 3 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
จำแนกตามเพศ

คุณธรรมและจริยธรรม	หญิง (n = 1,068)			ชาย (n = 1,041)		
	Mean	SD	การแปลผล	Mean	SD	การแปลผล
ความซื่อสัตย์	3.65	.49	ปานกลาง	3.34	.54	ปานกลาง
ความเสียสละ	3.55	.53	ปานกลาง	3.42	.54	ปานกลาง
ความมีวินัย	3.57	.52	ปานกลาง	3.34	.44	ปานกลาง
ความรับผิดชอบ	3.57	.50	ปานกลาง	3.31	.41	ปานกลาง
ความขยันหมั่นเพียร	3.69	.58	มาก	3.46	.49	ปานกลาง
ความอดุสาหะ	3.25	.49	ปานกลาง	3.10	.37	ปานกลาง
ความมีน้ำใจ	3.54	.51	ปานกลาง	3.38	.47	ปานกลาง
ความสามัคคี	3.54	.50	ปานกลาง	3.28	.42	ปานกลาง
ความกตัญญูกตเวที	4.15	.77	มาก	3.82	.80	มาก
คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม	3.60	.39	ปานกลาง	3.47	.33	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรม
โดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยหญิงและชายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ
3.60 และ 3.38 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.33 – 0.39

คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านของเด็กและเยาวชนหญิงระดับมัธยม
ศึกษา ซึ่งได้แก่ด้านความกตัญญูกตเวที และด้านความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับมาก โดยมี
คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และ 3.69 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 และ
0.58 ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้าน
ความเสียสละ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี และด้านความอดุสาหะ อยู่ในระดับปานกลาง
โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.65, 3.57, 3.57, 3.55, 3.54, 3.54 และ 3.25 ตามลำดับ และมีค่าความ
เบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.49 – 0.77

คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านของเด็กและเยาวชนชาย ระดับมัธยม
ศึกษา ซึ่งได้แก่ ด้านความกตัญญูกตเวที อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และมีค่าความ
เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความเสียสละ
ด้านความมีน้ำใจ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี

และด้านความอดสาหัส อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.46, 3.42, 3.38, 3.34, 3.34, 3.31, 3.28, 3.28 และ 3.10 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.37 – 0.54

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและจริยธรรม
ขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตาม
ภูมิภาคที่เป็น ภูมิภาคต้นน้ำ (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ภูมิภาคที่เป็น ภูมิภาคต้นน้ำ	ภาคเหนือ (n = 398)		ภาคใต้ (n = 397)		ภาคกลาง (n = 926)		ภาคตะวันออกเฉียง เหนือ (n = 388)		รวม 4 ภูมิภาค (N = 2,109)		การแปลผล ของคะแนน เฉลี่ยคุณ ธรรมและ จริยธรรม ของเด็กและ เยาวชนไทย ระดับมัธยม ศึกษาทั้ง 4 ภูมิภาค
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	
ความซื่อสัตย์	3.35	.57	3.67	.46	3.48	.56	3.49	.48	3.50	.54	ปานกลาง
ความเสียสละ	3.59	.54	3.45	.49	3.45	.53	3.50	.56	3.48	.53	ปานกลาง
ความมีวินัย	3.40	.50	3.55	.47	3.45	.50	3.46	.47	3.46	.49	ปานกลาง
ความรับผิดชอบ	3.41	.50	3.53	.44	3.39	.47	3.48	.49	3.44	.47	ปานกลาง
ความขยันหมั่นเพียร	3.54	.53	3.69	.57	3.53	.54	3.61	.54	3.58	.54	ปานกลาง
ความอดสาหัส	3.14	.39	3.25	.45	3.15	.44	3.20	.47	3.18	.44	ปานกลาง
ความมีน้ำใจ	3.51	.53	3.50	.47	3.42	.49	3.45	.50	3.46	.49	ปานกลาง
ความสามัคคี	3.38	.44	3.50	.49	3.39	.49	3.42	.46	3.41	.48	ปานกลาง
ความกตัญญูทเวที	3.96	.83	4.17	.75	3.90	.81	4.06	.75	4.00	.80	มาก
คุณธรรมและ จริยธรรมโดยรวม	3.48	.39	3.57	.37	3.45	.38	3.51	.38	3.49	.38	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคอยู่ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้าน ซึ่งได้แก่ด้านความกตัญญูทเวที อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .80 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมด้านอื่น ๆ ของเด็กและเยาวชน

ไทยระดับมัธยมศึกษาทั้ง 4 ภูมิภาค ซึ่งได้แก่ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความมีน้ำใจ และความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.18 – 3.58 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .44 - .54

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ ข้อมูลแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ

คุณธรรมและจริยธรรม	หญิง (n = 1,068)		ชาย (n = 1,041)		t-value	p
	Mean	SD	Mean	SD		
ความซื่อสัตย์	3.652	.494	3.338	.536	13.97**	.000
ความเสียสละ	3.546	.527	3.424	.536	5.26**	.000
ความมีวินัย	3.573	.518	3.343	.442	10.98**	.000
ความรับผิดชอบ	3.569	.497	3.306	.411	13.26**	.000
ความขยันหมั่นเพียร	3.678	.578	3.464	.485	9.61**	.000
ความอดสาหะ	3.250	.489	3.105	.372	7.69**	.000
ความมีน้ำใจ	3.543	.510	3.375	.466	7.92**	.000
ความสามัคคี	3.544	.495	3.282	.418	13.14**	.000
ความกตัญญูกตเวที	4.154	.769	3.822	.799	9.71**	.000
คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม	3.600	.392	3.378	.332	14.06**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 5 แสดงคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาหญิงและชาย และเมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาหญิงและชาย พบว่า คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านทุกด้านซึ่งได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวทีของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาหญิงและชาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (กลุ่มในที่นี้ คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Mean Difference) โดยใช้วิธีทดสอบของเซฟเฟ (Scheffe Procedure) ข้อมูลแสดงในตาราง 6 และ 7

ตาราง 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	แหล่งของความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	19.985	3	6.662	23.721**	.000
	ภายในกลุ่ม	591.156	2105	.281		
	รวมทั้งหมด	611.142	2108			
ความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	6.033	3	2.011	7.091**	.000
	ภายในกลุ่ม	596.982	2105	.284		
	รวมทั้งหมด	603.014	2108			
ความมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	4.681	3	1.560	6.414**	.000
	ภายในกลุ่ม	512.010	2105	.243		
	รวมทั้งหมด	516.691	2108			
ความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	6.212	3	2.071	9.279**	.000
	ภายในกลุ่ม	469.713	2105	.223		
	รวมทั้งหมด	475.925	2108			
ความขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	8.590	3	2.863	9.740**	.000
	ภายในกลุ่ม	618.783	2105	.294		
	รวมทั้งหมด	627.373	2108			
ความอุตสาหะ	ระหว่างกลุ่ม	3.025	3	1.008	5.214**	.001
	ภายในกลุ่ม	407.098	2105	.193		
	รวมทั้งหมด	410.123	2108			

ตาราง 6 (ต่อ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	แหล่งของความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความมีน้ำใจ	ระหว่างกลุ่ม	3.224	3	1.075	4.392**	.004
	ภายในกลุ่ม	515.012	2105	.245		
	รวมทั้งหมด	518.236	2108			
ความสามัคคี	ระหว่างกลุ่ม	4.211	3	1.404	6.219**	.000
	ภายในกลุ่ม	475.091	2105	.226		
	รวมทั้งหมด	479.301	2108			
ความกตัญญูทดเวทิต	ระหว่างกลุ่ม	23.284	3	7.761	12.280**	.000
	ภายในกลุ่ม	1330.454	2105	.632		
	รวมทั้งหมด	1353.738	2108			
คุณธรรมและ จริยธรรมโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3.914	3	1.305	9.124**	.000
	ภายในกลุ่ม	300.999	2105	.143		
	รวมทั้งหมด	304.913	2108			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 6 พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิภานาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและ จริยธรรมโดยรวมและรายด้าน ทุกด้านซึ่งได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้าน ความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี และด้านความกตัญญูทดเวทิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการที่พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิภานาต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้าน ความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี ด้านความกตัญญูทดเวทิต และคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงนำคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิภานาต่างกันมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ เพื่อดูความแตกต่าง โดย วิธีทดสอบของเซฟเฟ (Scheffe) ดังแสดงผลในตาราง 7

ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิลาเนาต่างกัน เป็นรายคู่ ผู้วิจัยขอเสนอ คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิลาเนาต่างกันเป็นรายคู่ เฉพาะด้านที่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตาราง 7 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิตินั้น เนื่องจากข้อมูลมีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงนำเสนอไว้ในตาราง 10 ดังแสดงในภาคผนวก

ตาราง 7 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลาเนาต่างกัน เป็นรายคู่

คุณธรรมและจริยธรรม	ภาค (Region)		Mean Difference	Std.
	(I)	(J)	(I – J)	Error
ความซื่อสัตย์	เหนือ	ใต้	-.3145*	.0376
	เหนือ	กลาง	-.1300*	.0318
	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.1360*	.0378
	ใต้	กลาง	.1845*	.0318
	ใต้	ตะวันออกเฉียงเหนือ	.1785*	.0378
ความเสียสละ	เหนือ	ใต้	.1425*	.0378
	เหนือ	กลาง	.1376*	.0319
ความมีวินัย	เหนือ	ใต้	-.1502*	.0350
	ใต้	กลาง	.0967*	.0296
ความรับผิดชอบ	เหนือ	ใต้	-.1216*	.0335
	ใต้	กลาง	.1367*	.0283
	กลาง	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0858*	.0286
ความขยันหมั่นเพียร	เหนือ	ใต้	-.1578*	.0385
	ใต้	กลาง	.1647*	.0325
ความอดสาหะ	เหนือ	ใต้	-.1046*	.0312
	ใต้	กลาง	.0918*	.0264
ความมีน้ำใจ	เหนือ	กลาง	.0925*	.0296
ความสามัคคี	เหนือ	ใต้	-.1207*	.0337
	ใต้	กลาง	.1158*	.0285

ตาราง 7 (ต่อ)

คุณธรรมและจริยธรรม	ภาค (Region)	ภาค (Region)	Mean Difference	Std.
	(I)	(J)	(I - J)	Error
ความกตัญญูทเวที	เหนือ	ใต้	-.2160*	.0564
	ใต้	กลาง	.2744*	.0477
	กลาง	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.1599*	.0481
คุณธรรมและ จริยธรรมโดยรวม	เหนือ	ใต้	-.0921*	.0268
	ใต้	กลาง	.1159*	.0227

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 7 พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและ จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี ด้านความกตัญญูทเวที และคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเสียสละของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายคู่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดุสาหะของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายคู่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีน้ำใจของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคกลาง แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความสามัคคีของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายคู่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายคู่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายคู่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ขั้นพื้นฐาน ให้แก่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา
ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ความถี่และค่าร้อยละ
ของความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ
พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ข้อมูลแสดง
ในตาราง 8**

ตาราง 8 ความถี่ ค่าร้อยละ และอันดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ
พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของบิดา
มารดา (n = 100) ครูอาจารย์ (n = 100) และสื่อมวลชน (n = 80) รวมจำนวนทั้งสิ้น
280 คน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่ เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครู อาจารย์ และสื่อมวลชน	ความถี่	ร้อยละ	อันดับ
1. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา			
1.1 ส่วนมากขาดวินัย	215	76.78	1
1.2 ส่วนมากขาดความรับผิดชอบ	199	71.07	2
1.3 ส่วนมากขาดความอดทน	180	64.28	3
1.4 ส่วนมากไม่วิริยะ อุตสาหะ	173	61.78	4
1.5 ส่วนมากไม่ค่อยมีน้ำใจ	165	58.93	5
1.6 ส่วนมากไม่ให้ความร่วมมือ	160	57.14	6
1.7 ส่วนมากไม่ประหยัด แต่ฟุ่มเฟือย	158	56.43	7
1.8 ส่วนมากไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ บิดามารดา	140	50.00	8
1.9 ส่วนมากไม่ซื่อสัตย์	125	44.64	9
1.10 ส่วนมากไม่สามัคคี	113	40.36	10
1.11 ส่วนมากใช้ภาษาด้อยคำที่ไม่ไพเราะ	110	39.28	11
1.12 ส่วนมากไม่มีสัมมาคารวะ ไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่	101	36.07	12
1.13 ส่วนมากไม่รู้จักกาลเทศะ	100	35.71	13
1.14 ส่วนมากไม่ตรงต่อเวลา	80	28.57	14
1.15 ส่วนมากก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง	75	26.78	15
1.16 ส่วนมากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากที่บ้าน	60	21.43	16
1.17 ส่วนมากเลียนแบบสื่อโฆษณาโดยขาดวิจารณญาณและรับเอา วัฒนธรรมต่างชาติมาปฏิบัติโดยไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ	58	20.71	17

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่ เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครู อาจารย์ และสื่อมวลชน	ความถี่	ร้อยละ	อันดับ
2. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา			
2.1 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู			
2.1.1 บิดามารดาไม่มีเวลาให้บุตรธิดา	215	76.78	1
2.1.2 บิดามารดาไม่ใกล้ชิดบุตรธิดา มัวแต่ยุ่งกับการทำงาน	200	71.43	2
2.1.3 บิดามารดาไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมแก่บุตรธิดา	180	64.28	3
2.1.4 บิดามารดาไม่กล้าแนะนำ อบรมสั่งสอนบุตรธิดา	178	63.57	4
2.1.5 บิดามารดายอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของบุตรธิดาไม่ได้	165	58.92	5
2.2 อุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบิดามารดา	120	42.86	6
3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษา			
3.1 สถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง และไม่ได้ระบุเนื้อหาสาระที่ชัดเจนว่า ต้องการจะปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอะไร และอย่างไรให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา			
	260	92.86	1
3.2 ครูมีภาระงานการสอนและงานธุรการมาก ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาทั้งคุณธรรมและจริยธรรม			
	230	82.14	2
3.3 ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในการสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา			
	215	76.78	3
3.4 ขาดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในแต่ละสัปดาห์ ควรจัดเวลาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง			
	211	75.36	4
3.5 ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ควรใช้เทคนิคที่หลากหลายตลอดทั้งใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเราใจผู้เรียนให้มีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมเหล่านั้นไปปฏิบัติต่อไป			
	208	74.28	5

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่ เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน	ความถี่	ร้อยละ	อันดับ
3.6 ภายหลังจากจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง	200	71.43	6
3.7 ครูอาจารย์ใน โรงเรียนและสถาบันการศึกษาควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา	185	66.07	7
4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน			
4.1 เนื่องจากเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจะเลียนแบบพฤติกรรมและการแสดงออก ต่าง ๆ จากสื่อ และการ โฆษณา และบางครั้งขาด วิจารณญาณในการแยกแยะความถูกผิด ดังนั้น การนำเสนอสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรไตร่ตรอง เพื่อมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา	250	89.28	1
4.2 กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อยมาก จึงควรสอดแทรกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น	223	79.64	2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 8 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน มีดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ได้แก่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ส่วนมากขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดความอดทน ไม่วิริยะอุตสาหะ ไม่ค่อยมีน้ำใจ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ประหยัดแต่ฟุ่มเฟือย ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ บิดามารดา ไม่ซื่อสัตย์ ใช้ภาษาล้อคำที่ไม่ไพเราะ ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ ไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่ตรงต่อเวลา ก้าวร้าวใช้ความรุนแรง ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากทางบ้าน และเลียนแบบสื่อโฆษณาโดยขาดวิจารณญาณ เป็นอันดับที่ 1 – 17 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละสูงสุดเท่ากับ 76.78 และร้อยละต่ำสุดเท่ากับ 20.71

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู โดยบิดามารดาไม่มีเวลาให้บุตรธิดา ไม่ใกล้ชิดบุตรธิดา ไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ไม่กล้าแนะนำ อบรมสั่งสอนบุตรธิดา ขอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของบุตรธิดาไม่ได้ และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบิดามารดา เป็นอันดับที่ 1 – 6 คิดเป็นร้อยละ 76.78, 71.43, 64.28, 63.57, 58.92 และ 42.86 ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์และสถาบันการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง และไม่ได้ระบุเนื้อหาสาระที่ชัดเจนว่า ต้องการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอะไรและอย่างไร ครูมีภาระงานสอนและงานธุรการมาก ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนทั้งคุณธรรมและจริยธรรม ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน และสถาบันการศึกษา ขาดการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละสัปดาห์ควรจัดเวลาให้มีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ในการจัดกิจกรรมควรใช้เทคนิคสื่อ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ภายหลังจากจัดกิจกรรมควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และครูอาจารย์ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นอันดับที่ 1 – 7 คิดเป็นร้อยละ 92.86, 82.14, 76.78, 75.36, 74.28, 71.43 และ 66.07 ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ได้แก่ (1) เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจะเลียนแบบพฤติกรรมและการแสดงออกต่าง ๆ จากสื่อและการโฆษณา และบางครั้งขาดวิจารณญาณในการแยกแยะความถูกต้อง คำนึงการนำเสนอสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรไตร่ตรองเพื่อมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา และ (2) กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อยมาก จึงควรสอดแทรกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น จัดเป็นอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 89.28 และ 79.64 ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยประมวลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และจากผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตลอดจน ทฤษฎีหลักการ แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผนวกกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 มิติดังนี้

- พื้นฐาน
- มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้น
  - มิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
  - มิติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ผลการศึกษามิติต่าง ๆ ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมาย ให้ครอบคลุมขอบข่ายต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.1 การกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
 1.2 การกำหนดขอบข่ายคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ต้องการพัฒนา
 1.3 การกำหนดคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการฯ โดยจะต้องเป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการจัดระบบและบริหาร ตลอดจนทั้งประสานงานการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทั้งใน โรงเรียน สถาบันการศึกษา บิฑามารดาผู้ปกครอง สื่อมวลชน ชุมชน และสังคม

1.4 การกำหนดคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยบุคลากรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีลักษณะดังนี้

1.4.1 มีความรู้ทางจิตวิทยา และความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม
 1.4.2 มีบุคลิกภาพเหมาะสม ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล มีความสุขุมรอบคอบ มีความเมตตากรุณา มีความจริงใจ ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ใจกว้าง รักษาความลับได้ มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และพร้อมที่จะดำเนินการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4.3 มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิค ตลอดจนขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

1.4.4 มีความรู้ ความสามารถในการวัดและประเมินผล การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเรื่องดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย

1.4.5 มีเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และควรกำหนดเวลาในการพัฒนาเป็นระยะ ๆ และดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.5 การกำหนดเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

สำหรับเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรกำหนดเวลาให้แน่นอน เช่น จัดให้มีช่วงเวลาในการพัฒนาสัปดาห์ละ 1 – 2 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น โดยคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง

1.6 การกำหนดให้มีหน่วยงานทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

1.7 การกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามผลและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยดำเนินการติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มิตินที่ 2 วิธีพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จะต้องคำนึงถึงวิวุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนทั้งทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรใช้เทคนิคหรือวิธีการที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเร้าใจผู้เรียนให้มีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัย และวิถีชีวิตของตนเอง

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานมีดังนี้

2.1 จัดสิ่งเร้าให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ (Perceiving or Receiving) และเกิดความสนใจในเรื่องที่ปลูกฝัง

2.2 จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีการตอบสนอง (Responding) ในเรื่องนั้น ๆ และเกิดความพึงพอใจ

2.3 จัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่า (Valuing) ของเรื่องนั้น โดยการให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่า ประโยชน์ ได้รับประโยชน์ และเกิดความพึงพอใจ

2.4 ช่วยให้เกิดโอกาสจัดระบบ (Organizing) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของตนเอง

2.5 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนนำคุณธรรมและจริยธรรมนั้นไปปฏิบัติ และปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมที่ยึดถือนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

2.6 เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม บรรลุวิธีการพัฒนาตามข้อ 2.1 – 2.5 นั้น บุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาสามารถเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิวุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม และคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น

2.6.1 การสนทนา พูดคุย โต้ตอบ

2.6.2 การบรรยาย การอภิปราย

2.6.3 การระดมสมอง

2.6.4 การคิดแก้ปัญหา

2.6.5 การเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย

2.6.6 การวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.6.7 การใช้บทบาทสมมติ

2.6.8 การใช้สถานการณ์จำลอง

2.6.9 การใช้ตัวแบบ

2.6.10 การประสานศิลป์ด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สุภาษิต และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.6.11 การจัดกิจกรรม และหรือกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง ได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การให้คำปรึกษา การแสดงละคร โดย

(1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละวัย

(2) จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยจัดทั้งเป็นกลุ่มและหรือรายบุคคล

(3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม จากสิ่งที่ย้ายไปยาก สิ่งที่อยู่ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ ให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ให้เรียนรู้จากของจริงหรือจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ตลอดทั้งผู้สอนหรือผู้พัฒนา ครู อาจารย์ท่านอื่น ๆ บิดามารดา และบุคคลในชุมชนหรือสังคม จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน

2.6.12 การสอนโดยการชี้แนะแนวทาง (Coaching) แบ่งเป็น 3 แบบ คือ แบบที่ 1 การสอนอย่างเป็นขั้นตอน (Systematic Coaching) โดยผู้สอนจะต้องกำหนดแนวทางในการเตรียมตัวสอน ได้แก่

(1) กำหนดนิยาม หรือหัวข้อของเรื่องที่จะสอนว่าจะสอนอะไร (What)

(2) กำหนดเหตุผลที่จะสอนเรื่องนั้น ๆ ว่าทำไมจึงจะสอนเรื่องนั้น ๆ หรือต้องการให้ผู้เรียน เรียนเรื่องนั้นไปทำไม (Why)

(3) กำหนดวิธีการสอนว่าจะสอนอย่างไร (How)

(4) กำหนดตัวอย่างโดยทำตัวอย่าง (Example) ให้ดูหรือโดยการสาธิต (Demonstration)

(5) ตรวจสอบความเข้าใจ (Test Understanding) โดยการตั้งคำถาม ถามผู้เรียนและโดยให้ผู้เรียนสาธิตให้ดู

แบบที่ 2 การสอนโดยการตั้งคำถาม (Coaching by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นโดยการตั้งคำถาม โดยอาจจะตั้งคำถามจากการยกตัวอย่างในระหว่างสอน และมีผู้เรียน

ตอบผิด ผู้สอนจะให้กำลังใจ ตลอดทั้งใช้คำถามต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้คิด ได้คิดทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้นตอน

แบบที่ 3 ให้การปรึกษาโดยคำถาม (Consult by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยคำถามง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ ใคร่ครวญหาคำตอบ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

การสอนโดยการชี้แนะแนวทาง (Coaching) นี้ ผู้สอนจะต้องสร้างความไว้วางใจ (Trust) ให้แก่ผู้เรียนว่า ผู้สอนมีศักยภาพในการสอน มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ และผู้สอนจะต้องเตรียมตัวก่อนสอน สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เมื่อสอนไปแล้วต้องประเมินว่า ผู้เรียนได้พัฒนามากน้อยเพียงใด และสามารถนำสิ่งที่พัฒนาซึ่งได้แก่คุณธรรมและจริยธรรมนั้น ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุปวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้ดำเนินการพัฒนาจะต้องพัฒนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้แจ้งเห็นจริง ชักชวน หรือเชื่อเชิญให้ปฏิบัติตาม ใฝ่ใจให้พร้อมที่จะปฏิบัติตาม และให้เห็นคุณค่าของคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ และปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของตนต่อไป

มิตที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษำขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย การกำหนด

- 3.1 หัวเรื่อง (Topic) ที่ต้องการพัฒนา
- 3.2 ความคิดรวบยอด หรือแนวคิด (Concept) ของเรื่องที่จะพัฒนา
- 3.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนา
- 3.4 วิธีดำเนินการพัฒนา
  - 3.4.1 การจัดกิจกรรม
  - 3.4.2 วิธีการหรือเทคนิคในการพัฒนา
  - 3.4.3 สื่อ และเทคโนโลยี
  - 3.4.4 ระยะเวลาในการพัฒนา
- 3.5 การวัด ประเมินผล และติดตามผลการพัฒนา

ตอนที่ 6 ผลการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม ข้อมูลแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 ความรู้ความเข้าใจของครูอาจารย์ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม

การอบรม	จำนวน	Mean	S.D	t
ก่อนเข้ารับการอบรม	100	3.826	.439	9.101*
หลังเข้ารับการอบรม	100	4.147	.365	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 9 พบว่า ครูอาจารย์ที่เข้าร่วมโปรแกรมการอบรม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย มีวัตถุประสงค์ดังนี้
1. เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
  2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน
  3. เพื่อกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
  4. เพื่อจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึง คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เยาวชนไทยต่อไป

หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สถาบันการศึกษา องค์กรหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทยในระดับมัธยมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
  - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิง อายุ 13 – 15 ปี ในเขตการศึกษาที่ 1 – 12 ที่ครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เพศชายและเพศหญิงอายุ 13 – 15 ปี จำนวน 2,109 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 1,041 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากร โดยมีเขตการศึกษาเป็นชั้น

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน เป็น ครูอาจารย์ บิดามารดา และสื่อมวลชน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เป็นบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน จำนวนกลุ่มละ 100 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 300 คน ที่สนใจในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และจากผลการสอบถามความคิดเห็นดังกล่าวปรากฏว่า ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.33 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าว เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และสื่อมวลชน จำนวน 80 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน

3. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย

3.1 ประชากรที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย เป็นครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนระดับมัธยมศึกษา

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเยาวชนไทย เป็นครูอาจารย์ที่สอนระดับมัธยมศึกษาที่สมัครใจเข้ารับการอบรม จำนวน 100 คน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรของการวิจัยดังนี้

4.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

4.1.2 ภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา แบ่งเป็น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1.3 คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของ บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ได้แก่

4.2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา

4.2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษา

4.2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน

4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาผลของการจัดอบรมครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีเพศและภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกันมีคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน
2. ครูอาจารย์มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

1. แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำไปประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ 9 ด้าน คือ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และ ความกตัญญูกตเวที ภายหลังจากการสร้างแบบสอบถามดังกล่าว ผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

รายละเอียดและความถูกต้องเชิงเนื้อหาของคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้ และได้นำไปทดลองใช้กับเด็กระดับประถมศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน แล้วนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามดังกล่าวไปวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวมของคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.6466 – 0.9186 และตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงภายใน โดยหาค่า Internal Consistency Coefficient ของคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้านของแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าแอลฟา (α) อยู่ระหว่าง 0.9380 – 0.9409 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าว โดยการสอบซ้ำ ระยะเวลาของการสอบครั้งแรกและครั้งหลังห่างกัน 1 เดือน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9395 เมื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยสร้างรูปแบบโดยประมวลจาก

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของการวิจัยในครั้งนี้

3.2 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในข้อ 3.1 มาพิจารณาร่วมกับผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3.3 นำผลการศึกษาที่ได้จากข้อ 3.1 และ 3.2 มาพิจารณาร่วมกับ ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผสมกับความรู้อุบายที่สามารถ และประสบการณ์ของผู้วิจัย แล้วกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

3.4 นำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพิจารณา แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ต่อไป

3.5 ตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา (ซึ่งได้จากผลการดำเนินงานตามข้อ 3.1 – 3.4) ประกอบด้วย 3 มิติ คือ

3.5.1 การจัดระบบและการบริหาร (Organization and Administration)
รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

3.5.2 วิธีการหรือเทคนิค (Techniques) ในการพัฒนาคุณธรรมและ
จริยธรรมขั้นพื้นฐาน

3.5.3 ขั้นตอน (Stages) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการคัดสรรการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

4.1 ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

4.2 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.3 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยดำเนินการประเมินตามลำดับขั้นดังนี้

ลำดับที่ 1 ให้เด็กและเยาวชนตอบแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาม

- ลำดับที่ 2 ให้คะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด
- ลำดับที่ 3 แปลความหมายของคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.4 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ลำดับ

ขั้นดังนี้

- ลำดับที่ 1 การจัดระบบและบริหารการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- ลำดับที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- ลำดับที่ 3 ขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

รายละเอียดของโปรแกรมการจัดอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน นำเสนอในภาคผนวก

5. แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว (ดังแสดงในภาคผนวก) ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เพศชายและหญิง อายุ 13-15 ปี ในเขตการศึกษาที่ 1-12 ของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,109 คน ตอบแบบสอบถามดังกล่าว แล้วนำไปตรวจให้คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

2. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดามารดา ครูอาจารย์ ที่สมัครใจในการตอบแบบสอบถามดังกล่าว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าว เป็นบิดามารดา จำนวน 100 คน ครูอาจารย์ จำนวน 100 คน และสื่อมวลชน จำนวน 80 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน แล้วนำไปประมวลประเด็นหรือเรื่องราวที่ต้องพิจารณาแก้ไขในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยการแจกแจงความถี่ และวิเคราะห์หาค่าร้อยละต่อไป

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยประมวลจาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและ

จริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ของการวิจัยในครั้งนี้ และผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน มาพิจารณาร่วมกับ ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผนวกกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย แล้วนำเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

4. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยจัดอบรมครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และทำการประเมินความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้ ก่อนและหลังการเข้ารับการอบรมและนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังการอบรม ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์โดย

1. เปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ และภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา

2. หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และอันดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน

3. เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจของครูอาจารย์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (ANOVA = One – way Analysis of Variance) และถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Mean Differences) โดยใช้วิธีทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe Procedure)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

1.1 การศึกษาคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผล ของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38

ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความกตัญญูตเวที มีค่าเท่ากับ 3.99 และอยู่ในระดับมาก และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80

นอกจากนี้ คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี และด้านความอดสาหะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.58, 3.50, 3.49, 3.46, 3.46, 3.44, 3.42 และ 3.18 ตามลำดับ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้าน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.80

1.2 การศึกษาคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยหญิงและชายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 และ 3.38 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.33 – 0.39

คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านของเด็กและเยาวชนหญิงระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้แก่ด้านความกตัญญูตเวที และด้านความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และ 3.69 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 และ 0.58 ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี และด้านความอดสาหะ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.65, 3.57, 3.57, 3.55, 3.54, 3.54 และ 3.25 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.49 – 0.77

คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านของเด็กและเยาวชนชายระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้แก่ ด้านความกตัญญูตเวที อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความเสียสละ ด้าน

ความมีน้ำใจ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี และ ด้านความอดสาหัส อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.46, 3.42, 3.38, 3.34, 3.34, 3.31, 3.28, 3.28 และ 3.10 ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.37 – 0.54

1.3 การศึกษาคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของ คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่เท่ากับ 3.49 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .38 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมรายด้าน ซึ่งได้แก่ด้านความกตัญญูต่เวทีย อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .80 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมด้านอื่น ๆ ของเด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษาทั้ง 4 ภูมิภาค ซึ่งได้แก่ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความมีน้ำใจ และความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.18 – 3.58 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .44 - .54

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ มีดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาหญิงและชาย พบว่า คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านทุกด้านซึ่งได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูต่เวทียของเด็กและเยาวชนไทยหญิงและชาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (กลุ่มในที่นี้คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Mean Difference) โดยใช้วิธีทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe Procedure) มีดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม และรายด้านทุกด้าน ซึ่งได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดุสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี และด้านความกตัญญูกตเวที แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการที่พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดุสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี ด้านความกตัญญูกตเวที และคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงนำคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของเยาวชนไทยที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกันมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ เพื่อดูความแตกต่าง โดยวิธีทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe) ดังแสดงผลในตาราง 7

ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิลำเนาต่างกัน เป็นรายคู่ ผู้วิจัยขอเสนอ คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนไทยที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิลำเนาต่างกันเป็นรายคู่ เฉพาะด้านที่พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตาราง 7 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่พบว่า มีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิตินั้น เนื่องจากข้อมูลมีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงนำเสนอไว้ในตาราง 10 ดังแสดงในภาคผนวก

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน เป็นรายคู่ (จากตาราง 7) พบว่า เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดุสาหะ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความสามัคคี ด้านความกตัญญูกตเวที และคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของเยาวชนที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเสียสละของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง เป็นรายคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัยของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความอดสาหัสของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีน้ำใจของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคกลาง แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความสามัคคีของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ภาคใต้และภาคกลาง เป็นรายกลุ่ม แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน มีดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ได้แก่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาส่วนมากขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดความอดทน ไม่วิริยะอุตสาหะ ไม่ค่อยมีน้ำใจ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ประหยัดแต่ฟุ่มเฟือย ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ บิดามารดา ไม่ซื่อสัตย์ ใช้ภาษาถ้อยคำที่ไม่ไพเราะ ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ ไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่ตรงต่อเวลา ก้าวร้าวใช้ความรุนแรง ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากที่บ้าน และเลียนแบบสื่อโฆษณาโดยขาดวิจารณญาณ เป็นอันดับที่ 1 – 17 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละสูงสุดเท่ากับ 76.78 และร้อยละต่ำสุดเท่ากับ 20.71

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู โดยบิดามารดาไม่มีเวลาให้บุตรธิดา ไม่ใกล้ชิดบุตรธิดา ไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ไม่กล้าแนะนำ อบรมสั่งสอนบุตรธิดา ยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของบุตรธิดาไม่ได้ และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบิดามารดา เป็นอันดับที่ 1 – 6 คิดเป็นร้อยละ 76.78, 71.43, 64.28, 63.57, 58.92 และ 42.86 ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์และสถาบันการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง และไม่ได้ระบุเนื้อหาสาระที่ชัดเจนว่าต้องการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอะไรและอย่างไร ครูมีภาระงานสอนและงานธุรการมาก ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนทั้งคุณธรรมและจริยธรรม ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน และสถาบันการศึกษา ขาดการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละสัปดาห์ควรจัดเวลาให้มีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ในการจัดกิจกรรมควรใช้เทคนิคสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ภายหลังจากจัดกิจกรรมควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และครูอาจารย์ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน เป็นอันดับที่ 1 – 7 คิดเป็นร้อยละ 92.86, 82.14, 76.78, 75.36, 74.28, 71.43 และ 66.07 ตามลำดับ

นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ได้แก่ (1) เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจะเลียนแบบพฤติกรรมและการแสดงออกต่าง ๆ จากสื่อและการโฆษณา และบางครั้งขาดวิจารณญาณในการแยกแยะความถูกผิด ดังนั้นการนำเสนอสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรไตร่ตรองเพื่อมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา และ (2) กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อยมาก จึงควรสอดแทรกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น จัดเป็นอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 89.28 และ 79.64 ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 มิติดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ผลการศึกษามิติต่าง ๆ ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมาย ให้ครอบคลุมขอบข่ายต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.1 การกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

1.2 การกำหนดขอบข่ายคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ต้องการพัฒนา

1.3 การกำหนดคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการฯ โดยจะต้องเป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการจัดระบบและบริหาร ตลอดทั้งประสานงานการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน สถาบันการศึกษา บิดามารดาผู้ปกครอง สื่อมวลชน ชุมชน และสังคม

1.4 การกำหนดคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยบุคลากรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีลักษณะดังนี้

1.4.1 มีความรู้ทางจิตวิทยา และความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1.4.2 มีบุคลิกภาพเหมาะสม ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล มีความสุขุมรอบคอบ มีความเมตตากรุณา มีความจริงใจ ใฝ่ต่อความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่น ใจกว้าง รักษาความลับได้ มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และพร้อมที่จะดำเนินการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4.3 มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิค ตลอดทั้งขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

1.4.4 มีความรู้ ความสามารถในการวัดและประเมินผล การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเรื่องดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย

1.4.5 มีเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา และควรกำหนดเวลาในการพัฒนาเป็นระยะ ๆ และดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.5 การกำหนดเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

สำหรับเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรกำหนดเวลาให้แน่นอน เช่น จัดให้มีช่วงเวลาในการพัฒนาสัปดาห์ละ 1 – 2 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น โดยคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง

1.6 การกำหนดให้มีหน่วยงานทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

1.7 การกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามผลและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยดำเนินการติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มิตินี้ที่ 2 วิธีพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา จะต้องคำนึงถึงวัยวุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตลอดทั้งทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยวิธีการพัฒนา

คุณธรรมและจริยธรรมควรใช้เทคนิคหรือวิธีการที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเราใจผู้เรียนให้มีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัย และวิถีชีวิตของตนเอง

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานมีดังนี้

2.1 จัดสิ่งเร้าให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ (Perceiving or Receiving) และเกิดความสนใจในเรื่องที่ปลูกฝัง

2.2 จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีการตอบสนอง (Responding) ในเรื่องนั้น ๆ และเกิดความพึงพอใจ

2.3 จัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่า (Valuing) ของเรื่องนั้น โดยการให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่า ประโยชน์ ได้รับประโยชน์ และเกิดความพึงพอใจ

2.4 ช่วยให้เกิดและเยาวชนมีโอกาสจัดระบบ (Organizing) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของตนเอง

2.5 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนนำคุณธรรมและจริยธรรมนั้นไปปฏิบัติ และปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมที่ยึดถืออื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

2.6 เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม บรรลุวิธีการพัฒนาตามข้อ 2.1 – 2.5 นั้น บุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาสามารถเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัยวุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม และคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น

2.6.1 การสนทนา พูดคุยโต้ตอบ

2.6.2 การบรรยาย การอภิปราย

2.6.3 การระดมสมอง

2.6.4 การคิดแก้ปัญหา

2.6.5 การเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย

2.6.6 การวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.6.7 การใช้บทบาทสมมติ

2.6.8 การใช้สถานการณ์จำลอง

2.6.9 การใช้ตัวแบบ

2.6.10 การประสานศิลปด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นิทาน สุภาษิต และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.6.11 การจัดกิจกรรม และหรือกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การให้คำปรึกษา การแสดงละคร โดย

(1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละวัย

(2) จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยจัดทั้งเป็นกลุ่มและหรือรายบุคคล

(3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม จากสิ่งที่ง่ายไปยาก สิ่งที่อยู่ใกล้สิ่งที่อยู่ไกล ให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ให้เรียนรู้จากของจริงหรือจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ตลอดทั้งผู้สอนหรือผู้พัฒนา ครู อาจารย์ท่านอื่น ๆ บิดามารดา และบุคคลในชุมชนหรือสังคม จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน

2.6.12 การสอนโดยการชี้แนะแนวทาง (Coaching) แบ่งเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 การสอนอย่างเป็นขั้นตอน (Systematic Coaching) โดยผู้สอนจะต้องกำหนดแนวทางในการเตรียมตัวสอนได้แก่

- (1) กำหนดนิยาม หรือหัวข้อของเรื่องที่จะสอนว่าจะสอนอะไร (What)
- (2) กำหนดเหตุผลที่จะสอนเรื่องนั้น ๆ ว่าทำไมจึงจะสอนเรื่องนั้น ๆ หรือต้องการให้ผู้เรียน เรียนเรื่องนั้นไปทำไม (Why)
- (3) กำหนดวิธีการสอนว่าจะสอนอย่างไร (How)
- (4) กำหนดตัวอย่าง โดยทำตัวอย่าง (Example) ให้ดูหรือโดยการสาธิต (Demonstration)
- (5) ตรวจสอบความเข้าใจ (Test Understanding) โดยการตั้งคำถาม ถามผู้เรียนและโดยให้ผู้เรียนสาธิตให้ดู

แบบที่ 2 การสอนโดยการใช้คำถาม (Coaching by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นโดยการใช้คำถาม โดยอาจจะตั้งคำถามจากการยกตัวอย่างในระหว่างสอน และมีผู้เรียนตอบผิด ผู้สอนจะให้กำลังใจ ตลอดทั้งใช้คำถามต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้คิด ได้คิดทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้นตอน

แบบที่ 3 ให้การปรึกษาโดยคำถาม (Consult by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยคำถามง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ ได้ตรงรอกคำตอบ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

การสอนโดยการชี้แนะแนวทาง (Coaching) นี้ ผู้สอนจะต้องสร้างความไว้วางใจ (Trust) ให้แก่ผู้เรียนว่า ผู้สอนมีศักยภาพในการสอน มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ และผู้สอนจะต้องเตรียมตัวก่อนสอน สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เมื่อสอนไปแล้วต้องประเมินว่า ผู้เรียนได้พัฒนามากน้อยเพียงใด และสามารถนำสิ่งที่พัฒนาซึ่งได้แก่คุณธรรมและจริยธรรมนั้นไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุปวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้ดำเนินการพัฒนาจะต้องพัฒนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้แจ้งเห็นจริง ชักชวน หรือเชื้อเชิญให้ปฏิบัติตาม ระวังใจ

ให้พร้อมที่จะปฏิบัติตาม และให้เห็นคุณค่าของคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ และปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของตนต่อไป

มิตินี้ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย การกำหนด

- 3.1 หัวเรื่อง (Topic) ที่ต้องการพัฒนา
- 3.2 ความคิดรวบยอด หรือแนวคิด (Concept) ของเรื่องที่จะพัฒนา
- 3.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนา
- 3.4 วิธีดำเนินการพัฒนา
  - 3.4.1 การจัดกิจกรรม
  - 3.4.2 วิธีการหรือเทคนิคในการพัฒนา
  - 3.4.3 สื่อ และเทคโนโลยี
  - 3.4.4 ระยะเวลาในการพัฒนา
- 3.5 การวัด ประเมินผล และติดตามผลการพัฒนา

ตอนที่ 6 ผลการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของครูอาจารย์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม

ผลจากการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา พบว่า ครูอาจารย์ที่เข้าร่วมโปรแกรมการอบรม มีความรู้ความเข้าใจในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

1. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

1.1 ผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,109 คน และที่อยู่ตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้าน พบว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา มีคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีอยู่ในระดับมาก ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความมีน้ำใจ และความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศ และจำแนกตามภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา พบว่า

1.2.1 คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ซึ่งได้แก่ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาหญิงและชายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2.2 คุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคที่มีภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ซึ่งได้แก่ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2,109 คน กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง และกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เป็นภูมิลำเนา แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาเหล่านี้ ตระหนักถึงสภาพคุณงามความดี และธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงประสงค์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม แม้ว่าคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้านที่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประเมินนั้น อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก แต่ยังพบว่า มีประเด็นบางประเด็นที่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจ และเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินว่า พฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรม

ที่ดี ที่ถูก ที่ควร และเหมาะสม ดังนั้น บิดามารดา ครูอาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำเป็นจะต้องจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ โดยจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้นความสำคัญ ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ และคุณวุฒิของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 17-18) ที่ระบุไว้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่สำคัญ ๆ ที่ต้องการให้เกิดกับเด็กและเยาวชน ควรประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทิต การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา อีกทั้งกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 1-2) ระบุไว้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เป็นคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญยิ่ง โดยต้องการให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม ทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะ และกระบวนการ ด้านเจตคติและค่านิยม และด้านการจัดการและปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความงอกงาม ทั้งในด้านความรู้ทางคุณธรรมและจริยธรรมมาพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ สารสำคัญของผลการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับขอบข่ายเนื้อหาวิชาจริยศึกษาและศาสนศึกษา (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 40-41) ที่แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ จริยธรรมบุคคล จริยธรรมสังคม และจริยธรรมสิ่งแวดล้อม โดยจริยธรรมส่วนบุคคล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง โดยให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความอดสาหัส เป็นต้น ส่วนจริยธรรมสังคมนั้น มุ่งเน้นเนื้อหาทางจริยธรรมที่เป็นเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีความผสมกลมกลืนในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น ซึ่งเนื้อหาของจริยธรรมสังคม เช่น ความเมตตากรุณา การพุดดี การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การประกอบอาชีพสุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความเสียสละ และความกตัญญูกตเวทิต เป็นต้น นอกจากนี้จริยธรรมสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ให้รู้จักประมาณค่าในการบริโภค ให้กตัญญูกตเวทิต รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

ผลการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้านของการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก. (2520 : 8) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของจริยธรรมควรครอบคลุม 4 ส่วนต่อไปนี้ คือ ความรู้เชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมี

ความรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม ว่าสิ่งใดควรกระทำ ซึ่งสมาชิกในสังคมต้องเรียนรู้ สำหรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและต้องการ เช่น ความซื่อสัตย์ และไม่เอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น ส่วนทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลว่า ชอบหรือไม่ชอบลักษณะหรือพฤติกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ จะทำให้ทราบถึง เหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป คุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้านของการวิจัยในครั้งนี้ เป็นคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีความสำคัญยิ่งที่ควรจะศึกษาและปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีระเบียบ วินัย มีความมั่นคง และมีความสุขในชีวิต ตลอดจนเพื่อความผาสุก และมั่นคงของประเทศชาติ

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนั้น เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา บิดามารดา ครูอาจารย์และสถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน โดยมีประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนนั้น ผลการศึกษา พบว่า บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน มีความเห็นว่า เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาส่วนมากขาดความรับผิดชอบ ขาดความอดทน ไม่วิริยะอุตสาหะ ไม่ค่อยมีน้ำใจ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ประหยัดแต่ฟุ่มเฟือย ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ บิดามารดา ไม่ซื่อสัตย์ ใช้ภาษาถ้อยคำที่ไม่ไพเราะ ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ ไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่ตรงต่อเวลา ก้าวร้าวใช้ความรุนแรง ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากที่บ้าน และเลียนแบบสื่อโฆษณาโดยขาดวิจารณญาณ เป็นอันดับที่ 1 - 17 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละสูงสุดเท่ากับ 76.78 และร้อยละต่ำสุดเท่ากับ 20.71

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นพบดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตและจิตใจของเด็กและเยาวชนจำนวนมาก ทำให้เด็กและเยาวชนปรับตัวไม่ทัน ขาดการไตร่ตรองและขาดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงมีพฤติกรรม การแสดงออกที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้บิดามารดา ครูอาจารย์ สื่อมวลชน และทุก ๆ ฝ่ายที่

เกี่ยวข้อง ควรจะศึกษาหาแนวทางเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้แก่เด็กและเยาวชน โดยทุก ๆ ฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน รับผิดชอบกันในการกำหนดแผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ ขอบข่ายในการดำเนินงาน วิธีดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน การประเมินผล และการติดตามผล เพื่อเสริมสร้างให้เด็กมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีระเบียบวินัย เป็นคนดีและมีคุณค่าของสังคม

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า ส่วนมากจะเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกัปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู โดยบิดามารดาไม่มีเวลาให้บุตรธิดา ไม่ใกล้ชิดบุตรธิดา ไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ไม่กล้าแนะนำ อบรมสั่งสอนบุตรธิดา ยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของบุตรธิดาไม่ได้ และอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบิดามารดา เป็นอันดับที่ 1 – 6 คิดเป็นร้อยละ 76.78, 71.43, 64.28, 63.57, 58.92 และ 42.86 ตามลำดับ

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดา ดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าสภาพสังคมปัจจุบัน ทำให้บิดามารดาตระหนักถึงสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตว่า ทุ่มเทชีวิตให้กับการงาน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้การใช้เวลากับครอบครัวลดน้อยลง เด็กและเยาวชนขาดที่พึ่งทางใจ ขาดที่ปรึกษา เมื่อมีปัญหาก็ไม่ทราบจะปรึกษาใคร ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างบิดา มารดา บุตรธิดา ลดน้อยลง โอกาสที่จะมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัวมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ไม่มีโอกาสที่จะเรียนรู้คุณธรรม และจริยธรรมจากบิดามารดา ไม่ทราบจะเลียนแบบใคร ไม่แน่ใจว่าสิ่งใดควรประพฤติปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้บิดามารดา ควรจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว ควรจัดสรรเวลา และหาโอกาสที่จะส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งในการดูแล และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในทุกมิติเพื่อให้บุตรธิดาเป็นคนที่มีความคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องทำนองครองธรรม รู้จักคิด วิเคราะห์ กลั่นกรอง เลือกรับข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รู้ว่าสิ่งใดควรกระทำไม่ควรกระทำเพื่อให้บุตรธิดาเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของครอบครัวและสังคมต่อไป

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษา ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่าสถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง และไม่ได้ระบุเนื้อหาสาระที่ชัดเจนว่าต้องการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอะไรและอย่างไร ครูมีภาระงานสอนและงานธุรการมาก ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน

ทั้งคุณธรรมและจริยธรรม ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน และสถาบันการศึกษา ขาดการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละสัปดาห์ควรจัดเวลาให้มีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ในการจัดกิจกรรมควรใช้เทคนิคสื่อ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ภายหลังจากจัดกิจกรรมควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และครูอาจารย์ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก และเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นอันดับที่ 1 – 7 คิดเป็นร้อยละ 92.86, 82.14, 76.78, 75.36, 74.28, 71.43 และ 66.07 ตามลำดับ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชน ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครูอาจารย์และสถาบันการศึกษา ยังไม่ได้ทุ่มเท และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนมากนัก แต่จะมุ่งเน้นความสำคัญและกระบวนการที่จะพัฒนาให้เด็กมีความรู้ทางวิชาการ และมีภูมิปัญญาสูงขึ้น มุ่งพัฒนาให้เด็กเป็นคนคิดเก่ง เรียนเก่ง มีภูมิปัญญาที่แตกต่างหลากหลาย และแม้ว่าการพัฒนาด้าน พุทธิปัญญาจะมีความสำคัญ แต่ครูอาจารย์และผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กและเยาวชน ควรปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูอาจารย์ ควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการผลิตครูเพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ และกำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ และทดลองปฏิบัติจริงเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งเห็นคุณค่า ในการนำ คุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้สถาบันการศึกษา ควรกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการที่เป็นรูปธรรมที่จะเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน จะต้องเป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วย คุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความ สมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ตามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน ผลการศึกษา พบว่า (1) เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาจะเลียนแบบพฤติกรรมและการแสดงออกต่าง ๆ จาก สื่อและการโฆษณา และบางครั้งขาดวิจารณญาณในการแยกแยะความถูกผิด ดังนั้นการนำเสนอ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรไตร่ตรองเพื่อมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา และ (2) กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อยมาก จึงควรสอดแทรกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งใน สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น จัดเป็นอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 89.28 และ 79.64 ตามลำดับ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนดังกล่าวข้างต้นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ผลิตสื่อ อาจจะให้ความสนใจน้อยที่จะผลิตสื่อเพื่อการศึกษา อีกทั้งอาจจะขาดแหล่งทุนที่จะสนับสนุนในการผลิตสื่อ

ทางการศึกษา อย่างไรก็ตามแม้ว่า ปัจจุบัน สื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อ ผู้ให้การสนับสนุนด้านการเงิน จะให้ความสำคัญในการพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ภาครัฐและเอกชนควรจะร่วมกัน วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม โดยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จัดสรรเวลาในการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรม และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้ง มีการประเมินผลและติดตามผลการเผยแพร่ของสื่อต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไข เนื้อหา สาร และแผนปฏิบัติการของสื่อมวลชนเพื่อพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2545 – 2549 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานก รัฐมนตรี. 2544 : ง) ที่มีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทย โดย มุ่งพัฒนา “สู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ “สังคมคุณภาพ” “สังคมแห่ง ภูมิปัญญาและการเรียนรู้” และ “สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน” สำหรับสังคมคุณภาพนั้น มุ่งยึดหลักความสมดุล ความพอดี ความสามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วย คุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิต ที่ดี มีความสุข และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้ ต้องการให้คนไทยทุกคนดำรงไว้ซึ่ง คุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี มีจารีตประเพณี ดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง

3. การกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทย

ระดับมัธยมศึกษา ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบจากผลการสำรวจคุณธรรมและ จริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ เด็กและเยาวชน ตลอดจนศึกษาจากทฤษฎี หลักการ แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผนวกกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย ทำให้ได้รูปแบบ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้น พื้นฐาน

มิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

สำหรับมิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของการวิจัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากการริเริ่ม จัดให้มีโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานในสถาบันการศึกษาเป็นลำดับแรกพร้อมทั้ง กำหนดขอบข่ายของคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานที่ต้องการพัฒนา ซึ่งได้มาจากผลการศึกษาวิจัยของการวิจัยในครั้งนี้ ตลอดทั้ง กำหนดคุณสมบัติ บทบาท หน้าที่ ของบุคลากรที่จะรับผิดชอบโครงการ และบุคลากรที่จะทำหน้าที่พัฒนาและติดตามผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ประกอบทั้งการจัดสรรเวลาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานนี้ สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการแนะแนวของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 21) ที่มีกระบวนการดำเนินงาน โดยการเตรียมการวางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผนกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน ตรวจสอบและทบทวนการดำเนินการที่ผ่านมา พร้อมทั้งปรับปรุงและพัฒนาทุกขั้นตอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนมิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการพัฒนาโดยให้คำนึงถึงวัยวุฒิ คุณวุฒิ ความพร้อมและประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ตลอดทั้งทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการพัฒนาเรื่องดังกล่าว โดยวิธีเทคนิคหรือวิธีการพัฒนาที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเราใจผู้เรียนให้มีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัย และวิถีชีวิตของตนเอง เช่น จัดสิ่งเร้าให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ และเกิดความสนใจในสิ่งที่จะปลูกฝัง จัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีการตอบสนองในเรื่องนั้น ๆ และเกิดความพึงพอใจ ให้เห็นคุณค่า ประโยชน์ ได้รับประโยชน์เพื่อจะช่วยให้เด็กมีโอกาสนำไปปฏิบัติ ยึดถือให้เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสนทนา พุดคุย ได้ตอบ บรรยาย อภิปราย ระดมสมอง คิดแก้ปัญหา เปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย วิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ใช้เทคนิคบทบาทสมมติ การสลับบทบาท สถานการณ์จำลอง การใช้ตัวแบบ การประสานศิลป์ ด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้นิทาน สุภาษิต และเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน การใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การให้คำปรึกษา และการแสดงละคร ตลอดทั้งใช้วิธีการสอนโดยการชี้แนะแนวทาง เป็นต้น

ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาของการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (2536 : 12-13) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของเด็กและเยาวชนไปพร้อมกัน โดยจะต้องคำนึงถึงวัยวุฒิประกอบด้วยไม่ว่าจะเป็นเด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาใด เพราะการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่

เด็กและเยาวชนนั้น ไม่อาจจัดกระทำได้โดยตรงที่จิตใจของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังมีการควบคุมตนเองได้น้อย จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาลักษณะทางจิตใจของเด็กด้วย อีกทั้งเนื้อหาของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจะเพิ่มขึ้นตามระดับอายุของเด็กและเยาวชนด้วย

ส่วนวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แจมมณี (2541 : 55-59) ที่ได้นำเสนอวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ วิธีการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ตลอดจนทั้งวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง และใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัยตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้วิธีสอน กลวิธีสอน และเทคนิคของพระพุทธองค์ที่สามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน (ทิสนา แจมมณี, 2541 : 72-73 ; อ้างอิงจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2540 ; เสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2540 ; สมุน อมรวิวัฒน์. 2530 ; วศิน อินทสระ. 2538 ; แสง จันทร์งาม. 2522 ; และประสาร ทองภักดี. 2513)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 77-79) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรมแก่นักเรียนประถมปลายถึงมัธยมตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงก่อนวัยรุ่น (9-13 ปี) โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงวิธีการควบคุมตน ฝึกให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราหรือการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตลอดจนฝึกความมีเหตุมีผล ส่วนวิธีการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมปลาย (14-19 ปี) นั้น ควรฝึกให้เด็กรู้จักเสียสละ พัฒนาการเห็นแก่ส่วนรวมและมีมนุษยธรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง และฝึกการควบคุมตนเอง ตลอดจนฝึกให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง และให้มีวินัยในตนเอง เป็นต้น ซึ่งวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยพัฒนาจิตลักษณะต่อไปนี้ คือ การเห็นแก่ส่วนรวมและมีมนุษยธรรมสูง ความสามารถควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ และความเป็นประชาธิปไตย

ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บรินท์ นัลล์ (Brintnall, 1999) ที่ศึกษาพบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ควรให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงทั้งในและนอกชั้นเรียน ได้เข้ารับการฝึกอบรมในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรายกรณี ได้สำรวจและนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรายกรณี ได้ฝึกทำโครงการวิจัย ฝึกการเป็นที่ปรึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรม และได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดแก่ตนเอง ตลอดจนทำให้ฝึกเรียนรู้ที่จะจัดประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ โดยผู้ฝึกจะต้องคำนึงถึงวิวุฒิและคุณวุฒิของเด็กและเยาวชนประกอบด้วย

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับมิติที่ 3 คือ ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ดังนี้ คือ การกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการพัฒนา การกำหนดความคิดรวบยอดหรือแนวคิด วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการพัฒนา ตลอดจนการวัด การประเมิน และติดตามผลการพัฒนา ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนของการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ซีมอน แกร์ริสัน และฮิกส์ (Simon, Garrison, and Hicks. 2002) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับมุมมองในการสอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชั้นเรียน โดยเขาได้สรุปและให้ข้อเสนอแนะว่า ประการแรก ก่อนจะพัฒนาคุณธรรมหรือจริยธรรมอะไร หรือก่อนจะกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการพัฒนา ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของแต่ละวัฒนธรรมของแต่ละประเทศว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่จะนำมาพัฒนานั้นมีความเป็นมาอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร มีคุณค่า มีความหมาย และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม และวัฒนธรรมนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ประการที่ 2 คือ การกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ประการที่ 3 คือ วิธีดำเนินการพัฒนาควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็น ซักถาม และเสนอแนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ที่เป็นพื้นฐานที่บุคคลในยุคปัจจุบันควรจะได้ประพฤติปฏิบัติ และเห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ประการที่ 4 คือ จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ และมีประสบการณ์ตรง ตลอดจนควรให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา และประการที่ 5 ประการสุดท้าย คือ ประสานสัมพันธ์ยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนกับสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อทั่วไป ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บังเกิดแก่เด็กและเยาวชนอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย

4. การจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้จัดอบรมครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบันเกี่ยวกับการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา และความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ได้มีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและวิธีประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้ฝึกปฏิบัติในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชน โดยกำหนดสาระสำคัญของเนื้อหาการอบรมดังนี้

- 4.1 ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
- 4.2 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.3 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนก่อนและหลัง
ดำเนินการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน

4.4 รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน

4.1.1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ขั้นพื้นฐาน

4.1.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

4.1.3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ผลการฝึกอบรม ครูอาจารย์ที่เข้ารับการอบรมประเมินว่า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา
หาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ภายหลังจากอบรม ครูอาจารย์ที่เข้ารับ
การอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเนื้อหาหาสาระ และการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจ
ริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำไปประยุกต์
ใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและ
เยาวชน โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

เนื่องด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่า เป็นสิ่งดีงาม เป็น
คุณความดีที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม ดังนั้นบิดามารดา ครู
อาจารย์ สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ควรจะ
นำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้กับเด็กและเยาวชน
ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรศึกษาวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และ
บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน พร้อมทั้งพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมกับวัยวุฒิ และคุณวุฒิ ของ
ประชากรเป้าหมาย

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับ
อื่น ๆ นิสิต นักศึกษา และบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งและ
มีคุณลักษณะ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและ
เยาวชนไทย

2.4 ควรรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย และนำผลของการศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้มากำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2539). *คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา : คุณธรรมพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2545). *เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 : คู่มือการบริหารจัดการแนะแนว*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กรองแก้ว สานุสนธิ์. (2529). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเสถียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา จังหวัดสระบุรี*. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โกศล มีคุณ. (2524). *การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะการสวมบทบาทของนักเรียนประถมศึกษา*. ปรินูญานิพนธ์. การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คณะกรรมการการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม. (2536). “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม,” *ข่าวสารการวิจัยการศึกษา*. 16(4) มิถุนายน – กรกฎาคม.
- คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. (2545). *ผังมโนทัศน์กลุ่มพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- จ่านง อาศิริวัจน์. (2529). *การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้ปกครองที่มีต่อจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2526). “ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม : โคลเบิร์ก VS แบนดورا,” *รายงานการสัมมนาเรื่องทิศทางการวิจัยทางจริยธรรม และค่านิยม*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). *จริยธรรมของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- “_____” (2526). *ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- “_____” (2544). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (2520). “จริยธรรมของเยาวชนไทย,” *รายงานการวิจัย*. ฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คุณหญิง ทรัพย์ปรุง. (2529). *ผลการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ท่านพุทธทาสภิกขุ. (2529). *ธรรมะกับสัญชาตญาณ*. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร.
- ทิตนา แจมมณี. (2541). “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ,” *เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก*. สำนักธรรมศาสตร์และการเมืองราชบัณฑิตยสถาน.
- ธรรมปิฎก, พระประยูรย์ ปยุตโต. (2538). *การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : คู่แข่ง.
- ธีระพร อุวรรณโณ. (2530). *จริยธรรมกับการศึกษา*. คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ.
- บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงศ์. (2536). *ผลของการใช้ชุดแนะแนวที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร*. ปริญญาโท. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญยงค์ เวชมนิศรี. (2545). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9,” *วารสารวางแผนครอบครัวและประชากร*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2544). *คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด.

- มาลี สร้อยพิสุทธุ์. (2530). *ธรรมบรรยายเรื่องพุทธวิธีสร้างมงคลแก่ชีวิต*. กรุงเทพฯ : หลวงพ่อ
เสือดวงดีการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วาสนา ปัทมาลัย. (2529). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชา
ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาลัย จังหวัดเลย*.
ปริญญาณิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจิตร เถิดวิสิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน. (2533). *พระพุทธศาสนา : แบบเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). *หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 402*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ศศิธร บรรลือสินธุ์. (2530). *ผลของการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์*. ปริญญาณิพนธ์.
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศราวุธ วงศ์ทอง. (2536). *การเปรียบเทียบผลของการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่มและการชี้แนะที่มีต่อ
วินัยในห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตระการพิชผล อำเภอตะการ
พิชผล จังหวัดอุบลราชธานี*. ปริญญาณิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.
- สุภาภรณ์ ศศิคิดลธรรม. (2543). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความอดสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี*. ปริญญาณิพนธ์. กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ ฉบับปี พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: (2544). *ประมวลผลการระดมสมอง
วิสัยทัศน์ และแนวทางการพัฒนาของประชาชนในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ :
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). “สาระสำคัญแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549),” *เอกสารข่าวรัฐสภา*.
กรุงเทพฯ : รัฐสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2544).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2545 -2549. กรุงเทพฯ : ศึกษา
ภัณฑ์พาณิชย์.

- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2526). “การพัฒนาจริยธรรมตามแนวทางการปรับพฤติกรรม,” *วารสารครูศาสตร์*. 11 (เมษายน-มิถุนายน 2526) : 14-21.
- อมร โสภณวิเศษฐ์วงศ์ และกวี อิศริวรรณ. (2533). *แบบเรียนพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- อาคม หงษ์ทอง. (2539). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแบนชะโด เขตมโนบุรี กรุงเทพมหานคร*. ปรียญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อดิศักดิ์ ภูมิรัตน์. (2535). *ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรียญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอษณีย์ ฉัตรวิทยานนท์. (2537). *ผลของการเข้ากลุ่มฝึกความรู้สึกรวที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีพฤฒา กรุงเทพมหานคร*. ปรียญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Atkinson, R. F. (1969). *An Introduction to Moral Philosophy*. London : Mcmillan.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey : Prentice Hall.
- Bloom, B. S. {Ed.}. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives Handbook I : Cognitive Domain*. New York : David McKay.
- “_____” . (1977). *Taxonomy of Educational Objectives Handbook II : Cognitive Domain*. New York : David McKay.
- Brintnall, Michael. (1999). “Teaching Ethics and Values in Public Administration Programs,” *Perspectives on Political Science*. Volumn 28, No. 1 Winter . (p. 57).
- Brown, R. (1968). *Social Psychology*. NewYork : The Free Press.
- Collinson, Vivienne. (2001). “Intellectual, Social and Moral Development : Why Technology Cannot Replace Teachers,” *The High School Journal*, Volumn 85, No. 1, October / November p. 35-34.
- Dewey, J. (1975). *Moral Principles in Education*. Carbondale, IL : Southern Illinois University Press.
- Gardner, J. W. (1981). *Self-Renewal : The Individual and the Innovative Society*. New York : W.W. Norton and Company.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. NewYork : McGraw – Hill.

- Healy, J. M. (1990). *Endangered Minds: Why Children Don't Think and What We Can Do About It*. New York : Simon and Schuster.
- Kohlberg, L. (1976). "Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development Approach," *Moral Development and Behavior*. NewYork : Holt Rinehart and Winston.
- Lake, Vickie E. (2001). "Linking Literacy and Moral Education in the Primary Classroom," *The Reading Teacher*. Volumn 55, No. 2 October, p. 125-9.
- Longman . (1995). *Dictionary of Contemporary English*. Harlaw and Longman. London : Longman Group.
- Myburgh, C.P.H, Niehuas, L. and Poggenpoel, Marie. (2002). "Showing the Work Ethics of South African Black Adolescents Is Determined by Parent Involvement, Their Time Concept , and Efficacy," *Education {Chula Vista , Calif}*. Volumn 122, No.3, Spring , p. 591-55.
- Noddings, N. (1992). *The Challenge to Care in Schools : An Alternative Approach to Education*. New York : Teacher College Press.
- Simon, Katherine G., Garrison, Jim , and Hicks, David. (2002). "Moral Questions in the Classroom," *Teacher College Record*. Volumn 104, No. 5 , August, p. 934-7.
- Titus, Harold Happer. (1936). *Ethics for Today*. New Jersey : American Book Company.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society : The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge , MA : Harvard University Press.
- Walter, Morgan L. and Others. (1966). *The Holt Basic Dictionary of American English*. New York : Holt Rinehart and Winston.

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย
ระดับมัธยมศึกษา

แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทย ระดับมัธยมศึกษา

คำสั่ง : ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อนั้นเป็นจริง
มากน้อยเพียงใดสำหรับนักเรียน ขอให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับคำตอบที่นัก
เรียนเลือก เพียงช่องเดียว

ขอให้นักเรียนตอบให้ครบ 111 ข้อ โดยตอบลงในกระดาษคำตอบที่จัดไว้ให้เท่านั้น

1. ข้าพเจ้าเคยพูดกับคุณพ่อคุณแม่ แล้วมานึกเสียใจภายหลัง
2. ข้าพเจ้าสัญญากับตัวเองว่า จะพูดแต่ความจริง แต่บางครั้งข้าพเจ้าก็เผลอพูดไม่จริงไปบ้าง
3. บางครั้ง ข้าพเจ้าจำเป็นต้องพูดปด เพื่อรักษาประโยชน์ของตนเอง
4. ถ้าข้าพเจ้าทำผิดจริง ข้าพเจ้าก็จะยอมรับว่าตนผิด
5. เมื่อเก็บของ ๆ คนอื่นได้ ข้าพเจ้าจะหาทางคืนของนั้นให้เจ้าของ
6. เวลาไปซื้อของ เมื่อได้รับเงินทอนเกินมา ข้าพเจ้าจะคืนให้แก่คนขายของนั้น
7. ข้าพเจ้าไม่ชอบเลย ที่คนที่กระทำผิด เช่น "ทุจริตการสอบ" แล้วไม่ถูกลงโทษ
8. ขณะที่ทำข้อสอบ ข้าพเจ้าเคยแอบดูคำตอบของเพื่อน
9. ข้าพเจ้าเคยขยืมเงินเพื่อน แต่เพื่อนลืม ข้าพเจ้าเลยไม่ได้ใช้คืน
10. ข้าพเจ้าเคยขโมยของ ๆ คนอื่น มาเป็นของตน
11. ข้าพเจ้าเคยช่วยคุณพ่อคุณแม่ทำงานบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน เก็บขยะ
12. ข้าพเจ้าเคยไปช่วยจัดนิทรรศการต่าง ๆ ของโรงเรียน
13. เวลาเพื่อนยกของหนัก ๆ ข้าพเจ้าจะเข้าไปช่วยเหลือ
14. ข้าพเจ้าเคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน เช่น ช่วยเก็บขยะ กวาดถนน
15. ข้าพเจ้าเคยบริจาคเงินช่วยเหลือคนที่ประสบปัญหา เช่น น้ำท่วมหรือไฟไหม้
16. ข้าพเจ้าเคยบริจาคเสื้อผ้าที่ไม่ได้ใช้แล้วให้กับคนยากจน

17. เวลาเพื่อนประสบปัญหาการเงิน ข้าพเจ้าเคยให้ความช่วยเหลือเพื่อนเท่าที่จะทำได้ เช่น เคยซื้ออาหารกลางวันเลี้ยงเพื่อนคนนั้น หรือให้ยืมเงินเพื่อเป็นค่ารถเมล์กลับบ้าน
18. ในขณะที่กำลังสอบ เมื่อปากกาของเพื่อนหมึกหมด ข้าพเจ้าจะเอาปากกาด้ามอื่นของตนเองให้เพื่อนยืม
19. ข้าพเจ้าเคยช่วยอธิบายการบ้าน (เฉพาะวิชาที่ข้าพเจ้าเรียนรู้เรื่อง) ให้เพื่อนฟังจนเข้าใจ
20. เมื่อครูมอบหมายให้ทำงานกลุ่ม ข้าพเจ้าจะช่วยเสนอความคิด เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ
21. ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ เคยช่วยกันคิดที่จะพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น
22. เวลาเพื่อนไม่สบาย ข้าพเจ้าจะช่วยพาเพื่อนไปหาหมอหรือคุณครูที่ห้องพยาบาล
23. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะสละเวลาของตนเอง เพื่อช่วยงานของโรงเรียน
24. แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ค่อยมีเวลา แต่ถ้าเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะสละเวลาในการให้ความช่วยเหลือเพื่อน
25. ขณะที่ข้าพเจ้านั่งรถโดยสาร ถ้ามีเด็กหรือคนชราขึ้นรถมา และหาที่นั่งไม่ได้ ข้าพเจ้าก็จะลุกให้เด็กหรือคนชราที่นั่งทันที
26. ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังดูรายการโทรทัศน์ที่ข้าพเจ้าชอบ ถ้าคนอื่นในบ้านอยากดูรายการช่องอื่น ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง
27. แม้ว่าจะเป็นวันหยุดพักผ่อน แต่ถ้าทางโรงเรียนขอให้ไปช่วยงานที่โรงเรียน ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะไปช่วยงานด้วยความยินดี
28. ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของโรงเรียน
29. เวลาชื่อของ ข้าพเจ้าไม่เคยลัดคิว
30. ข้าพเจ้าเคยเดินลัดสนามเพราะช่วยย่นระยะทาง แม้ว่าโรงเรียนจะมีกฎห้ามเดินลัดสนาม
31. ก่อนจะหยิบสิ่งของ ๆ เพื่อน ข้าพเจ้าจะขออนุญาตเพื่อน
32. ข้าพเจ้าเคยบังคับให้คนอื่นทำสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการ ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ยอมทำตาม
33. ข้าพเจ้าไม่เคยก้าวก่ายสิทธิของคนอื่น
34. ข้าพเจ้าทำงานโดยไม่ต้องมีใครมาคอยควบคุม
35. ข้าพเจ้าพยายามทำงานหรือดูหนังสือตามตารางที่กำหนดไว้ แต่ทำไม่ค่อยจะสำเร็จสักที
36. ข้าพเจ้าพยายามทำงานตามที่ครูมอบหมาย จะไม่ปล่อยให้เป็นการละเลยของคนอื่น

37. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงาน ข้าพเจ้าจะทำจนเสร็จเรียบร้อย ไม่ว่าจะมียะไรมาขัดขวาง
38. เมื่ออยู่ที่โรงเรียน ข้าพเจ้าชอบอาสาทำงานพิเศษเสมอ
39. ไม่ว่าจะทำงานอะไร ข้าพเจ้าก็จะพยายามทุ่มเทและใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่
40. ข้าพเจ้าชอบให้ผู้อื่นทำงานแทนข้าพเจ้า เพราะหากมียะไรผิดพลาดเกิดขึ้น จะได้ไม่ต้องลำบากใจและไม่ต้องโทษกันไปโทษกันมา
41. ไม่ว่าจะผลงานที่ข้าพเจ้าทำ จะดีหรือไม่ดี ข้าพเจ้าก็พร้อมจะรับผิดชอบ จะไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้คนอื่น
42. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจมาก เมื่อไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตามที่สัญญาไว้
43. เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานอะไร ข้าพเจ้าจะพยายามศึกษาหาแนวทางหรือหาหนทางที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด
44. ก่อนจะตัดสินใจทำอะไร ข้าพเจ้าจะคิดใคร่ครวญว่า สิ่งที่จะทำนั้น จะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร
45. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบ เพื่อให้ได้ผลดีที่สุด
46. ถ้างานที่ข้าพเจ้าทำ ยังมีผลงานไม่ดีพอ ข้าพเจ้าจะขอคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าข้าพเจ้า
47. ข้าพเจ้าคิดว่า ทุกคนควรรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน
48. บางครั้งข้าพเจ้าก็ปล่อยให้เพื่อนที่ประสบความสำเร็จทุกซั๊ก หาทางช่วยเหลือตนเองตามลำพัง
49. ข้าพเจ้าเคยไปร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด
50. คงจะดีไม่น้อย ถ้าข้าพเจ้ามีบ้านพักอยู่ห่างชุมชน จะได้ไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของคนอื่น
51. ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถทำความดีกับทุก ๆ คนได้ตลอดเวลา หรือช่วยเหลือคนอื่นได้ทุกคน เพราะฉะนั้นทุกคนควรจะช่วยเหลือตนเอง
52. เมื่อครูให้การบ้าน ข้าพเจ้าจะพยายามทำด้วยตนเอง
53. ไม่ว่าจะงานที่ต้องทำ จะยากเพียงใด ข้าพเจ้าก็พยายามทำให้ได้
54. เวลาข้าพเจ้าถูกครูดำเนินเกี่ยวกับงานที่ทำ ข้าพเจ้าจะไม่อยากทำงานนั้นต่อไป
55. แม้ว่าจะงานที่ข้าพเจ้าทำจะผิดพลาดหรือประสบความสำเร็จ ข้าพเจ้าก็ไม่ท้อถอยพยายามหาทางแก้ไขจนสำเร็จ
56. บางครั้งถ้างานอะไรที่ทำยากเกินความสามารถของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็จะเลิกทำทันที

57. เวลาทำการบ้าน ข้าพเจ้าจะตั้งใจทำ ไม่เล่น ไม่คุย
58. เมื่อข้าพเจ้าพบว่า งานที่ทำส่งครูยังมีข้อบกพร่อง ข้าพเจ้าก็จะรีบแก้ไขข้อบกพร่องนั้นทันที
59. ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียนหรือทำงานอะไร ข้าพเจ้าจะพยายามศึกษาและทำงานนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น
60. ข้าพเจ้าตั้งใจว่า จะขยันให้มากขึ้น เพื่อจะได้เรียนให้จบและมีงานดี ๆ ทำในอนาคต
61. เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานอะไร ข้าพเจ้าจะมุ่งมั่น บากบั่นในการทำงานนั้นให้สำเร็จ
62. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณค่า ที่สามารถทำงานอะไรแล้วสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
63. ในการทำงานร่วมกับคนอื่น ข้าพเจ้ารู้สึกรำคาญ ที่ต้องเป็นฝ่ายรอคอย เพราะมีบางคนไม่ค่อยสนใจหรือรับผิดชอบ
64. ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ตนเองคอยอะไรนาน ๆ ไม่ค่อยได้
65. ในกาปฏิบัติงานหรือการเรียนที่เป็นภาระหน้าที่นั้น บางครั้งข้าพเจ้าก็รู้สึกเบื่อหน่ายไม่อยากทำ ไม่อยากเรียน แต่ก็ต้องฝืนใจทำ
66. ปัญหาหรืออุปสรรค เปรียบเสมือนสิ่งที่ทำลาย ทำให้ข้าพเจ้าต้องพยายามต่อสู้และเอาชนะให้ได้
67. ไม่ว่าจะทำงานอะไร ข้าพเจ้าจะทำงานนั้นด้วยความรอบคอบ เอาใจจดจ่อและพินิจพิเคราะห์ โดยใช้สติ และปัญญา
68. ข้าพเจ้าชอบปรับปรุงวิธีทำงาน วิธีเรียนหรือวิธีท่องหนังสือของตนเองให้แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพ จะได้ไม่ซ้ำซากจำเจ
69. สิ่งแวดล้อม สภาพที่ทำงานหรือห้องเรียนที่ขาดความสะดวกสบาย ทำให้ข้าพเจ้าไม่อยากทำงาน ไม่อยากเรียน
70. ถ้าอาจารย์มอบหมายให้ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ช่วยกันจัดงานโรงเรียน ข้าพเจ้าจะทนไม่ได้ถ้าเพื่อนคนใดเอาเปรียบ
71. ข้าพเจ้ารู้สึกว่า เพื่อน ๆ ที่เรียนด้วยกัน มักจะทำงานแบบตัวใครตัวมัน ไม่ค่อยสนใจกัน
72. เวลาข้าพเจ้าทำงาน ข้าพเจ้าจะคิดถึงแต่งาน ไม่ค่อยคิดถึงตัวเองเท่าใดนัก
73. เวลาทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ข้าพเจ้าไม่ค่อยเกี่ยงงาน ช่วยอะไรใครได้ก็จะช่วย
74. เมื่อเวลาเพื่อนเดือดร้อน ข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเท่าที่ตนเองจะทำได้
75. ข้าพเจ้ามีความสุขกับการเป็นผู้ให้
76. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะสละเวลา เพื่อรับฟังปัญหาของผู้อื่น และช่วยกันคิดแก้ปัญหา

77. ข้าพเจ้าจะไม่หัวเราะเยาะเพื่อน เมื่อเพื่อนทำอะไรผิดพลาด
78. ข้าพเจ้าให้กำลังใจเพื่อน เมื่อเพื่อนไม่สบายใจ
79. ถ้าเพื่อนคนไหนไม่มาเรียน ข้าพเจ้าคอยห่วงใย ติดตามไต่ถามทุกข์สุขของเพื่อน ๆ
80. ข้าพเจ้าเป็นคนใจเกรงใจผู้อื่น

81. ข้าพเจ้าสามารถสังเกตสีหน้า ท่าทางของเพื่อน เวลาที่เพื่อนไม่สบายใจได้
82. เมื่อเพื่อนเดือดร้อนหรือมีปัญหา ข้าพเจ้าจะพยายามหาวิธีช่วยเหลือเพื่อน
83. เมื่อข้าพเจ้าเห็นเพื่อนทุจริตในการสอบ ข้าพเจ้าจะพยายามเตือนเพื่อนให้เลิกทำ
84. ข้าพเจ้าสามารถเป็นเพื่อนกับนักเรียนแทบทุกคนในโรงเรียนของข้าพเจ้า

85. ถ้าเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้า ไม่ค่อยชอบข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะพยายามปรับปรุงตนเองเพื่อให้เพื่อนชอบและยอมรับข้าพเจ้า
86. ข้าพเจ้าจะไม่ทำอะไรให้เพื่อนเดือดร้อน
87. ข้าพเจ้าเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
88. เพื่อน ๆ ชอบพูดคุยหรือไปไหนมาไหนกับข้าพเจ้า

89. ข้าพเจ้าชอบช่วยเหลือเพื่อน ๆ
90. ข้าพเจ้าไม่เคยเอาเปรียบคนอื่น
91. เพื่อน ๆ ในกลุ่มของข้าพเจ้าต่างไว้วางใจซึ่งกันและกัน
92. เพื่อน ๆ ในกลุ่มของข้าพเจ้ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

93. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยากลำบากยิ่ง ที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มของข้าพเจ้าจะทำงานร่วมกันตามที่ได้ตกลงกัน
94. เพื่อน ๆ ในกลุ่มของข้าพเจ้า จะทำงานแบบตัวใครตัวมัน
95. ทุก ๆ คนในกลุ่มของข้าพเจ้าต่างเข้ากันได้ดี
96. ข้าพเจ้ามีความสุขที่มีเพื่อนหลายคน

97. ข้าพเจ้าไม่กล้าขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ
98. ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อที่เพื่อน ๆ ชอบทะเลาะกัน
99. ทุก ๆ คนในกลุ่มของข้าพเจ้าไม่เคยมีความลับกัน
100. เพื่อน ๆ ในกลุ่มของข้าพเจ้าต่างรู้จักกันดี

101. ข้าพเจ้าเอาใจใส่และคอยช่วยเหลือผู้ที่มีพระคุณต่อข้าพเจ้า
102. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะตอบแทนพระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ด้วยการเคารพเชื่อฟัง
103. ข้าพเจ้าไม่เคยลบหลู่คู่มั่นบิดา มารดา หรือครูอาจารย์
104. ข้าพเจ้าไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณ เมื่อผู้มีพระคุณเดือดร้อนหรือลำบาก

105. ข้าพเจ้าปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลับลมคมใน
106. ข้าพเจ้าเคารพ รักใคร่ ไว้วางใจ และเชื่อถือผู้มีพระคุณ
107. ข้าพเจ้าจะไม่ทำตัวให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล
108. ข้าพเจ้าไม่เคยคิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ

109. ข้าพเจ้าไม่ทอดทิ้งผู้มีพระคุณ เมื่อท่านเจ็บป่วย
110. ข้าพเจ้ารักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว
111. ข้าพเจ้าได้ตอบแบบสำรวจความคิดเห็นครบทุกข้อแล้ว

-----สิ้นสุดการตอบแบบสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน-----

กระดาษคำตอบ

แบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ - นามสกุล ..... เกิดวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

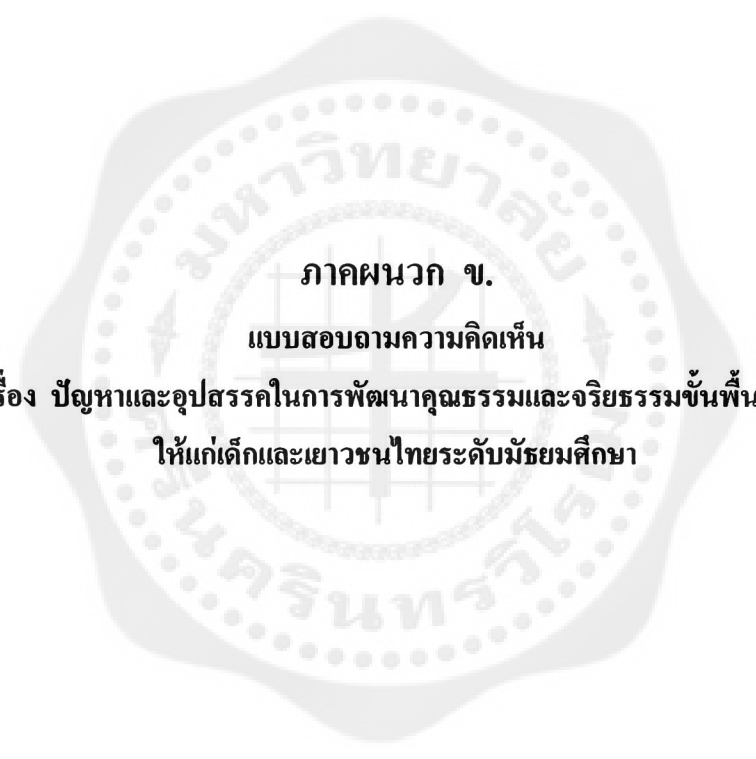
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ..... โรงเรียน.....

คำแนะนำ ขอให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อนั้น เป็นจริงมากน้อยเพียงใด
สำหรับนักเรียน ขอให้ทำเครื่องหมาย 3 ลงในช่องที่ตรงกับคำตอบที่นักเรียนเลือก

ข้อ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอสมควร	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย	ข้อ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอสมควร	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย
1						16					
2						17					
3						18					
4						19					
5						20					
6						21					
7						22					
8						23					
9						24					
10						25					
11						26					
12						27					
13						28					
14						29					
15						30					

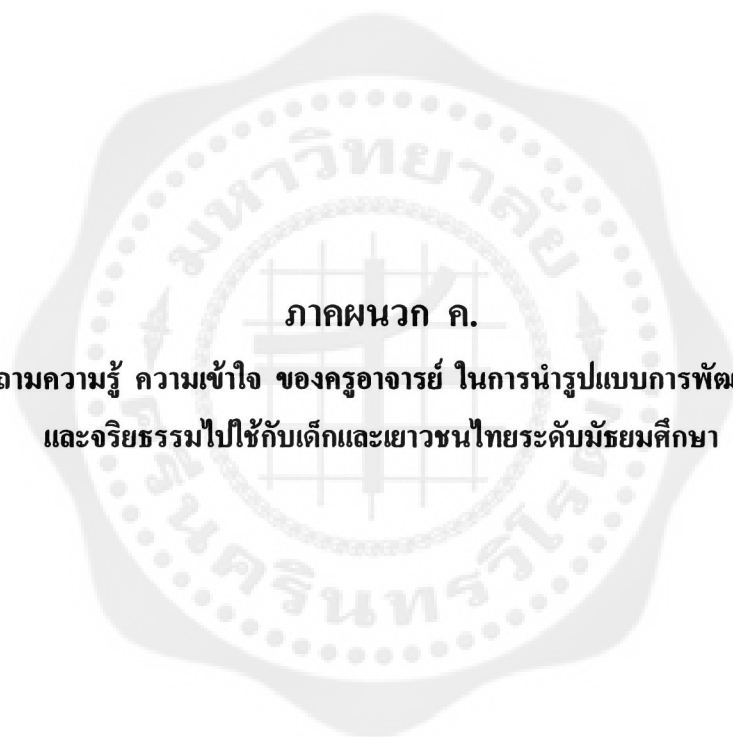
ข้อ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอสมควร	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย	ข้อ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอสมควร	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย
31						57					
32						58					
33						59					
34						60					
35						61					
36						62					
37						63					
38						64					
39						65					
40						66					
41						67					
42						68					
43						69					
44						70					
45						71					
46						72					
47						73					
48						74					
49						75					
50						76					
51						77					
52						78					
53						79					
54						80					
55						81					
56						82					

ภาคผนวก ข.
แบบสอบถามความคิดเห็น
เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

ภาคผนวก ก.

**แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม
และจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา**

แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ ของครูอาจารย์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา

คำสั่ง ขอให้ครูอาจารย์ อ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อความนั้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของท่านมากน้อยเพียงใด ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (√) ลงในช่องที่ ตรงกับคำตอบที่ท่านเลือก

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาควรได้รับการปลูกฝังให้มีคุณธรรมและจริยธรรมให้เหมาะสมกับวัยและคุณวุฒิ					
2. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมในเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด					
2.1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน					
2.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน					
2.3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน					

ภาคผนวก ง.

**ตารางการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและ
เยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาและ
โปรแกรมการจัดอบรมครูอาจารย์ในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
ไปใช้กับเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา**

**ตารางการอบรมการนำรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน
ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา**

วันที่	เวลา	สาระสำคัญ
1	8.30 – 9.00 น. 9.00 – 9.30 น. 9.30 – 10.00 น. 10.00 – 10.15 น. 10.15 – 12.00 น. 12.00 – 13.00 น. 13.00 – 16.00 น.	ลงทะเบียนการอบรม พิธีเปิด ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและ จริยธรรมขั้นพื้นฐาน พัก องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และการประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน พัก รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน - การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนา คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน - วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้น พื้นฐาน
2	8.30 – 12.00 น. 12.00 – 13.00 น. 13.00 – 16.00 น.	รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน (ต่อ) - ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ขั้นพื้นฐาน พัก ตัวอย่าง การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้น พื้นฐาน

2. ความเป็นมาและความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระภัทรมหาราชได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ข้าราชการ เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเมื่อปีพุทธศักราช 2542 ไว้ดังนี้

คุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สังคมนี้อาจมีแต่ความสุข ในขณะที่เดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพียงใด ก็ย่อมจะหาความสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกคน

เนื่องด้วยคุณธรรมจริยธรรม เป็นเครื่องกำหนดความเจริญและความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมจำนวนมาก คนในสังคมมีความประพฤติดี มีการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรมดี ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นผาสุกและสงบสุข จะประกอบภารกิจใดก็มีความสำเร็จและก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อม ผู้คนมีคุณธรรมน้อย ศีลธรรมน้อย ศีลธรรมหรือจริยธรรมของประชากรในสังคมนั้นจะน้อยลง มีการประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่นมาก สมาชิกในสังคมจะขาดความสุข ไม่มีความสุข และสังคมนั้นก็จะแตกสลายในที่สุด (ปราชญา กล้ายัญญ์. 2544 : 2-3)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2544 : 13) ได้ระบุถึง วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความเป็นอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเอง และก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2544 : 14-15) ได้ระบุถึงสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ

1. สังคมคุณภาพ

สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล พอดีและพึงตนเองได้

1.1 คนไทยทุกคนมีโอกาส และความเสมอภาคที่จะพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ เพื่อเป็นคนดี คนเก่ง ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย เคารพกฎหมาย มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกสาธารณะ มีความสามารถคิดเอง ทำเอง และพึ่งตนเองมากขึ้น

1.2 คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3 เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง และแข่งขันได้ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ

1.4 ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย มีเสรีภาพ และเสถียรภาพ

2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคน คิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง

3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

สังคมไทยเป็นสังคมที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทย ที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน

ปัจจุบันสถานการณ์และสภาพบ้านเมืองของประเทศไทย มีความก้าวหน้าทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ตลอดทั้งมีความเจริญทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ปัญหาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาทุจริต นี้อารมณ์ร้าย บังหลวง ปัญหาแห่งอบายมุข แหล่ง เรืองรมย์ โสเภณีเด็ก – วัยรุ่น การใช้แรงงานและการละเมิดสิทธิเด็ก รวมทั้งปัญหาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น มีปัญหามากมายที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย เด็กและเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ และเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินว่าพฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร และเหมาะสม จึงทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังขาดผู้รับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่

คิงาม มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรับผิดชอบ และมีวินัย จึงสมควรอย่างยิ่งที่สถาบันทางสังคมที่สำคัญๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และสื่อมวลชน ควรได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ และรับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน จัดกระบวนการเรียนการสอน ฝึกอบรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่คิงาม มีระเบียบ วินัย มีความมั่นคงและมีความสุขในชีวิต และเพื่อความผาสุกและมั่นคงของประเทศชาติ

ในการพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542 : 17-18) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาโดยต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ส่วนแนวการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ระบุเกี่ยวกับ จริยศึกษา และศาสนศึกษา ไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 40) ไว้ว่า จริยศึกษาและศาสนศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือมุ่งให้พัฒนาตน พัฒนาสังคม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ โดยขอบข่ายเนื้อหาวิชาจริยศึกษาและศาสนศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อตนเอง เรียกว่า จริยธรรมบุคคล (Personal Ethics) มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น หรือการที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น เรียกว่า จริยธรรมสังคม (Social Ethics) และมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี เรียกว่า จริยธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. จริยธรรมบุคคล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง โดยให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ เป็นต้น

2. จริยธรรมสังคม มุ่งเน้นเนื้อหาทางจริยธรรมที่เป็นเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ เช่น การศึกษา การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความผสมกลมกลืนในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้ปกครอง ตนเองกับเพื่อน กับครูอาจารย์ หรือตนเองกับบริวาร เป็นต้น เนื้อหาของจริยธรรม จึงได้แก่ ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การพุดดี การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การประกอบอาชีพสุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นต้น

3. จริยธรรมสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้จักประมาณในการบริโภค การกตัญญูต่เวที รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในแต่ละยุคและละสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปให้ทันกับ เหตุการณ์ และความต้องการของสังคมเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษานั้น หากเน้นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ตลอดจนมีความยุติธรรม เสมอภาค และเคารพในสิทธิของกันและกันมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านผู้จัดการเรียนการสอนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ได้สัดส่วน สมดุลกันพยายามปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ โดยประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สำหรับคำว่า คุณธรรมนั้น หมายถึง สภาพคุณงามความดี และจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 : 187, 274) ซึ่งครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกของสังคม คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ที่เด็กและเยาวชนพึงมี ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหะ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ กตัญญูต่เวที การรู้จักขอกอภัยและให้อภัย ตลอดจนการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ต่อตนเอง ครอบครัว เพื่อน และชุมชนด้วยความชอบธรรม

ส่วนทิศทางในการพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวนี้ ผู้เรียนควรได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้ และทักษะในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมตามหลักศาสนาของตน และจริยธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและมีคุณภาพ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้องเป็นจริง เข้าใจความต้องการและบทบาทของตนเอง และผู้อื่น อย่างไรก็ตามสภาพสังคมปัจจุบันทำให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการอบรม บ่มเพาะให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นค่อนข้างจะน้อยมาก อีกทั้งยังขาดต้นแบบที่เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อการเรียนรู้ทั้งจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อมรอบตัว นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังไม่ได้รับการเตรียมให้รับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และสังคมเท่าที่ควร ส่วนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งสื่อบางประเภท ยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมอันดีงามให้แก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนไทยในปัจจุบัน ตลอดจน ศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและ

จริยธรรมเหล่านั้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทยต่อไป

3. องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และการประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

3.1 องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน หมายถึง หมายถึง สภาพคุณงามความดี และธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาประกอบด้วย เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงประสงค์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวทิต่างรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติชอบและจริงใจ ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา หรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองและผู้อื่น พுகแต่ความจริง ไม่พุกปิด ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน

1.2 ความเสียสละ หมายถึง การสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อช่วยเหลือและหรือทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคม โดยการเสียสละกำลังกายทรัพย์สิ่งของ สติปัญญา เวลาและความสุขสบายส่วนตัว

1.3 ความมีวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคม ควบคุมประพฤติของตนเอง รู้ว่าสิ่งใดคือควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและไม่ขัดกับสิทธิของผู้อื่น

1.4 ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงการรับผิดชอบในการกระทำของตนทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ยอมรับผลของการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือไม่ดี ไม่ว่าจะกระทำถูกหรือผิดไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น รู้จักใคร่ตรองให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งที่ทำตนกระทำลงไปนั้น จะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งทีก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น ตลอดจนพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

1.5 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างแข็งขันสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่เกียจคร้าน ไม่ยอมแพ้อุปสรรคที่เกิดขึ้นและมุ่งปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้สำเร็จ

1.6 ความอดุสาหะ หมายถึง ความมุ่งมั่น บากบั่น อดทน เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจตามที่ปรารถนา โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากตนเองหรือจากบริบทที่แวดล้อม

1.7 ความมีน้ำใจ หมายถึง การแสดงออกด้วยใจจริงถึงความเอื้อเฟื้อ ไม่เห็นแก่ตัวโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนตน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยช่วยในสิ่งที่ถูกต้องและกระทำตามความสามารถที่ตนมีอยู่ และรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตลอดจนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

1.8 ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงกัน ประองคองกัน เป็นคุณธรรมที่บุคคลในกลุ่มแสดงออกโดยรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำงานหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของกลุ่ม ซึ่งพฤติกรรมที่สำคัญที่แสดงออกประกอบด้วย พฤติกรรมที่แสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียว ไม่เอาเปรียบกัน ไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ

1.9 ความกตัญญูกตเวที หมายถึง การแสดงออกของคนรู้จักคุณและสนองคุณ โดยรู้สำนึกในบุญคุณ และตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ ไม่ลบหลู่ ไม่ทอดทิ้ง และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ ตลอดจนไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

3.2 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

3.2.1 ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรมนำแบบสอบถามคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานไปให้เด็กและเยาวชนตอบแบบสอบถามดังกล่าว

3.2.2 นำผลการตอบแบบสอบถามในข้อ 2.1 มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดดังนี้

ข้อความ	จริงที่สุด	ส่วนใหญ่จริง	จริงพอประมาณ	จริงเพียงเล็กน้อย	ไม่จริงเลย
ข้อความทางบวก	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
ข้อความทางลบ	1 คะแนน	2 คะแนน	3 คะแนน	4 คะแนน	5 คะแนน

3.2.3 รวมคะแนนคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานโดยรวม และแต่ละด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความกตัญญูกตเวที

3.2.4 หากคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานโดยรวมและแต่ละด้าน

3.2.5 แปลความหมายคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานโดยรวม และรายด้านตามเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย
3.661 – 5.00	มาก
2.331 – 3.660	ปานกลาง
1.000 – 2.330	น้อย

4. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน

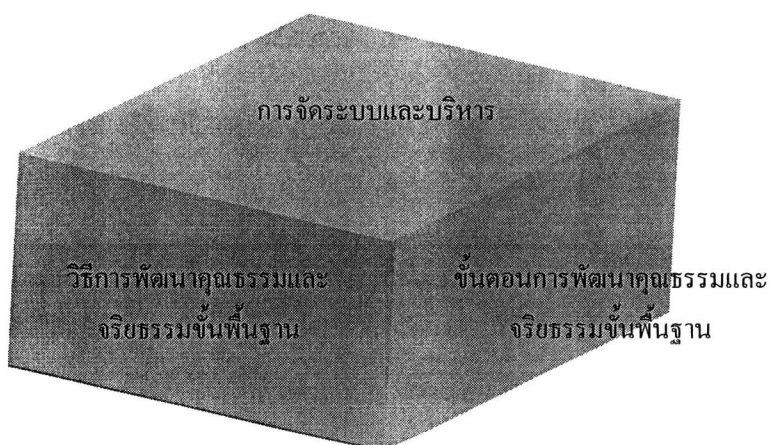
ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน โดยประมวลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชน และจากผลการสำรวจความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจน ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ผนวกกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้วิจัย

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ให้แก่เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 3 มิติดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

มิติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ผลการศึกษามิติต่าง ๆ ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน มีดังนี้

มิติที่ 1 การจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมาย ให้ครอบคลุมขอบข่ายต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.1 การกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

1.2 กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการบริหารโครงการตลอดทั้งกำหนดขอบข่ายคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ต้องการพัฒนา

1.3 การกำหนดคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการฯ โดยจะต้องเป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการจัดระบบและบริหาร ตลอดทั้งประสานงานการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน สถาบันการศึกษา บิดามารดาผู้ปกครอง สื่อมวลชน ชุมชน และสังคม

1.4 การกำหนดคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยบุคลากรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีลักษณะดังนี้

1.4.1 มีความรู้ทางจิตวิทยา และความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1.4.2 มีบุคลิกภาพเหมาะสม ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล มีความสุขุมรอบคอบ มีความเมตตากรุณา มีความจริงใจ ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ใจกว้าง รักษาความลับได้ มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และพร้อมที่จะดำเนินการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4.3 มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิค ตลอดทั้งขั้นตอนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

1.4.4 มีความรู้ ความสามารถในการวัดและประเมินผล การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเรื่องดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย

1.4.5 มีเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน และควรกำหนดเวลาในการพัฒนาเป็นระยะ ๆ และดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.5 การกำหนดเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่อำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

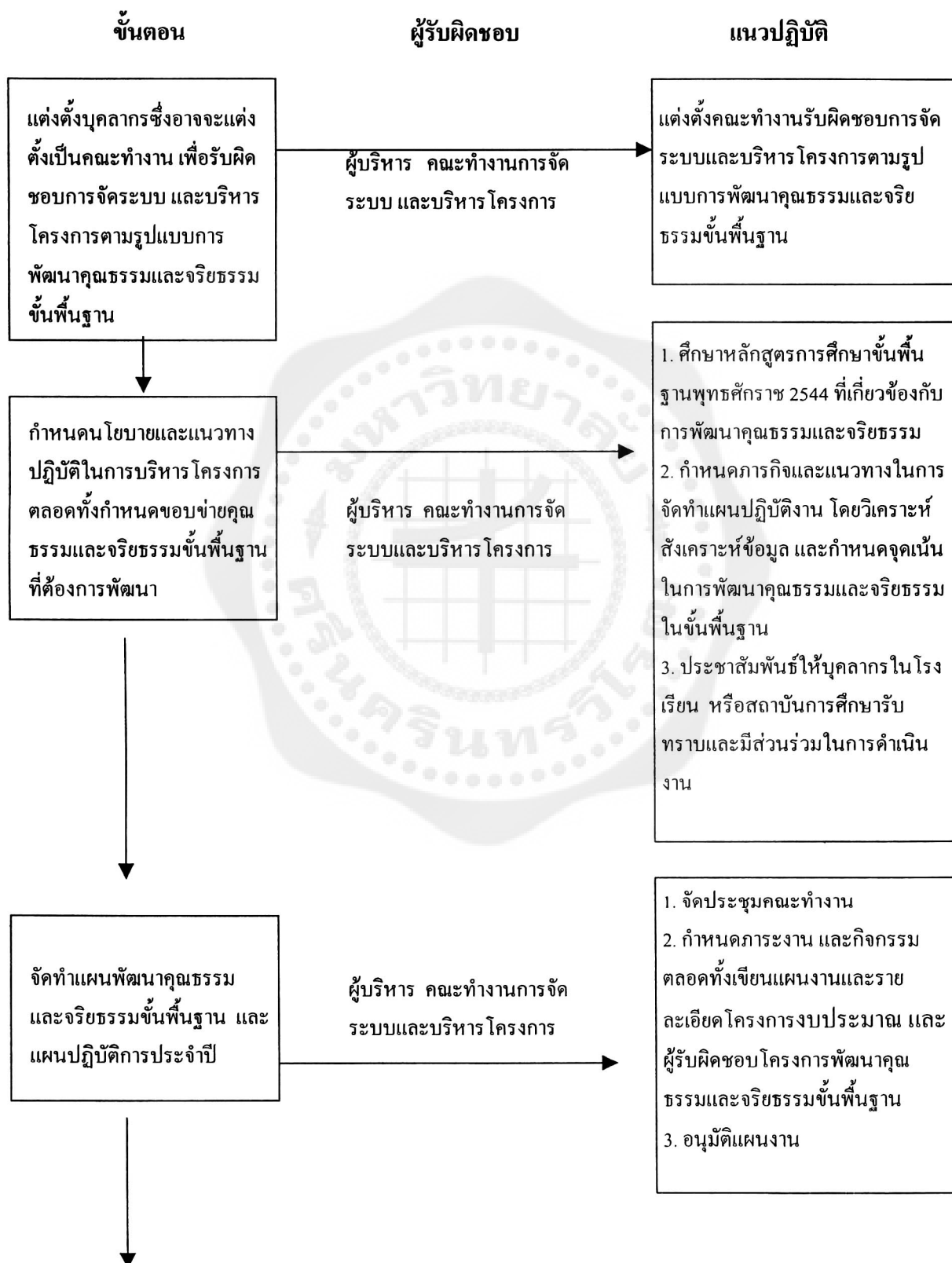
สำหรับเวลาในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรกำหนดเวลาให้แน่นอน เช่น จัดให้มีช่วงเวลาในการพัฒนาสัปดาห์ละ 1 – 2 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น โดยคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง

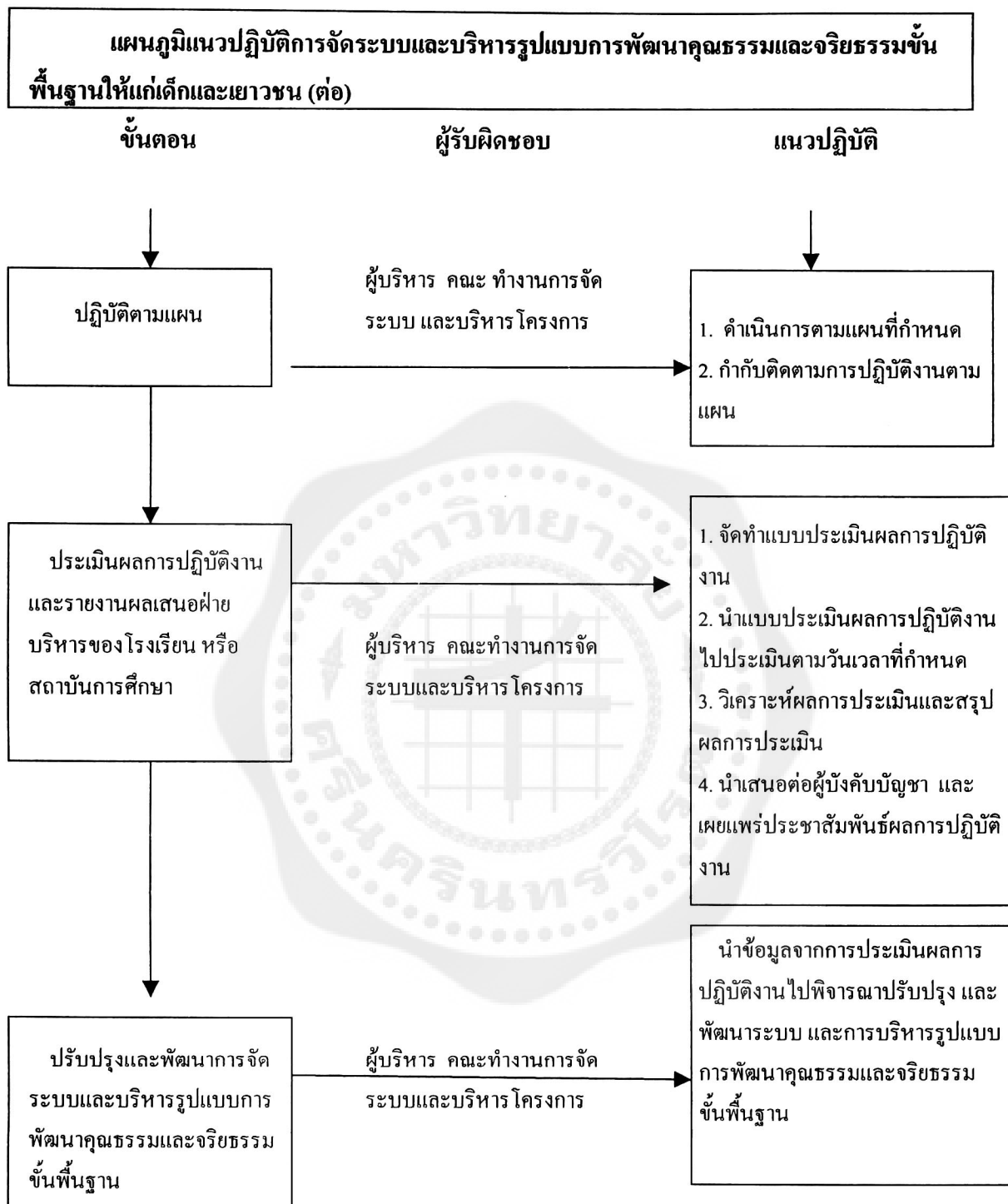
1.6 การกำหนดให้มีหน่วยงานทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

1.7 การกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามผลและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยดำเนินการติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติการจัดระบบและบริหารรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน แสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

มิติที่ 2 วิธีพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน จะต้องคำนึงถึง วิทยุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชน ตลอดทั้งทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการทำงานคุณธรรมและจริยธรรม ประกอบด้วย โดยวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรใช้เทคนิคหรือวิธีการที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้บรรยากาศในการพัฒนาเข้าใจผู้เรียนให้มีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าที่จะนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัย และวิถีชีวิตของตนเอง

วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานมีดังนี้

2.1 จัดสิ่งเร้าให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ (Perceiving or Receiving) และเกิดความสนใจในเรื่องที่ปลูกฝัง

2.2 จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีการตอบสนอง (Responding) ในเรื่องนั้น ๆ และเกิดความพึงพอใจ

2.3 จัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่า (Valuing) ของเรื่องนั้น โดยการให้เด็กและเยาวชนได้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์ และเกิดความพึงพอใจ

2.4 ช่วยให้เกิดโอกาสจัดระบบ (Organizing) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของตนเอง

2.5 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนนำคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ไปปฏิบัติ และปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรมที่ยึดถือ นั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

2.6 เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม บรรลุวิธีการพัฒนาตามข้อ 2.1 – 2.5 นั้น บุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาสามารถเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิทยุฒิ คุณวุฒิ และความพร้อมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม และคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น

- 2.6.1 การสนทนา พูดคุย ตอบโต้
- 2.6.2 การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาที
- 2.6.3 การระดมสมอง การคิดไตร่ตรอง และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 2.6.4 การคิดแก้ปัญหา
- 2.6.5 การเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย
- 2.6.6 การวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน
- 2.6.7 การใช้บทบาทสมมติแบบมีบทบาทและไม่มีบทบาท
- 2.6.8 การใช้สถานการณ์จำลอง
- 2.6.9 การใช้ตัวแบบ

2.6.10 กรณีศึกษา

2.6.11 การสัมภาษณ์

2.6.12 การจัดประสบการณ์นอกสถานที่

2.6.13 การเขียนอนุทิน

2.6.14 การเขียนรายงาน

2.6.15 การเขียนบรรยาย

2.6.16 การประสานศิลปด้านภาษากับการสอนคุณธรรมและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นิทาน สุภาษิต และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.6.17 การจัดกิจกรรมหรือกิจกรรมการ และหรือกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การให้คำปรึกษา การแสดงละคร โดย

วัย

(1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละ

(2) จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยจัดทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล

(3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม จากสิ่งที่ย่อยไปยาก สิ่งที่อยู่ใกล้ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ ให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติด้วยตนเองให้เรียนรู้จากของจริงหรือจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง และผู้สอนหรือผู้พัฒนา ครู อาจารย์ท่านอื่น ๆ บิดามารดา และบุคคลในชุมชนหรือสังคม จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

2.6.18 การสอนโดยการชี้แนะแนวทาง (Coaching) แบ่งเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 การสอนอย่างเป็นขั้นตอน (Systematic Coaching) โดยผู้สอนจะต้องกำหนดแนวทางในการเตรียมตัวสอนได้แก่

(1) กำหนดนิยาม หรือหัวข้อของเรื่องที่จะสอนว่าจะสอนอะไร (What)

(2) กำหนดเหตุผลที่จะสอนเรื่องนั้น ๆ ว่าทำไมถึงจะสอนเรื่องนั้น ๆ หรือต้องการให้ผู้เรียน เรียนเรื่องนั้นไปทำไม (Why)

(3) กำหนดวิธีการสอนว่าจะสอนอย่างไร (How)

(4) กำหนดตัวอย่าง โดยทำตัวอย่าง (Example) ให้ดูหรือโดยการสาธิต (Demonstration)

(5) ตรวจสอบความเข้าใจ (Test Understanding) โดยการตั้งคำถาม ถามผู้เรียนและโดยให้ผู้เรียนสาธิตให้ดู

แบบที่ 2 การสอนโดยการใช้คำถาม (Coaching by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นโดยการตั้งคำถาม โดยอาจจะตั้งคำถามจากการยกตัวอย่างในระหว่างสอน และถ้ามีผู้เรียนตอบผิดผู้สอนจะให้กำลังใจ ตลอดทั้งใช้คำถามต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้คิด ได้คิดทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้นตอน

แบบที่ 3 ให้คำปรึกษาโดยคำถาม (Consult by Question) โดยผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยคำถามง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ ใคร่ครวญหาคำตอบ และค้นพบคำตอบด้วยตนเองตลอดทั้ง ฝึการตั้งคำถาม (Questioning) และการถามตนเอง (Self-Questioning)

การสอนโดยวิธีแนะแนวทาง (Coaching) นี้ ผู้สอนจะต้องสร้างความไว้วางใจ (Trust) ให้แก่ผู้เรียนว่าผู้สอนมีศักยภาพในการสอน มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ และผู้สอนจะต้องเตรียมตัวก่อนสอน สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเมื่อสอนไปแล้วต้องประเมินว่าผู้เรียนได้พัฒนามากน้อยเพียงใด และสามารถนำสิ่งที่พัฒนาซึ่งได้แก่คุณธรรมและจริยธรรมนั้นไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุปวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้ดำเนินการพัฒนาจะต้องพัฒนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้แจ้งเห็นจริง ชักชวน หรือเชื้อเชิญให้ปฏิบัติตาม ใ้ใจให้พร้อมที่จะปฏิบัติตาม และให้เห็นคุณค่าของคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ และปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมนั้น ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของตนต่อไป

มติที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน ผลการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย การกำหนด

- 3.1 หัวเรื่อง (Topic) ที่ต้องการพัฒนา
- 3.2 ความคิดรวบยอด หรือแนวคิด (Concept) ของเรื่องที่จะพัฒนา
- 3.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนา
- 3.4 วิธีดำเนินการพัฒนา
  - 3.4.1 การจัดกิจกรรม
  - 3.4.2 วิธีการหรือเทคนิคในการพัฒนา
  - 3.4.3 สื่อ และเทคโนโลยี
  - 3.4.4 ระยะเวลาในการพัฒนา
- 3.5 การวัด ประเมินผล และติดตามผลการพัฒนา

5. ตัวอย่างการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานด้านความซื่อสัตย์

5.1 หัวเรื่อง : ความซื่อสัตย์

5.2 แนวคิดของความซื่อสัตย์ :

ความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ความประพฤติอันพึงประสงค์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติชอบและจริงใจประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา หรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองและผู้อื่น พูดแต่ความจริง ไม่พูดปด ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

5.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาความซื่อสัตย์ :

5.3.1 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ควบคู่กับด้านความรู้ และทักษะ

5.3.2 เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

5.3.3 เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของตนเอง

5.4 วิธีดำเนินการพัฒนา

5.4.1 การจัดกิจกรรม :

รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม ได้สัมผัสแนวคิด เหตุการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้คิดได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการให้โอกาสเด็กและเยาวชนนำสิ่งที่เรียน หรือสิ่งที่ได้พัฒนาไปประสานกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อน เน้นการกระตุ้นความอยากรู้ อยากเห็น รวมทั้งสามารถบูรณาการความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่าง รูปแบบในการจัดกิจกรรมการพัฒนาความซื่อสัตย์ เช่น

กิจกรรม : ให้เด็กและเยาวชนระบุนสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ ตัวอย่างสถานการณ์เช่น “มีเด็กอายุ 10 ขวบ คนหนึ่ง ไปซื้อขนม และจ่ายเงินค่าขนมไปในราคา 15 บาท ปรากฏว่าแม่ค้าทอนเงินให้เด็กคนนั้นเกินมา 10 บาท พอนับเงินที่ทอนมาเด็กคนนั้นทราบ ว่า แม่ค้าทอนเงินเกินมา 10 บาท แต่เขาก็ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ราวกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น และก็ไม่ได้นำเงินที่ทอนเกินมานั้นคืนแก่แม่ค้า” จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ท่านจะทำอย่างไรที่จะช่วยให้เด็กคนนั้นประพฤติชอบ ไม่เอาของ ๆ คนอื่นมาเป็นของตนเอง

5.4.2 วิธีการหรือเทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน เช่น

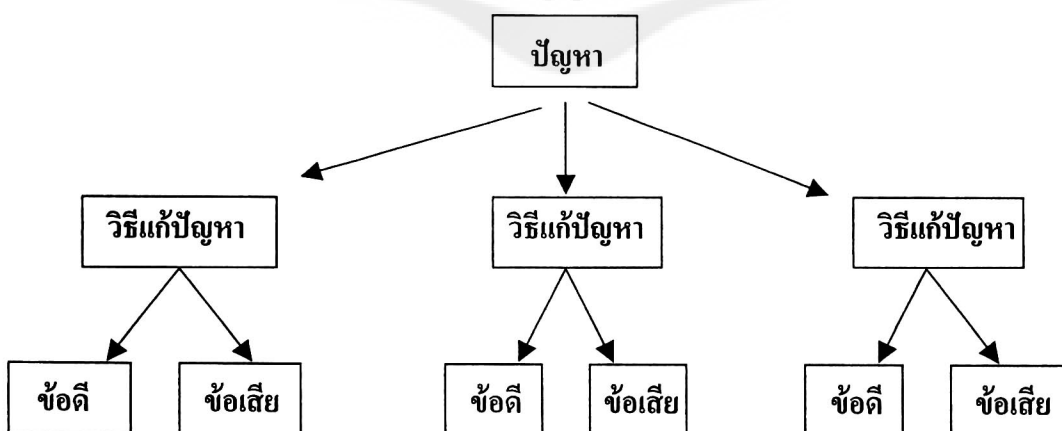
5.4.2.1 ในกรณีที่เป็นเค็กระดับประถมศึกษา สามารถใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การสนทนา พูดคุย เพื่อให้เด็กได้ตระหนักถึงการกระทำและผลการกระทำของเขา หรืออาจจะยกตัวอย่างนิทาน บทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กคนดังกล่าวได้ตระหนักถึงการกระทำของตนเองว่า ไม่เหมาะสมอย่างไร และควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อบ่งบอกถึงความซื่อสัตย์ของตนเอง

5.4.2.2 ในกรณีที่เป็นเยาวชน สามารถนำวิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้มาใช้ในการพัฒนา เช่น การระดมสมอง การคิดและร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะใช้การคิดแก้ปัญหา การคิดไตร่ตรอง การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นต้น ซึ่งแต่ละวิธีการมีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

(1) การระดมสมอง โดยให้เด็กและเยาวชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ความซื่อสัตย์ที่กำหนด โดยทุกแนวความคิดที่นำเสนอจะได้รับการยอมรับ แล้วนำความคิดเห็นต่าง ๆ ดังกล่าวมาจัดกลุ่ม จัดลำดับความสำคัญ และให้เหตุผลประกอบความสำคัญนั้น ๆ และเด็กและเยาวชนสามารถต่อเติมแนวความคิดที่คนอื่นให้ไว้ได้

(2) การคิดและร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยให้เด็กและเยาวชนทำงานเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันพัฒนาความคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นที่เกิดขึ้น โดยอาจจะให้เด็กและเยาวชนร่วมกันคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) คิดไตร่ตรอง (Reflective Feeling) หรือคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) เพื่อแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น :

1) การคิดแก้ปัญหา โดยให้เด็กและเยาวชนศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นว่า มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจะมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร และวิธีแก้ปัญหานั้น มีข้อดีข้อเสียอย่างไร

2) การคิดไตร่ตรอง เป็นการคิดเชื่อมโยงกับการคิดลักษณะอื่น ๆ เพราะเป็นการคิดที่ต้องการสร้างสรรค์ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะต้องสามารถ :

ก. เชื่อมโยงความคิดที่เคยมีมาหรือกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันกับประสบการณ์ที่คาดหวังไว้

ข. ตั้งคำถามและถามตัวเอง

ค. ประเมินตนเองและประเมินประสบการณ์

การคิดไตร่ตรองนี้ เชื่อมโยง ไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะการตั้งคำถามและการประเมินเกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผล การตั้งสมมติฐาน และการแสวงหาคลอดทั้งพิจารณาหาทางเลือกที่เหมาะสมก่อนลงมือปฏิบัติต่อไป

กล่าวโดยสรุป การคิดไตร่ตรอง ประกอบด้วย

ก. การตั้งคำถาม

ข. การถามตนเอง

ค. การเชื่อมโยงความคิดก่อนหน้า / คาดหวังไว้ / ประสบการณ์ปัจจุบัน

ง. การประเมิน

จ. การวิเคราะห์

ฉ. การตั้งสมมติฐาน

ช. การแสวงหา และพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

3) การคิดวิจารณ์ เป็นการวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรอง ประมวลข้อมูล ปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ หรือกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้ได้ความคิดรอบคอบ สมเหตุสมผล ลึกซึ้ง โดยผ่านการพิจารณาถ่วงถอง ไตร่ตรอง ทั้งทางด้านคุณโทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น ๆ ในการคิดวิจารณ์นั้นมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

ก. สามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดอย่างถูกต้อง

ข. สามารถระบุประเด็นการคิดได้อย่างชัดเจน

ค. สามารถประมวลข้อมูล ทั้งทางด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล

ง. สามารถวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดได้

จ. สามารถประเมินข้อมูลได้

ฉ. สามารถใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูล และเสนอคำตอบทางเลือกที่สมเหตุสมผลได้

ข. สามารถเลือกทางเลือก และลงความคิดเห็นในประเด็นที่คิดได้เพื่อประกอบ การตัดสินใจที่จะนำแนวทางที่เหมาะสมไปปฏิบัติต่อไป

นอกจากวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจจะใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ การใช้ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง การอภิปราย การได้วาที เป็นต้น

5.4.3 สื่อและเทคโนโลยี เช่น การใช้วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ หุ่น เพลง ที่มี เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา

5.4.4 ระยะเวลาในการพัฒนา ควรดำเนินการพัฒนาเป็นระยะ ๆ และ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.4.5 การวัด การประเมินผล และการติดตามผลการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม โดยอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้ เช่น

(1) การใช้การทดสอบ เพื่อประเมินตรวจสอบความรู้ ความคิด และความก้าว หน้าในสิ่งที่ได้พัฒนา โดยอาจใช้แบบสอบถาม แบบเลือกตอบ แบบบรรยายแสดง ความคิดเห็น เป็นต้น

(2) การสังเกต เพื่อประเมินพฤติกรรมและอารมณ์ที่ผู้เรียนแสดงออก โดยจัดทำ เป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) หรือ แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นต้น

(3) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนา ซักถามพูดคุย เพื่อค้นหาข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจน โดยอาจจะสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยกำหนด วัน เวลา และเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอน หรือใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง แต่ผู้สัมภาษณ์จะต้อง ตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

(4) การประเมินแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินความรู้ ความสามารถ ความคิดเห็น ความรู้สึก จากผลงานของเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและ จริยธรรม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ ด้าน คุณธรรมและจริยธรรม

การใช้เครื่องมือในการวัด การประเมินผล และติดตามผลโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวข้าง ต้น จะต้องดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติงานการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยประเมินเป็น ระยะ ๆ และประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุง และพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม และ จริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ภาคผนวก จ.

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวม
ของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน
(ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นรายคู่

ตาราง 10 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมและจริยธรรมรายด้านและโดยรวมของเด็กและเยาวชนไทยระดับมัธยมศึกษา ที่มีภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนาต่างกัน (ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นรายคู่

คุณธรรมและ จริยธรรม	ภาค (Region) (I)	ภาค (Region) (J)	Mean Difference (I - J)	Std. Error	Sig.
ความซื่อสัตย์	เหนือ	ใต้	-.3145*	.03759	.000
		กลาง	-.1300*	.03176	.001
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.1360*	.03781	.005
	ใต้	เหนือ	.3145*	.03759	.000
		กลาง	.1845*	.03179	.000
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.1785*	.03783	.000
	กลาง	เหนือ	.1300*	.03176	.001
		กลาง	-.1845*	.03179	.000
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0060	.03205	.998
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.1360*	.03781	.005
		ใต้	-.1785*	.03783	.000
		กลาง	.0060	.03205	.998
ความเสียสละ	เหนือ	ใต้	.1425*	.03777	.003
		กลาง	.1376*	.03192	.000
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0887	.03799	.142
	ใต้	เหนือ	-.1425*	.03777	.003
		กลาง	-.0049	.03195	.999
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0539	.03802	.571
	กลาง	เหนือ	-.1376*	.03192	.000
		กลาง	.0049	.03195	.999
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0490	.03221	.510
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	-.0887	.03799	.142
		ใต้	.0539	.03802	.571
		กลาง	.0490	.03221	.510

ตาราง 10 (ต่อ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	ภาค (Region)		Mean Difference (I - J)	Std. Error	Sig.
	(I)	(J)			
ความมีวินัย	เหนือ	ใต้	-.1502*	.03498	.000
		กลาง	-.0535	.02956	.352
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0635	.03519	.354
	ใต้	เหนือ	.1502*	.03498	.000
		กลาง	.0967*	.02959	.014
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0867	.03521	.109
	กลาง	เหนือ	.0535	.02956	.352
		กลาง	-.0967*	.02959	.014
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0100	.02983	.990
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.0635	.03519	.354
		ใต้	-.0867	.03521	.109
		กลาง	.0100	.02983	.990
ความรับผิดชอบ	เหนือ	ใต้	-.1216*	.03351	.004
		กลาง	.0151	.02831	.963
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0707	.03370	.222
	ใต้	เหนือ	.1216*	.03351	.004
		กลาง	.1367*	.02834	.000
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0509	.03372	.517
	กลาง	เหนือ	-.0151	.02831	.963
		กลาง	-.1367*	.02834	.000
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0858*	.02857	.029
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.0707	.03370	.222
		ใต้	-.0509	.03372	.517
		กลาง	.0858*	.02857	.029

ตาราง 10 (ต่อ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	ภาค (Region)		Mean Difference (I - J)	Std. Error	Sig.	
	(I)	(J)				
ความซื่อสัตย์สุจริต	เหนือ	ใต้	-.1578*	.03846	.001	
		กลาง	.0069	.03250	.998	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0725	.03868	.319	
	ใต้	เหนือ	.1578*	.03846	.001	
		กลาง	.1647*	.03253	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0853	.03870	.183	
	กลาง	เหนือ	-.0069	.03250	.998	
		กลาง	-.1647*	.03253	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0794	.03279	.119	
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.0725	.03868	.319	
		ใต้	-.0853	.03870	.183	
		กลาง	.0794	.03279	.119	
	ความซื่อสัตย์สุจริต	เหนือ	ใต้	-.1046*	.03119	.001
			กลาง	-.0129	.02636	.971
			ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0552	.03137	.377
ใต้		เหนือ	.1046*	.03119	.011	
		กลาง	.0918*	.02638	.007	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0494	.03139	.480	
กลาง		เหนือ	.0129	.02636	.971	
		กลาง	-.0918*	.023638	.007	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0424	.02659	.469	
ตะวันออกเฉียงเหนือ		เหนือ	.0552	.03137	.377	
		ใต้	-.0494	.03139	.480	
		กลาง	.0424	.02659	.469	

ตาราง 10 (ต่อ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	ภาค (Region) (I)	ภาค (Region) (J)	Mean Difference (I - J)	Std. Error	Sig.
ความมีน้ำใจ	เหนือ	ใต้	.0133	.03509	.986
		กลาง	.0925*	.02965	.021
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0630	.03529	.364
	ใต้	เหนือ	-.0133	.03509	.986
		กลาง	.0792	.02967	.068
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0497	.03531	.576
	กลาง	เหนือ	-.0925*	.02965	.021
		กลาง	-.0792	.02967	.068
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0295	.02991	.807
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	-.0630	.03529	.364
		ใต้	-.0497	.03531	.576
		กลาง	.0295	.02991	.807
ความสามัคคี	เหนือ	ใต้	-.1207*	.03370	.005
		กลาง	-.0049	.02847	.999
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0338	.03389	.803
	ใต้	เหนือ	.1207*	.03370	.005
		กลาง	.1158*	.02850	.001
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0869	.03391	.087
	กลาง	เหนือ	.0049	.02847	.999
		กลาง	-.1158*	.02850	.001
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0289	.02873	.799
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.0338	.03389	.803
		ใต้	-.0869	.03391	.087
		กลาง	.0289	.02873	.799

ตาราง 10 (ต่อ)

คุณธรรมและ จริยธรรม	ภาค (Region)		Mean Difference (I - J)	Std. Error	Sig.	
	(I)	(J)				
ความกตัญญูทเวที	เหนือ	ใต้	-.2160*	.05639	.002	
		กลาง	.0584	.04765	.682	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.1015	.05672	.362	
	ใต้	เหนือ	.2160*	.05639	.002	
		กลาง	.2744*	.04769	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.1145	.05675	.254	
	กลาง	เหนือ	-.0584	.04765	.682	
		กลาง	-.2744*	.04769	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.1599*	.04808	.012	
	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	.1015	.05672	.362	
		ใต้	-.1145	.05675	.254	
		กลาง	.1599*	.04808	.012	
	คุณธรรมและ จริยธรรมโดยรวม	เหนือ	ใต้	-.0921*	.02682	.008
			กลาง	.0238	.02266	.777
			ตะวันออกเฉียงเหนือ	-.0297	.02698	.750
ใต้		เหนือ	.0921*	.02682	.008	
		กลาง	.1159*	.02268	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0624	.02699	.148	
กลาง		เหนือ	-.0238	.02266	.777	
		กลาง	-.1159*	.02268	.000	
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	.0535	.02287	.141	
ตะวันออกเฉียงเหนือ		เหนือ	.0297	.02698	.750	
		ใต้	-.0624	.02699	.148	
		กลาง	.0535	.02287	.141	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05